

N° 50/52

1 9 3 1

50 senti

Jämsunumber

Foto-Uustalu

KÄÄNISE KODU!

GUSTAV PIHLAKAS

PABERKAUPADE, KIRJAÜMBRIKKUDE,
KÕITMISE- JA LINEERIMISETÖÖSTUS

TALLINN, VAKSALI P. 2

TELEF. 434-79 ja 429-65

Valmistab ja müüb:

Kirjaümbrikke
igäs suuruses ja värvis,
voodriiga ja ilma

Posikaardi- ja
amatöör- albumeid
suures valikus, lihtsatest kuni
kalli hinnaliste nahkkõldeteni

Kontoraamatuid
igäs lineaaris

Kopeerraamatuid

Registraatoreid

Kiirõmblejaid

Aktikaasi

Kaustikuid

Dokumentide mapp

Kirjablokke

Ilupabereid mappides

Block-notes'eid

Postpabereid

lihtsaid ja linaseid

Kirjaaluseid

Kirjamappe

Paberikorve

Teadaannete lehti

igäs kaustas

Kuldkirjatrukki

Ilukõiteid

Töö võistlemata headuses — Hinnad mõõdukad

Kõige paremat ja moodsamat siidriiet:

CRÊPE DE CHINE, SATIN LYON, CRÊPE SATIN,
CHARMELAIN, GEORGETTE, TWEED, FLAMINGO,

milaneesi, voodririidet, vatiini, trikood,
trikoopesu, sukki, sokke, salle, trakse,
kaelasidemeid, siid- ja kummipaalu jne.
valmistab

A. S. „RAUANIIT“

Tallinn, Rannavärava p. 7, kõnetr. 440-54

SAADA ÜLE EESTI!

SAADA ÜLE EESTI!

TOETA GE KODUMAA TÖÖSTUST!

Koguteos pildis ja sõnas

„EESTI“

II ümbertöötatud, täiendatud trükk. Suures kaustas, 365 pildiga kriitpaberil ja tekstiga neljas keeles. Hind linases köites kr. 10, broš. kr. 8.50. J. & P. Parikas, Tallinn, Kuninga tän. 1.

V. Neggo kirjutab „Kaitse Kodu!“:

— See on raamat, mis peaks leiduma iga haritud eestlase laual, iga raamatukogus, iga lugemistoas, iga koolis. Mitu sada kaunimat Eesti maastikku, pilte Eesti elust ja olust, tähtsamaist riigi- ja seltskonnategelasist on kogunud igast Eesti maanurgast siia kokku vendade Parikaste usinus ja lakkamatu hool. Tekst neljas keeles võimaldab ta tarvitamist välismaalasile; see on parimaks meie visiitkaardiks neile pihkupistmiseks. Heal paberil, suure maitserikkusega kirjastatud teos rahuldab isegi kõige erandlikumad nõuded hea koguteose suhtes. Seda kätte võttes ja seda lehitsedes tundub näppudes meeldiv kõdi, mis ei taha enam anda mahti ta kõrvalepanemiseks.

IGATSETUD jõulu- ja uue-aasta-**KINK**

NOORKOTKA I KÄSIRAAMAT

NOORTE KOTKASTE PEASTAABI KIRJASTUS NR. 1

Teie
pojale!

I ande hind
Kr. 1.50,

noorte kotkaste
staapide
kaudu Kr. 1.25.

III anne ilmub
jaanuari esimesel päeval.

Müügil suuremates raamatukauplustes, kaitseväe staapides, kaitseväe tarvete laos ja Noorte Kotkaste Peastabis, Tallinnas, Kaarli 8.

NOORKOTKA KÄSIRAAMAT

NOORTE KOTKASTE PEASTAABI KIRJASTUS NR. 2

Riidevärvimise vabrik ja keemiline pesemiskoda

Viljandis,
Tartu tän. 24.

R. NATUS

Telef. 59.
Asutatud 1883.

Vabrik vanutab, värvib, pressib, šašrib kõiksuuguseid kangaid, valmisriiet, lõngu j. m., värvib puuvillaseid ja linaseid asju pesukindlate värvidega.

Keemiliselt peseb ja puhastab kõiksuuguseid kleite, ülikondi, palituid ja lambanahku.

VASTUVÕTMISE KOHAD:

Tallinnas: Narva maant. 26, oma osakond; S. Pärnu maant. 22, A. Kraani juures; Harju tän. 29.

Tartus: Riia uul. 2 ja Raatuse uul. 16, Ed. Friedrichi juures.

Paides: L. Räästas'e juures.

Pärnus: Levin'i juures, Jännesselja uul. 5.

Haapsalus: Karja uul., J. A. Lasy juures.

Võrus: S. Songi juures.

Kilingi-Nõmmel: M. Otsaveli juures.

Mõisakülas: E. Saava apteegis.

Paluojaas: H. Risti kaupluses.

Võhmas: A. Tammik.

Karksi-Nuias: Radloff.

Türil: J. Estenthal.

Keavas: J. Kleemann.

Raplas: V. Sommer.

Kohilas: H. Kask.

Tapal: H. Gabriel.

Jõhvis: J. Vinkel.

Rõngus: E. Kuus.

Madisel: J. Kroos.

Kolga-Jaanis: H. Mihkelson

Taimevõitehas

„Eesti Kokovar“

Tallinnas, Volta tän. nr. 3. Telefoni nr. nr. 439-53 ja 441-96

Ostke ainult kõrges headuses

taimevõid „ASTA“

*Uuendage varakult »Kaitse Kodu!«
tellimine uueks aastaks.*

Suurem osa meie maid on

KAALIVAENE,

seepärast on

KAALIVÄETUS

igal pool tingimata tarviline.

KAALI tõstab heina-, vilja- ja juurviljasaaki.

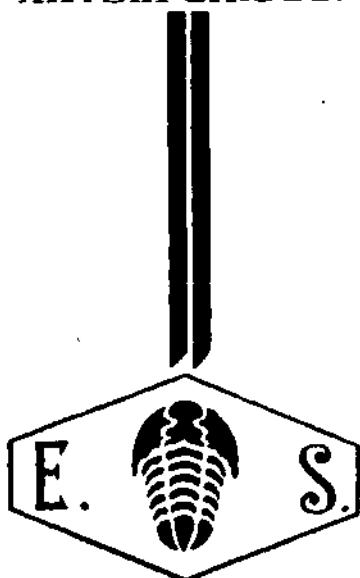
KAALI teeb orased talvekindlaks, teeb kõrre tugevaks lamandumise vastu, tõstab tera väärtust ja kaitseb taimi haiguste vastu.

Kaalisoolad on müügil kõigis põllumajanduse kauplustes.

Nõuandeid väetusküsimustes annab tasuta
KAALI AGRONOOMILINE BÜROO,
TALLINN, ESTONIA PUIESTEE 15-4. TELEF. 19-33.

EESTI KIVIÕLI

AKTSIA-ÜHISUS.

Kinnitatud kaubamärk.

Põlevkivikaevandus. Õlivabrik ja õlide raffineerimine.

Raudteejaam: KIVIÕLI. Postagentuur: KIVIÕLI.

Telegrammide aadr.: Steinõli-Lüganuse. -- Telefon Lüganuse 19.

TÖÖSTUSE ERIALA:

I. Kütteõli, jõuõli, imbutusõli ja sellesarnased saadused.

II. **KODUMAA BENSIINID**
parimas headuses.

„ESTOLIN“ (kinnitatud kaubamärk) —
lennukite, sõidu- ja veoautode jaoks vasta-
vas headuses.

„ESTOL“ (kinnitatud kaubamärk) — piiri-
tuse denatureerimiseks.

AKTSIA-SELTS

«VILJANDI LINA VABRIK»

Viljandi, Lossi aul. nr. 41, telefon nr. 18. Asutatud 1912. a.

Valmistab kodumaa pare- matest lina soridest

ajakohaste täiendatud masinatega mitmesu-
guses jämeduses linast ja takust lõnga, ko-
rutatud niiti, sidumisnööri, vihtides ja ke-
rades, sise- ja välismaale

Kujub mitmesugust linast ja takust rilet,

pleekimata ja pleegitud, nagu: laudlina- ja
käterätirilet, kõige ilusamais lillelistes (da-
mast) mustreis, voodilina-, püksi-, madratsi-,
vahe-, present-, kotirilet ja palju teisi.

Pealeselle **moodsaid päevatekke** lilleliste muustritega, **vastupidavaid**
rüüderihmu, imbutatud ja imbutamata presente koormate ja masinate
katteks. **Villa- ja linakeetramise vabrikute puuvillast vokinööri.**
Laos alati saadaval viljakotte.

Talurahva töid tellijate eneste linadest ja takkudest valmistab ruttu, hästi ja võrdlemata odavasti.

Vabrik ostab igal ajal head lina kõige parema päevahinnaga.

A.-S. „VILJANDI LINA VABRIK“.

Kauba Pank, Tartus

Suurturg 12, oma majas.

Telefon 9 ja 2-09.

Asutatud 1905. a.

Äriseis 1. X 31	Kr. 2.335.000.—
Oma kapitalid	„ 400.000.—
Väärtpaberid ja välisraha . .	„ 69.000.—
Liikumata ja liikuv varandus	„ 208.000.—
Hoiusummad	„ 1.375.000.—
Laenud	„ 1.750.000.—
Läbikäik	„ 28.842.000.—

Toimetab kõiki pangaoperatsioone.

Kinnitus A.-S. Eesti Lloyd'i peagentuur. Telef. 1-83.

Tulekinnitused. — Elukinnitused.

Õnnetusjuhtumi, veokinnitused.

Murdvarguse ja klaasikinnitused.

Juhatus.

Kuldauraha Pariisi näitusel
1924, Grand Prix Tallinnas 1925.

PIIRITUSEPUHASTAMISE VABRIKUTE O.Ü.
(ROSEN & Ko.)

„TALLINNA VIINAVABRIK“

ühes parfümeeria- ja kosmeetika- osakonnaga.

I eriala:

Crème de Mandarine, Kümmel, Pomerants, Vene
vodka, Brandi V. S. O., ***, **, Standard Extra j. n. e.

II eriala:

Eau de Cologne — triple, double, aux fleurs, hamba-
pasta „S a n a d o n t“, puuder j. n. e. :-

Tallinn,
Meripuiestee nr. 15.
Kõnetraat 304-26.

Kõiksugu napsid, liköörid ja nalivkad on saadaval kõikides
suuremates kauplustes, restoraanides ja suurel arvul
vabriku laos.

EDUARD TÕNISSON

TALLINN, KUNINGA TÄN. 9. TELEF. 445-66.

EN-GROS JA EN-DETAIL.

Vildivabrik

Asutatud 1921. a.

Viltsaapad, ehitus-, rangi-,
sadula- j. n. e. vilt.

Harjatööstus

Asutatud 1870. a.

Harjad, pintslid, patent-
jalamatid.

O.-Ü.
Tallinna
Külmutushoone

Tallinn,
U.-Sadama tänav 2,
telefon 301-74.

*

Võtab hoiule pii-
ramata arvul iga-
sugu ruttu rikki-
minevaid kaupu.

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseleidu pea-
staabi ruumes.

Vastutav toimetaja kol.-ltm. J. M a i d e,
telefon 451-94.

Tegev toimetaja L. S e e r d, telef. 451-89.

Toimetaja kõnetunnid kella 10—12.

Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele
tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvi-
tamata ja tagasisaamiseks markimata
käskkirju alal ei hoita.

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talituse juht Richard Jukk, tel. 451-89.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr.,
1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad ä üks leheküljg:
teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti
järel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-
mised 60 kr.

Nr. 50/52

1931

SISUKORD:

J. Roska: Headus peab tulema uuesti
võidule.

Jaak Lattik: Sina kuuled palvet.

— *e:* Igavese rahu poole.

Mag. F. Leinbock: Jõuluõhtu Eesti talu-
tares.

— Kuidas elab Eesti sõdur.

T. Braks: Jõulurahu.

— Tänapäeva Venemaa.

Dr. O. Loortis: Eesti rahvalaulude kul-
tuurajalooline tagapõhi.

— Prof. Jõh. Kõler.

— Lume- ja jääspordi võlu

Juhan Jalik: Kaks painajat.

— Toimetusele saadetud kirjandus.

— „Kaitse Kodu!“ 1931. a. sisukord.

Iga sorti
hööveldatud ja hööveldamata

ehitus-
materjaali

Karl Simon
(end. Konst. Jürgens)

Rannavärava p. 19

Telef. (20,1-53.

KAITSE KODU!

ILMUB KORD NÄDALAS

Nr. 50/52

Tallinnas, neljapäeval, 24. detsembril 1931

Seitsmes aastakäik

*K*õigile

lugejaile, kaastöölisele ja sõpradele
soovib „Kaitse Kodu!“ toimetus

häid ja rõõmsaid jõulupühi!

PÜHA ÖÖ, ÕNNISTUD ÖÖ. . .

Batticelli maali järelle „Laulvad inglid“, Berliini riigimuuseumist.

HEADUS PEAB TULEMA UUESTI VÕIDULE

„Kaitse Kodu!le“ kirjutanud kaitseliidu ülem kindral J. Roska.

Jõulud on käes!

Naagu ikka — tundub juba pühade elevust.

Lapsukesed ootavad pikisilmi — rõõmutsedes kuuski náhes.

Kuid vanemad... neid rusuvad muremõtted.

Ajad on kehvad. Tööd vähe. Araelamine raske.

Ja jõulude eel tundub seda raskust naagu enamgi.

Sisseharjunud kommete kohaselt tahaks igaüks teisele valmistada rõõmu, heameelt, aaga... jõudu ei jaiku pisimaagi asja ostmiseks.

See teeb meelega harilikust kurvemaks.

Rahupühad on jõulupühad. Rahu on juulistatud jõuludel ligi kaks tuhat aastat.

Rahu juulistatakse nüüdki — ja erilise rõhuga.

Seda mitte ükski kirikuis, — vaid parimad meie aja maailmas tulevad ikka ja uuesti kokku, et lepitada, tülikúsimusi lahendada.

Need tülid aaga ei taha vaibuda. Usalduse puudus ükssteise vastu on maad võtnud. Hea sõbra, truu naabri asemel náhakse ikka vaenlast. Suur kadetus on levinud kõikjal. Üksmeelt, armastust, osavõtlitku arusaamist on vähe leida.

Samal ajal aaga saavad kõik aru, et nii olla ei tohi, et headus peab uuesti tulema võidule.

Kui ajad on rasked, kui rahutus rõhub rinda, kui tunned, et headus on see, mis võib aidata — siis hakakem igaüks endast, oma ümb-ruses, oma perekonnas, sellega peale, et headus aidata võidule.

Kui pole võimalik oma lähimaile inimestele jõulupühiks midagi kin-kida, kuidagi teisiti rõõmu teha, siis armast, inimlikku pilku, sooja káe-pigistust ja mõnd lepitavat, tróostivat sõna leidub ikka.

Ja need on, mis on kallimad kui maine vara. Neid oodatakse, neile ollakse tänulik.

Nad aitavad ka kõige enam rahule, kosutavale, igaistetud rahule jõuda lähemale.

Háid ja rahurikkaid jõulupühi armsale kaitseliitlaste perele soovides sooviksin, et igaüks teist astuks teisele lähemale ja sõbrana, inimesena ka ikka jääks teise lähedusse.

J. Roska.

Sina kuuled palvet...

„Sina kuuled palvet,
sinu juure tuleb kõik
liha.“

Laul 65. 3.

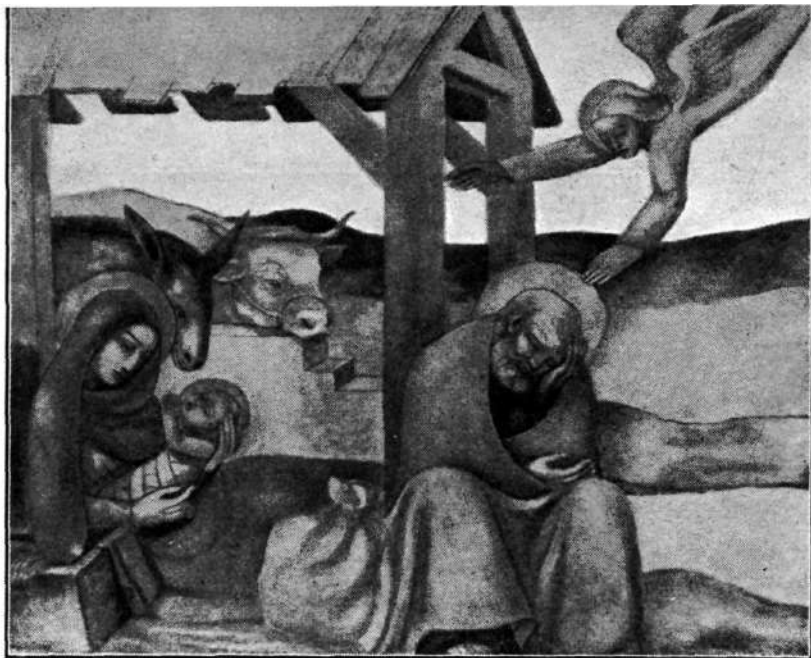
Tõepoolest kõik liha üle kogu maailma. Kes on kannud ja kannavad inimese nägu, kelle soontes voolab veri ja kelle süda tuksub, need kõik on otsinud Jumalat. On tulnud tema juure selles usus ja lootuses, et ta kuuleb palvet, kõik liha. Põhjamaa heledavärvilised pojad ja palava lõunamaa süsimustad lapsed läksid kodust välja just nagu ühise kutse peale — otsima Jumalat. Tema kuuleb palvet. Inimesed, puud, jõed ja maa ei kuule.

Ja kõik see liha palus Jumalat toredates templites, paksu kullaga kaetud, kaugel metsades, kus oli vilets telk kirikuks. Palve tõusis taeva poole ükskord vaimurikka ja haritud inimese hingest, teinekord lapsiku metsmehe suust, kelle vaim oli väike ja õnnetu. Aga ikka üks ja sama palve, soov, igatus, karjumine ja lootus, et küll Jumal juba kuuleb palvet, küll tema kuuleb.

Kui otsida sidet, mis seob inimest inimesega, otsida ühist keelt, mis on kõigel lihal, ühist rõõmu ja õnne, see on kindlasti palve. Ei ole kultuur, ei ole teadus, ei ole loodus väljas õues ega maa jalge all. Paluda on mõistnud kõik teekäijad, tugevad noored ja väsinud vanad. Ma panen siia kirja ühe õhtupalve, mida loeb õhtuti üks indiaanlaste suguharu. See käib nii: „Olgu sellega kuidas on, mis mina räägin või mõtlen. Aga sina, Jumal, oled meie ema ja meie isa. Nüüd ma heidan magama sinu jalgele, su käte all ma uinun. Sina oled kõikide mägede, orgude ja metsade valitseja. Homme on jälle päev, päike paistab jälle. Ma ei tea, kus ma siis olen, kes on mu ema, kes on mu isa? Ainult sina, Jumal, näed mind, sa kaitsed mind teel, pimeduses iga tõkke eest. See on mis ma ütlen ja mõtlen. Sina peidad mind ära ja unustad mu eksitused“.

Kas ei ole see ütlemata ilus ja lihtne palve? Selle võiksime meiegi selgeks õppida ja lugeda koos nende kauge maa punanahkadega, keda elus nii palju on rõhutatud.

Milline sõprus, südamlikkus ja vendlus on ühises palves. See on hiigla jutt, mida aetakse Jumalaga.

PÜHA ÖÖ...

Ta ei saa kunagi otsa, ei lõpe iial ära. See jutulõng juba ei katke. Nii nagu allikal on vaja joosta maa alt tõugatuna, nagu päike peab paistma ja linnuke laulma, nad ei saa teisiti, nii on inimese südamele vaja otsida Jumalat. Võimatu on seda elutungi maha salata või surmata. Võib ta ajutiselt unustada, aga ta ärkab varsti jälle. Ja tulebki meele igavesti kestev kõne elava Jumalaga jõuluööl, siis tuleb jällegi kõik liha tema juure.

Vanad eksijad ja noored inimesed väheste haavade ja hingehaiguste korjavad kokku jõulusalme ja palvesõnu ja algavad salajuttu: Sina kuuled palvet. Ka Eesti kodukaitsja tunneb seda kõnet. Küllalt on neid, kes kandsid relva hämaral lahinguööl, kes siis tundsid Jumala jalaastumist ja ligiolemist.

Palju on neid, kes panid lahingu mõllus salaja käed palveks kokku ja ütlesid Jumalale: Sa kuuled kindlasti palvet. Neile tormist ja valust läbi käinuile ma kirjutan jõuluks kirja ja usun, et nad ütlevad ka noortele relva kandjatele edasi kõnet ühisest keelemurdest ja ühisest lillesidemest — see on inimeste palve.

Südamlikul jõuluööl, küll siis muutuvad äripäeva inimesed õnnelikeks, kui nad aimavad kordki elus seda suurt ühistunnet ja sõprust, mis on inimeste kõnes, laulus ja käepigistuses olemas jumaliku lapse sünnipäeval.

Kuidas luges üks indiaanlane oma õhtupalvet: „Homme on jälle päev, ma ei tea, kus ma siis olen. Ainult sina, Jumal, näed mind...“ Jah, homme on jälle päev. Jumal näeb, kuidas eesti kodukaitsja on valvel ja kõneleb Jumalaga oma kodust ja õnnest. Ei siis vaju silmad kinni, ei saa väsimus neist jagu.

Jaan Lattik.

Igavese rahu poole

Igavese rahu aade pole mitte uuema aja leitud. Rahvasteliidu kui igavese rahu aate teostaja mõte on pärit vanast hallist ajast.

Mida tumedamad ja raskemad on olnud ajad, seda silmapaistvamalt on kerkinud esile ka rahvasteliidu mõte ja selle igatsus.

Juba vana aeg tundis rahvasteliidu aadet ja isegi selle mõtte kehastust. Nimelt tuntakse üksikuid greeka suguharusid, kes pühaliku lepingu alusel üksteisega rahu elasid. Need liidud olid aga ainult ühe rahva suguharude vahelised ega keelanud teiste rahvastega sõdimast.

Rahvaste vahelise liidu teostamise kavatsusi selgemal kujul leidub alles Rooma riigis, kus mõeldi kõiki rahvaid ühendada Rooma keisrile alluvuse kaudu ning sellega jäävat rahu kindlustada. Neid mõtteid kahjuks ei saanud aga teostada — sõjahimulised leegionid ajasid selle plaani nurja.

Ka keskajal elas mõte edasi, mis rahvaid ühise valitsuse alla ühendades oleks igavese rahu aate teostanud. Rahu-aate kandjana keskajal esines peamiselt katoliku kirik, kuid kahjuks seda ainult ristiusuliste suhtes, kuna aga paganate ja juutide vastu halastamata „püha sõda“ kuulutati.

Kõige kaunimal ja selgemal kujul avaldas Dante riikide vahelise rahu mõtet oma raamatus monarhia üle.

Mida enam üksikute rahvaste rahvuslik tunne ärkas ja arenes ning samal ajal usuline tunne oma endise tähtsuse kaotas, seda enam ununes ka riiklik-

keiserliku ainuvalitsuse peale rajatud rahvasteliidu aade. Viimaseks keskaegse maailmariigi kui põlise rahu aate teostamise ülistajaks oli Pierre Dubois, kes XIV sajandi esimestel aastatel rahvusvahelise riikide liidu korraldamisega esines.

Ristisõdade ajal katsusid Saksa keisrid igavestest omavahelistest tülidest lõhestatud Saksamaale ja ühtlasi kogu maailmale kindlustada jääva rahu. Saksa keiser Heinrich II katsus paavsti ja Prantsuse kuningat rahuliidu poole võita, kuid asjata. Heinrich IV andis 1102. a. jõuluks käsu, et edaspidi kõik kristlikud rahvad rahu elaksid.

Neil sooviavaldustel ja käskudel oli aga niisama vähe tagajärgi kui Böömi kuninga algatusel, kes 1462. a. täitsa ilmaliku rahuliidu asutamise ettepanekuga esines, paavsti koguni kõrvale jättes. Ta pani kõigile Euroopa valitsejatele ette ühiseks nõupidamiseks kokku tulla, türklased Euroopast välja ajada ja omavahel jääv rahu maksta panna. Tema ettepanek oli järgmine: sõjad liitriikide vahel on keeldud, rahvusvahelisi tülasju õiendab sellekohane vahekohus ja rahvaste poliitilist vahekorda korraldab liitriikide ühine nõukogu.

Umbes samadele alustele oli rajatud ka Prantsuse kuninga Heinrich IV kavatsus. Tema tahtis küll vägivald ja mõõga abil igavese rahu maksta panna sel teel, et rahu poole hoidvad riigid endid kogu ülejäänud maailma vastu oleksid ühendanud ja teisi rahvaid väe- võimuga sundinud rahuliidu liikmeteks astuma. Heinrich IV kavatsus väärib seepärast erilist tähelepanu,

et selles esimest korda nimetatakse rahvaste õigusi. Nimelt pidi tema arvates igale rahvale ka liidu liikmena rahvuslik iseseisvus ja enesemääramise õigus alles jääma. Heinrich IV rahvasteliidu kavatsuse poliitilised ja rahvuslikud alused jäid XVIII sajandil rahvasteliidu asutamise aadete lähtekohaks. XVIII sajandi mõttetarkus, mis sõdasid kui täiesti inimese mõistuse vastu käivaid võitlusabinõusid maailmast tahtis kaotada, tegi rahvasteliidu mõtte oma armsaimaks paleuseks.

Rahvasteliidu projekte XVIII sajandil esitati üle kolmekümne. Suuremat tähelepanu äratas abbé de Saint Pierre oma kavatsusega 1713. a. Selle kavatsuse järgi pidi rahvasteliit kõigepealt kristlikud rahvad ühendama. Kaugemas tulevikus mõeldi ka Aasia rahvaid ja riike liidu liikmeteks kutsuda.

Abbé de Saint Pierre'i kava tähtsaimad põhimõtted olid:

1. rahvasteliidu koosseisu kuuluvate riikide valitsejad ühinevad jäävalt;
2. iga liidu liige aitab jõudu mööda liidu ühised väljaminekud katta;
3. liitunud riigid loobuvad jäävalt sõjariistade tarvitamisest ja töötavad kõik tülid vahekohtu otsustamisele jätta;
4. sõnakuulmatuid karistatakse ja sunnitakse vahekohtu otsustele alistuma;
5. liidu nõukogu hoolitseb liitlaste ühiste huvide eest.

Saint Pierre'i aadete edasiarendajaks oli J. J. Rousseau, kes rahu ja inimkonna õnne teostamist lootis väikeste riikide ühinemisest. Väikeste riikide ühinemine pidi suurte riikide võimuhävitamisele panema piiri.

Eelmiste mõttetarkade arutustele ja kavatsustele pani krooni pähe E. Kant oma raamatus „Igavese

rahu poole“ („Zum ewigen Frieden“), milles ta nõuab rahvasteriigi asutamist. Rahvasteriigi liikmeiks oleksid kogu maailma rahvad ja nõnda tekiks ülemaailmne riik.

Need igavese rahu aate kavatsused leidsid XIX sajandi alul osalise teostamise n.-n. „püha allianzi“ loomisega, mille liikmeteks olid kõik Euroopa riigid peale Inglismaa. Suurriikide pühalik töötus edaspidi rahu alalhoidmise mõttes kõik teha, mis võimalik, tõi Euroopa poliitikasse uue tooni. Kuid mitte kauaks, — sest peagi uppusid kõrgeid rahuaated riikide majandusliku võistluse ja maailma üle valitseda tahtmise keerisesse.

Prantsuse-Preisi sõda annab igavese rahu unistajatele kõva löögi. Kuigi pärast seda jätkatakse igavese rahu aate propageerimist, ei jää siiski tulemata heitlused Vene ja Jaapani vahel. Ka maailmasõja eest ei suutnud rahuaated ega kõrgeid paleused riike ja rahvaid hoida.

Maailmasõda oma hävitava mõjuga sundis uuesti rahvaid tõsiselt rahvasteliidu aate teostamise peale mõtlema.

Kõigepealt hakkasid rahvasteliidu mõtte teostamist soovitama iseäranis erapooletud riigid — Šveits ja Ameerika. Viimane pidas rahvasteliidu mõttest ka sõdijate ritta astudes kinni — peaaegselt president Wilsoni õhutusel.

Ka Inglismaa oli rahvasteliidu mõtte pooldaja. Rahvasteliidu aatekandjateks olid seal lord Bryce ja hiljem suurte poliitiliste erakondade juhid — lord Grey ja Henderson.

Rahvasteliidu asutamise aade on laiade hulkade seas pärast maailmasõda leidnud suure poolehoidu. Võib olla, et maailmasõja tulest läbikäinud rahuaade nüüd on küllalt tugev ja püsiva rahu võib säilitada. Soovi selleks on nüüd igatahes enam kui kunagi varem.

—de—

Jõuluõhtu Eesti talutares

„Kaitse Kodu!le“ kirjutanud Eesti rahva muuseumi juhataja mag. F. LEINBOCK

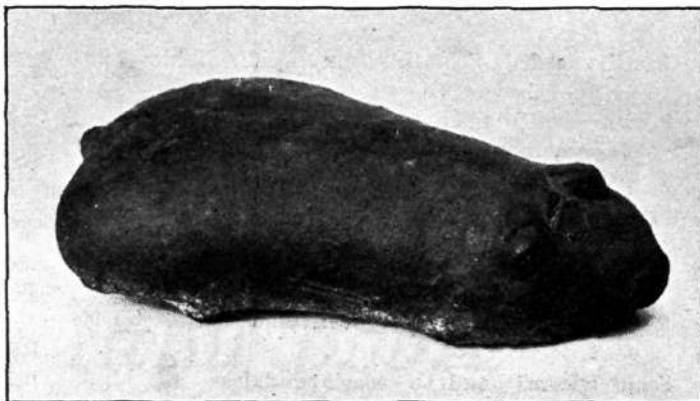
Meie päevilgi, kus ajaleht ja raadio on tunginud ka kaugeimasse metsanurka ja kus mitmesugused koosolekud ja peod ka maal pakuvad vaheldust peagu aasta läbi, on ometi jõulud kõigi muude pühade ja pidustuste kõrval säilitanud erilise külgetõmbejõu nii noorte kui vanadegi silmis. Veel suurem oli jõulude osatähtsus endisel ajal, millal jõulupühad oma magusa puhkusega ja ahvatlevate toitudega olid ainulaadseks vahelduseks üksluises ja kurnava tööga täidetud aastaringis.

Jõulu aeg läinud sajandil algas õieti juba toomapäevaga, s. o. 21. detsembriga, ja kestis kolmekuningapäevani, s. o. 6. jaanuarini. Kogu see aeg hoiduti suuremaist töödest ja kaugeimaist sõitudest ja õiendati rohkem kodu ümber. Pealegi algasid toomapäevast peale ettevalmistused jõulude vastu: valmistati käsikivil või veskil jõuluks jahu ja tangu, pruuliti õlut, tapeti sigu, toodi koju loomatoitu jne. Naistel oli rohkesti tegemist ka suitsutare puhastamisega: kraabiti luuaga nurgadki pühkmeist puhtaks, lauda ja sööginõusid nühti osjakimbuga ja ahjukeriski puhastati liigsest tahmast. Mereäärseis kohtades tõmmati koguni paadipurjed või kalavõrgud suitsenud seintele ja partele katteks peale. Eriti kibedasti tuli perenaistel töötada jõulu laupäeval, millal vorstitegemine, leivaküpsetamine ja muu toidupoolse valmistamine andis rohkesti ametit.

Suuremate töödega katsuti juba ennelõunal valmis saada, mille järele siis käidi saunas. Sealt tulles tõmmati juba puhtamad riided selga ja vähehaaval vaibus kogu tegevus õhtu lähenedes. Päris pühad algasid aga siis, kui õled tupa toodi ja põrandale laotati, kus siis lapsed mõnusalt soojakskõetud toas õlgedel võisid ümber roomata. Ega neid väga pillerkaaritada lastudki, sest õlgede liigsest sasimisest kardeti tulevat vilja sassiminekut järgmisel suvel. Õlgede asemel toodi paiguti

ka heinu ja tooja ning toasolijate vahel peeti uksele enne pikk kahekõne vastastikuste tervitustega ja õnne-soovidega. Seega olid lõplikult jõulud sisse toodud.

Meil praegugi on iga tähtsama püha või peo hari-punktiks söömine. Nii on see teistelgi rahvastel ja nii oli see vana Eesti talutareski. Tolleaegsele inimesele, kes raske töö juures pidi aasta läbi leppima kehva haganaleivaga, mille kõrvaliseks oli peamiselt soolaliha ja vedel piimarokk, oli jõululaud oma puhta,

Jõuluorikas, Rõigi. ERM.

s. o. haganateta valmistatud, leivaga, sealihaga ja õllekannuga palju suuremaks sündmuseks. Pealegi sai jõuluõhtul nii leiba kui ka liha igaüks võtta oma käega, s. o. nii palju kui kulus, kuna harilikult mõlemaid peremees jagas ise, igale jaopärast. Lastele igakord jõuludelgi liha ei antud, vaid öeldi: nüüd puhastab leib laual, mis leivakõrvast teile enam vaja.

Ega need vanad jõulutoidud meie nüüdisaja maitsele palju pakugi. Rukkileiva kõrval küpsetati üksi rikkamais peredes nisusepikut või odrakaraskit, kuulsad mulgikorbidki tehti vanasti rukkitaignast. Lihatoiduks küpsetati või keedeti jõuluks harilikult pool seapead, harvemini sea küljetükk. Tanguvorsti, kas verrega või ilma, valmistati küll kõikjal, kuid paiguti sai seda maitsta alles esimesel pühal, kuna jõulu laupäeval tuli leppida vorstileemest supiga, mil kapsalehti ja veidi vorstiputru sees. Hiiumaal tehti verivorstid juba sügisel valmis ja pandi tündriga räästa alla hapnema. Niisugust haput makki või odrajahust ja verest tehtud haput kääkki jõuluroaks saades oleks mõnigi mandri mees mitmeks ajaks isu kaotanud. Sülti keedeti üksi jõukamais peredes ja sealgi ainult sisikondadest. Võrumaal keedeti eri liiki sülti ja heliha nime all, kuhu süldileemesse pandi tangu või jahugi. Kartul hakkas meil alles 19. sajandi alul tulema vähehaaval tarvitusele. Seepärast loeti ahjus küpsetatud kartulgi sel ajal majusroaks, seda enam veel lõhkised (s. o. kooritult

Jõulumakk.

Näärrikakk, Kihelkonna. ERM.

ja pooleks lõigatult keedetud) kartulid. Ka keedetud või küpsetatud kaalikad olid jõuluroana heas lugupidamises. Naised, kel viisakus ei lubanud palju õlut rüübata, trööstisid ennast õllesupiga, mis keedeti koduõllest ja piimast, ka muna ja leivapudi juure lisades. Harilikult kupatati jõuluks ka ube ja herneid, mida söödi kuivalt, soolaga. Söögi peale kröbistati ka pähkleid, mis sügisel selleks kõrvale pandud. Pähklid, oad ja herned täitsid siis meie aja kompekkide aset.

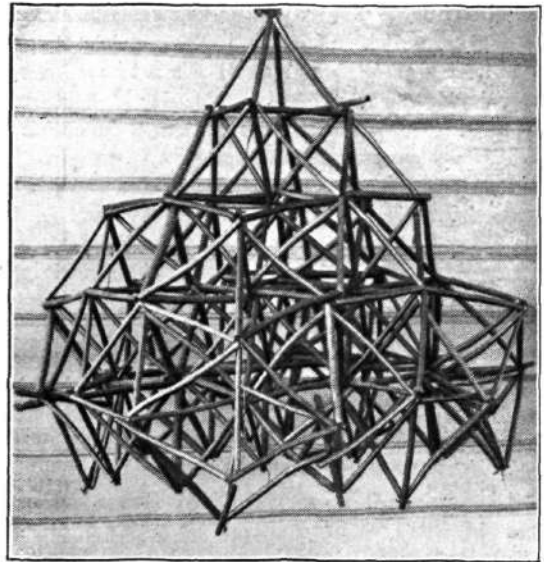
Peale otsekoheste toitude küpsetati aga saartel ja Põhja-Eestis veel erilisi jõululeibu, mida harili-

Jõuluvana.

kult jõuluõhtul ei söödudki, vaid hoiti laual kuni kolmekuningapäevani või kauemgi, näit. jüripäevani, millal leib jagati tükkideks ja anti nii pererahvale kui ka kõigile loomadele oma osa, mis pidi tooma neile õnne ja head kasvu. Niisugust leiba nimetati jõuluorikaks ehk jõulukuldiks ja sagedasti anti temale ka väliselt sea kuju. Enne ahjupanekut tehti leiva keskele sõrmeotsaga viiskand või rist. Saaremaal valmistati kõrge koonusekujuline jõululeib, millele samuti kirjad sisse vajutati. Ruhnu rootslased aga küpsetavad endale suure leivast jõuluvana või nelinurkse jõulupuki, mil haakrist keskel. Kõigi nende leibade otstarve oli majja tuua õnne ja sigivust. Üks sedalaadi pühade leib oli ka Saaremaa näärrikakk, millesse enne ahjupanekut pisteti iga pereliikme kohta üks õlekõrs: kelle kõrs kõrbes ahjus ära, seda ootas uuel aastal surm.

Jõuluõhtune söömaaeg algas lühikese palve või lauluga, mille järele siis kerisel küpsetatud vorstil ja

Jõulukroon.

sealihal lasti hea maitsta, samuti koduõllel. Arvati, et mida enam ja mida sagedamini jõuluõhtul süüa, seda parem on järgmise aasta viljakasv, mispärast siis peremeeski sel õhtul sööjate suudele andis vaba voli. Söömine ja joomine polnud ometi ainukeseks ajaviiteks, vaid pikal õhtul lõbustati ennast ka muul teel. Nii pilluti õlgi lakke ja vaadati, kas neid jäi parte külge rippuma: see tähendas jälle õnnistust viljale, kuna kõigi kõrte tagasilangemine ennustas ikaldust. Õlgedest tehti ajaviiteks ka mitmesuguseid lae-ehteid, mida nimetati jõulu- või näärikroonideks, krässideks, kärbsekiikudeks jne. Kroon oli õlgedest või roogudest, mõnikord ka tühjakspuhutud munakoortest, mis kinnitatud läbiaetud niidiga. Kräss tehti jälle kartulist või õunast, millele õlekõrred kiirtekujuliseks sisse pisteti. Need ilustused jäid lakke kuni järgmise jõuluni, millal tehti uued. Õlest valmistati ka inimesekujulisi kolmejalgseid vigureid, mida kutsuti jõulukingsepaks, -kassiks, -rebaseks, -pukiks jne. Nende

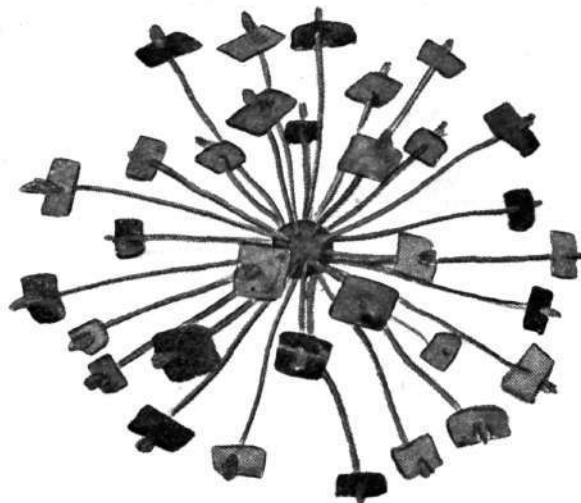

viguritega tehti mitmesuguseid mängu, millest kõige tuttavam on ehk jõulukingsepp, kus osavõtjad seisavad seljad vastamisi maha kummardunult ja üks püüab mõlemate jalgade vahelt läbipistetud luuvarrega põrandal seisvat õlest kingseppa maha tõugata, mida teine segab, luuavart kõrvale tõugates. Mängu alguses käib osavõtjate vahel umbes järgmine kahekõne: Kas kingsepp kodus? — Kodus. — Mis ta teeb? — Kingi. — Kas teeb mulle ka? — Ei tee! — Siis kiidab esimene: Mu meel on haige, ma tahaksin ta silmad välja torkida! Ja algabki äge torkimine peale, kuni kingsepp pikali, ja asemele tuleb uus paar. Sellelaadne mäng on ka perenaise pistmine, kus „perenaine“ keerleb ringi, varreta luud jalgade vahel, kuhu teine osavõtja peab katsuma varre järele pista. Õlest jõulupukki torgitakse mõnel pool ka kahe pingi vahele seatud lati peal istudes, kusjuures mängija hoiab jalad sirgu ja ühe kannu teise jalanukil. Ta pidi pika kepiga maasolevale pukile pihta andma, kaotas aga ebamugava asendi tõttu kergesti tasakaalu ja kukkus pealtvaatajate rõõmuks ise põrandale õlgedesse. — Raske number oli ka kassiaratoomine, kus katsetaja laskis end põrandale kõhuli ja, hoides kummaski pihus umbes poole jala pikkust puupulka, pidi pulkadele toetudes ronima üle toa ja vastasseina ääres oleva õlest kassi hammaste vahele võttes sellega pöörma tagasi. Põrandal pulgad libisesid kergesti ja kassitooja kukkus kõhuga vastu maad. — Visadust nõudis ka kinga niidiga aratoomine, kus king asetati ühte seinu ja selle külge seotud linane niit pandi üle vastasseinas seisva aratooja palja kaela. Niitipidi tuli siis king enda juure tõmmata. Et aga põrandal õled kinga libisemist takistasid, löikas niit kaela, nii et harva sai mees kinga enda juure vedada.

Erilist eelvust jõuluõhtul tõi aga jõulupuki külastamine. Jõulupukiks olid mehed ja poisid, kes endale pahupidi kasuka või voodivaiba ümber võtsid, kust ainult pea ja saba välja paistsid. Puki pea oli puust, pika jõuluhabemega ja ehtsate sokusarvedega. Pea kinnitati looga külge, mille pukiks mineja kinnitas endale jalgade vahele üle õla mineva nõoriga. Looga

Näärikingsepp, P.-Jaagupi.

Jõulukräss, P.-Jaagupi.

teise otsa köideti saunavihast saba. Jõulupukid liikusid kas üksinda või ka mitmekesi koos. Tuppa tulles soovisid pukid pererahvale häid pühi ja head looma ning viljaõnne, mille eest neile anti õlut, pähkleid ja muid maitsvaid palu, mõnikord köideti sarvede külge sukki-kindaidki. Pukid oma poolt tegid igasugu nalja, poksisid omavahel ja pererahvaga, eriti tüdrukuile valu andes, proovisid ka laste lugemisoskust ja riputasid oma saba veepange kastes sealt märga toasolijaile. Pukiga kaasas käisid ka ümberriietumata „karjased“, kes ka oma poolt hoolitsesid nalja eest. Kauaks pukid ühte kohta ei jäänud, vaid ruttasid varsti järgmisse peresse. Kui aga külavahel mitu trobikonda pukke kokku juhtus, siis läks vastamisi juba ägedam poksimine lahti.

Jõulupuki asemel käis mõnel pool ka jõluhani, kel samuti pahupidi kasukas ümber, kuid sokupea asemel puust hanepea otsas. Samalaadsed elukad käisid ringi ka vana-aasta õhtul, mispärest neid paiguti nimetatakse ka näärisokuks, näärihaneks jne. Hiiumaal tuntakse erilist kolmekuninga kitsengi, kes sel päeval tegi samalaadseid tempe nagu eelmised.

Jõulupukk, ERM.

Jõulupuki ja ta kaaslaste külastamine oli harilikult pärast keskööd. Nende lahkumisega oligi jõuluõhtu haripunkt möödas. Viidi veel loomadele toitu, et ka neil oleksid pühad, ja siis asus vanem rahvas magama, et hommikul aegsasti kiriku jõuda. Järgmised pühade õhtud viideti umbes samal viisil kui esimene, vahet küll veel suurema hooga ja müraga, kuna jõulu laupäeva õhtul püüti olla vaiksemalt. Eriti rohkesti oli igasugu mängu, nalja ja tuleviku ennustamisi vanaaasta õhtul, kuna kolmekuningaks kippus juba „pidu otsas ja pärm põhjas“ olema ja igapäevase elu mured hakkasid pühadetujule aset andma.

Meie päevil on jõuluõhtu suurimaks sündmuseks jõulupu ja selle juure ilmuv jõuluvana. Need

mõlemad on ometi hoopis hilisemad nähtused ja alles läinud sajandi lõpupoole linnade ja mõisate vahetali-
tusel talutaredessegi teed leidnud. Jõulud ise on aga igivana püha, mis ulatub tagasi kaugele paganusaega, millal jõulude eel käivat talvist pööripäeva, millest alates päevad läksid pikemaks, pühitseti uue aasta algusena. See aeg oli ühtlasi hingede aeg, kus surnud esivanemate vaimud arvati tulevat koju oma järeltulijate keskele. Ühenduses nende usuliste vaadete-
tega ongi tekkinud hulk jõulu- ja näärikombeid, mille ülesandeks oli algavaks aastaks saada õnneliku viljaka karjakasvu ja muid hüvesid. Mälestused neist omal ajal tõsiseist toiminguid elavad osalt meie päevini mitmesuguste jõulukommete ja -naljade kujul edasi.

Eestima Kinnituse A.-S. „Eka“ uus hoone Vabadusplatsil.

Hellesten

Taskulambi patareid Polamp, Record, Ponal,
Radio küttepatareid,
Radio anoodpatareid,
Mitmesugused kuivlemendid mitmesugusteks
otstarveteks.

Hellesteni elemendid on igalpool tarvitusel, sest nende vastupidavus on ületamatu.

Kuidas elab Eesti sõdur.

Kui pöörduakse sellise küsimusega juhuslikult vastu tuleva sõduri poole, siis vastaks see kindlasti: „Võrdlemisi priskelt.“ See tähendaks tavalise kodaniku keele tõlgitult umbes, et „täna küsimast, päris hästi!“ Eestlane on juba iseloomult selline, et nuriseb harva, ja veel harvemini, kui ta on sõdur. Kuid ega olegi sõduril põhjust nurisemiseks. Elab kasarmus, ma-

gab kasarmus, sööb kasarmus ja kannab kasarmu riiet, ja muret pole mingisugust. Mured kannab ülemus. Ülemus korraldab päevaste tööde ja õppuste kava ja muretseb, et sõdureil jääks antavast õppusest ka midagi konti ja üdisse. Viimane asjaolu ei sünnita sõdurile endale põrmugi muret. Muret ja kartust juhul, kui sõdur osutab nõrka väljaõpet, tunnevad ainult sõduri ülemused. Vastutusest sõduri teadmiste ja tegude eest moodustub terve pikk „hirmuredel“ — jaoülem tunneb hirmu rühmavanema ees, rühmavanem rühmaülema ees, rühmaülem kompaniiülema ees, kom-

paniülema omakord pataljoniülema ees ja nii see läheb kuni kindralstaabini. Rahulik on ainult kõige kurja juur — sõdur ise. Tema teenib oma sundaega rahulikult ja ausalt, tehes oma töötoimkonnad, istudes määratud päevad peavahis ja, võttes lõpuks vastu kaprali-paela, minnes tagasi eraellu.

Ent kuidas see vabariigi sõdur siis tegelikult elab ja veedab oma päevad kasarmus?

Algab sõduri tööpäev tavaliselt kell 6. Sel kellajal kõlab kõigis vabariigi kasarmuis äratussignaal ja üksuste korrapidajate vile. „Maast lahti!“ kõlab

hüüe unnesuikunud ja paksuõhulises kasarmuruumis, ja ühel hetkel löövad sahisema kõik põhukotid, sirutuvad vaiba alt paljad sääred ning poevad kaitsevärvi pükstesse. Jalga tõmmatakse rängalt rautatud saapad ja jooks läheb pesutappa. Määrustiku nõudel peab iga viie sõduri peale olema veekraan, kuid tegelikult on silmipesijaid ainult mõni hea kord rohkem.

Edasi peab sõdur säärtel keerutama pikad sidemed, süngi lööma üles nagu värsket sepiku, vaiba triibud siluma joonda ja täies vormis olema ülevaatuskohal. Ülevaatus on piinlikemaid toiminguid sõduri elus. Möödub see hommikune veerandtundi hästi, siis on hingerahu kindlustatud terveks päevaks.

Esimene käsklus ülevaatusel on tavaliselt ikka: „Mütsid maha.“ Meie kaitseväes maksab põhimõte, et sõduril ei tohi olla selliseid lokke nagu ülemustel, ja häda sellele sõdurile, kelle pealaelt leitakse ülevaatusel liialt lopsakas karvakasv. See toob süüdlasele kaela

töotoimkondi, kasarmuaresti ja muud sellist ebasoovitatavat prahti.

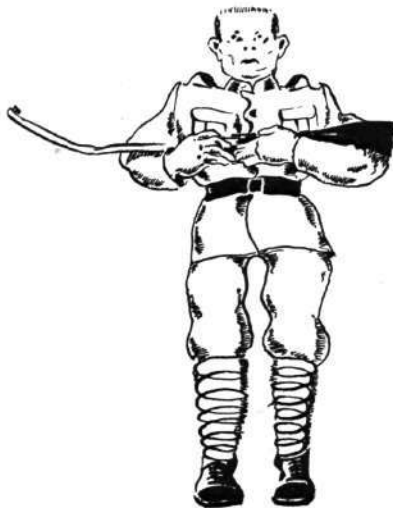
Järgmisena tulevad ülevaatusle sõduri saapad. Puudub kontsaraud või tallast mõni nael, on pahandust jälle palju. Edasi peavad hiilgama kõik vasksed kuuenööbid ja võõrihma pandlad. On rühmavanem millegi pärast mõrudas meeleolus, siis vaatab ta läbi ka isiklikud kastid ja kapid. Neiski ei tohi olla kor-ratusi. Iga ese peab olema oma kohal. Viimseks katsumiseks on püssi ülevaatus. Leidub vintraua õõnes tolmu või täägiotsal roostet, on sõduri heaolu rikutud mitmeks päevaks.

Kell 7 on signaal söögiks. Suure kiirusega on siis mehed rivis, sest — kes ees, see mees: saab ennem kätte oma heeringasaba. Viimasele on kasarmus antud õrn ja luuleline nimi — „ööbik“. Nii sööbki sõdur kasarmus hommikul ööbikut ja hammustab „turvast“ (leiba) peale. Muidugi on pealerüüpmiseks ka kohv, millele, nagu mõned pealtnägijad kinnitavad, olevat ka piima sekka valatud. On hommikusöök läbi, siis on aega kuni kella 8 sõduril valmistuda õppuseks.

Esimesi tunde päevas on tavaliselt kehaline kasvatus. Seda võib kergesti saada ka enne õppuste algust. — Ei märganud õigel ajal tervitada velt-

veebliit või tegid seda pisut halvasti, on mõned jooksurigid ümber kasarmuõue kindlad. Pisut pünlik joosta on, kuid kondile tulus ja märksa meeldivam kui oma nime näha mõne päeva jooksul ilutsemas kasarmu mustal tahvilil.

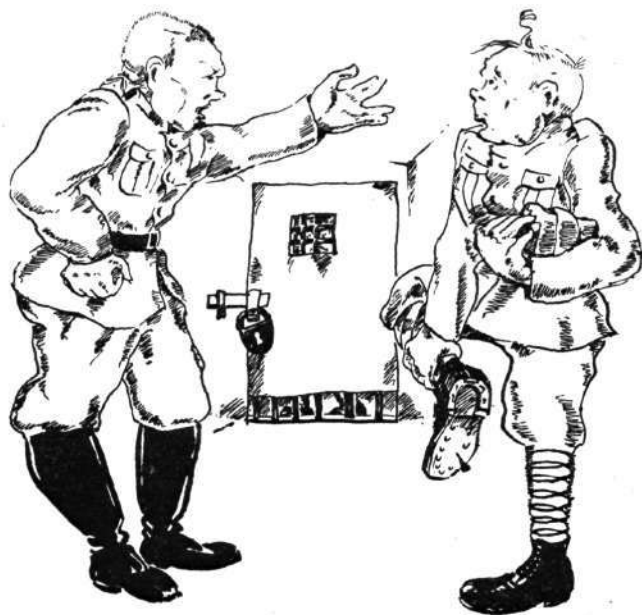
Tavalises kehalise kasvatuses tunnis peab sõdur end vinnama paaril korral üle kangi, ronima mõned meetrid köit pidi ja jooksmas ringi õppeplatsil. Vahepeal tuleb teha igasuguseid suusatajasamme, kaevik- ja kägarkäiku. Eriti mõjuv on viimane, venitab reielihak-

seid nii, et veel järgmisel päeval on vesi silmis, kui tuleb kiiremini sammuda või käia trepist.

Igapäevases õppekavas on kindlasti ka tund rivitrilli. Selle tunni ajal õpetatakse sõdurile sõjamehelikku sammu ja kiireid pöördeid. Pööretega on alati häda ja pahandust, ei saa neid harjumatu sõdurite rivi millalgi teha korruga. Pöördub suurem osa rivist õigel ajal, siis marsib paar meest ikka veel südame-rahuga edasi. Oma eksitust nad märkavad alles siis, kui käskluse andja ülemus pistab rängalt kiruma.

Ühes riviga trillitakse nagu endastmõistetavalt tervitamist. Rühmaülem laseb sõdureil endast mööda marssida ja vastata oma tervitusele. Et tervitus kõlaks jõuliselt, peavad kõik sõdurid hüüdma tervitussõnad korruga, nagu ühest suust. See pole aga sugugi nii lihtne. Pole mingit garantiid, et mitmekümne sõduri hulgast mõni liialt agar ei piuksata oma „tervist, härra leitnant või kapten“ juba siis, kui teised alles vastuseks õhku kopsudesse ahmivad. Selline enneaegne „tervist“ ajab käsuandja tavaliselt ikka vihale ja meeste tähelepanu ja püüdmise ergutamiseks lastakse tervel sõdurite rivil teha ühist jooksu. Ebaõnnestub aga jällegi tervitus, tuleb uus jooks. Sää-

raste vahepalade tõttu omab rivitrill sõdurite silmis halva kuulsuse.

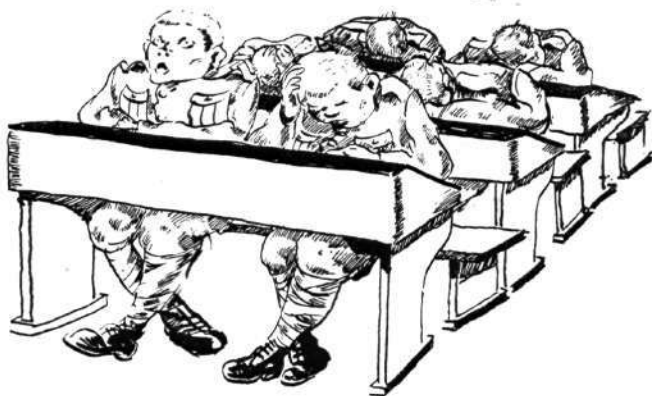
Märksa lõbusam on juba laskeasjanduse tund. Püssiga mängib iga poiss meeleldi lapsepõlves ja sõdurinagi pakub püssi käsitamise lõbu. Laskeasjandusel on juba mõtet, selles on veendunud iga sõdur, sest heaks laskuriks tahab saada iga poiss. Laskmamineku eel on sõdureil ikka käsil kibe kirbu suitsetamine. Jutt on muidugi püssikirpudest. Tavalised kirbud on kasarmus suitsetamatagi täpselt niisama mustad nagu eraelus. Üldse kuuleb sõduripõlves esmakordselt, et on olemas mitmet liiki kirpe. On jäme kirp, peenike kirp ja tasane kirp. Viimane neist on sihtimiseks kõige soodsam, sest jutt on muidugi jälle ainult püssikirpudest.

Nagu mainitud, laskeasjandus sõdureile meeldib ja laskmise juures on nad kõik innuga, seda enam, et hea laskur on kasarmus ikka eelistatud seisukorras. Temal on kasutada pikemad linnamineku load ja eksimustele teistel aladel ei panda erilist rõhku. Satub nii-öelda aristokraadi seisusesse.

Ainsaks tülikaks toiminguks laskeasjanduses on laskmisele järgnev püssi puhastamine. See on terve pikk toimingute sari. Püssi tuleb õlitada, puhastada, keeta ja jälle õlitada. Püssi keetmise all kujutab võhik kindlasti toimingut, milline sarnaneb anekdoodile, milles kõneldakse, kuidas vana sõdur ihnsa pere-naise kirvest pudru keetis. Pole see nii. Püssi keetes kurnatakse ainult kuuma vett vintraua õonest läbi.

Pole päevases õppekavas ette nähtud laskeasjandust, siis on kindlasti seal määratud tunnid lahing-õppuseks. Siis tuleb sõduril rünnakkorras joosta üle liivaküngaste ja pugeda läbi metsavõsastike, ees ettekujutatav vaenlane ja taga higistav ja oülem, kes kihutab aina kiiremale ja kiiremale jooksule. Hõikab

siis ülemus veel: „Gaas!“, on lõbu täieline. Turi higine, peas umbne gaasimask, seljas sinelirull, ranits, vööle labidas ja veepudel, litsub sõdur edasi, et hing kinni. Sel hetkel kirub sügavaimasse maasoppi sõduripõlve-kese ja kogu selle kasarmuvärgi. On aga rünnak lõp-nud ja tuleb puhketund, viskab sõdur oma väsinud kere murule, on pahameel nagu pühitud. Tunneb ainult, kuidas pingutatud lihaksed mõnusalt surisevad ja kon-tidesse koguneb uuesti mehine jõud.

Õppuselt tagasi tulles lüüakse heatujulist laulu. Lauludki on sõdureil kaht liiki. On „viisakad“ ja „mitte-viisakad“ laulud. Esimesi lauldakse linnatäna-vail ja paigus, kus liikumas kõrvalisi isikuid, kelle tundelised kõrvad pole kohased ehtsa sõdurliku laulu kuulmiseks. Läheb aga rännak läbi maakoha, kus pole lähedal kõrvalisi kuulajaid, lüüakse lahti juba ehtne sõjamehelaul, mis sisaldab tavaliselt ikka pisut rõve-dust. Selline on juba vana põline sõjamehe komme, et vahest peab enda südame kergenduseks „välja ropen-dama“. Pahaks ei tohiks seda sõdurile keegi panna.

Kella 12-st päeval kuni kella 2-ni on sõduril lõuna. Selle aja jooksul sööb ta oma supi ja lihaportsu ja puhkab õppuse väsimusest. Sõduri supp on nädala piirides enamasti ikka igal päeval erisugune. Neile

on sõdur loonud oma nimetused, milliseid ei leidu üheski hariliku sureliku kõkaraamatus. Nii on hur-
raa-, mussolini- ja riiusupid. Neile lisaks on veel hernesupp, mil nimeks „laskeasjandus“.

Pärast lõunat kuni kella 5-ni kestavad jällegi õpu-sed. Peale välisõppuste on veel siseõppused, n.-n. klassi-tunnid. Need on sõdurile tavaliselt kõige rängemad talu-da. Umbes kasarmuruumis tikub sõdurile kallale kuri kiusaja — uni. Kuulates kuiva distsipliini-jutlust või määrustike loetelu kisuvad vägisi silmad kinni. Oled klassitunnis sattunud istuma mõne suure mehe selja taha, oled õnnega koos, võid rahulikult lasta silmad kinni, ent esiridades istuda on päris piin.

Õppuste lõppedes on sõduril vaba aeg, mida mää-rustiku kohaselt võib kasutada enda arendamiseks kehaliselt ja vaimselt. Seda sõdur teebki. Loeb aja-lehti, mängib malet või lööb koroonat. Kuid meelsai-mini „arendab“ ta vaimu ja keha linnaloaga välis-pool kasarmut.

Selliselt mööduvad sõduri tööpäevad. Kuid kasar-muski ei puudu oma pühad, millal sõduril pole vaja higistada õpustel ja terve päev on vaba aega. Tava-line nädalapühagi toob juba kaasa mõningaid muga-vusi. Hommikune äratus on tervelt tund aega hil-jem kui äripäeval! Tunni võib sõdur kauem magada ja magamisest oskab sõdur juba lugu pidada.

„Priskemad“ pühad on juba jõulud. Tuuakse siis kasarmuruumigi jõulukuusk, säästu jäänud igapäeva-sest leivast valmistatakse kapaõlut ja pühade lõunaks antakse igapäevase hakkliha asemel rasvast sepraadi ühes kompotiga. Pühade hommikul tuleb ikkagi „ööbi-kut“ närida, kuid „turba“ kõrvale antakse ka saia ja see on juba kasarmus suursündmuseks.

Suurimaks pühaks sõduripõlves on väeosa aasta-päev. Sel puhul on kasarmuruumid ilustatud vaniku-tega. Peetakse paraadi ja õhtul on tavaliselt ikka tubli simman. Söök on aastapäeval tavalisest mui-dugi mitu pügalat parem. Linnaloadki antakse sõdu-reile märksa „priskemad“. Ühe sõnaga, neil päevil on kasarmus pidu.

Kõik päevad, nii harilikud kui ka pühapäevad, lõpevad kasarmus sarnaselt. Õhtul veerandtundi enne üheksat kogutakse kõigi kompaniide sõdurid rivvi õhtu-seks loenduseks. Täpselt kell 9 kõlab kõigis vaba-riigi kasarmuis ehasignaal ja tuhandete isamaapoegade suust tõuseb igale eestlasele püha laul:

„Mu isamaa, mu õnn ja rõõm...“

Jõulurahu

T. Braks

I

Kui linnas kihas juba pühade-eelne elevus, siis vestlesime kord kaitseliidu kodus teemil, kus ja millal keegi meist on veetnud oma röömuküllasema jõuluõhtu. Meie malevkonna lugupeetum kaastöötajate Jaan Sagardi jutustas siis järgmist:

„Helgemaid jõulumälestisi omab inimene tingimata noorusest ja kodukohast. Nii ka mina. Mu kodukohaks oli kalurihütt K. rannal. Sirgusin suureks sõna tõsisel mõttel vabas looduses. Juba poisikesena käisin isaga merel kalastamas, tormimürin osutus tihtigi mu töö- ja võitluslauluks. Puhkust nautisin mühisevais männikuis. Neid on ju K. rannal nii palju. Vanemad inimesed ütlesid, ma olevat priskemaid poisse randlaste peres.

Mõne kilomeetri kaugusel asus mõis. Härrastemaja, mida ümbritses roheline männik, oli valge nagu kuningaloss. Härrastemaja lähedal aga sinetas pisike järv tiheda metsaraamistiku vahel. Sageli metsarännakuil hiilisin mõisale lähemale. Oli mul selleks eriline põhjus, sest rannaküla kauneim neid Jaaniaadu Riia teenis mõisas toatüdrukuna.

Kord 1905. a. suvel juhtus säärane lugu. Ma seisn jällegi järve ääres ja jälgisin sakste paadisõitu, kui äkki märkasid vana parunit, kes tuli oma kummalise koeraga kitsalt pargiteelt. Koeral oli kõver selg nagu look, kiilutaoline pea ja tillukesed nudikõrvad. Oli sel koeravoostriil aga terav nina... kohe, kui haistis võõra inimese lähedalolekut, tormas loom mulle metsiku õrnaga kallale. Äsasin jalaga nii vägeva vopsu murdjale vastu hambaid, et ta taandus heledasti kiunudes paruni jalge ette. Parun aga kähvatas vihaselt:

„Kes sina, poiss, oled? Kelle loaga tuled mõisa maa peale ja peksad see kallid koer?“

Sel aastal kasvas maal mõisnike-vastane liikumine. Linnades aset leidnud rahutuslaine veeres ka küladesses ja talupojad ajasid sakste ees seljad sirgu. Ega meiegi, see on kalurid, polnud rahul maksva korruga. Meiegi nõudsim vaba merd ja maalapikest oma hüttide juure. Ja milleks see vana parun siin õieti mõirgab? Kas pidin ilusti vakka seisma niikaua, kui ta koeranäru oleks proovinud mu sääris oma hambaid. Ei sihuke asi seisa Sagardi meeste programmis.

Vastasin parunile rahulikult:

„Olen inimene, nagu näete. Ja mis puutub mõisa maasse, siis ei näe ma siin kuski keelukirja, et järveni tulek on keeldud.“

Nüüd sattus parun marru.

„Sa vota see mits maha, kui paruni-härraga räägid!“ kisendas ta. Mina aga endise rahuga vastu: „Mina olen selle mütsi ostnud, mina teda ka kergitan millal tahan.“

Nüüd põrnitsesid nad mõlemad — parun ja koer — mind niivõrd vihase pilguga, et ootasid neilt iga hetk ühist kallaletungi. Parun pragas:

„Sa lähed valitseja kontori ja annad oma nimi üles. See asi saab antud kohtu kätte, kas moistad?“

„Kui valitsejal vaja teada mu nime, tulgu küsigu,“ vastasin ja siirdusin männikusse, ise vaadates ühtepuhku üle õla tagasi, et koer ei kargaks mulle teadmalt turja.

Küll see vana-parun siis kärkis ja kõhatas! Pardi-pere kargas pilliroost hirmunult lendu, küllap käbisidki langes kuuseladvast.

Pärast seda tuli kallimat külastada äärmise ettevaatusega. Teistkordselt paruni näo alla sattuda ei pakkunud lõbu. Hiilisel öötundidel hiilisin ikkagi härrastemaja juure ja koputasin tasakesi aknalugule, mil-

les oli südamekujuline auk. Siis ilmus varsti Riia ja meie jalutasime järve ääres, kus tihe padrik ja nii kitsad jalgteed, et kõrvuti võib käia vaid armastajapaar. Padrikust voolab järve ojakesi ja ojakestest pääsis üle purdeks visatud palgi kaudu. Neil purdeil me vallatseme tasakaalu otsides nagu lapsed, sume öö meie ümber laulis läheneva sügise laulu.

Kui saabus talv, harvenesid meie ühisjalutuskäigud. Ma käisin aga igal öhtul teispool järve ja vaatlesin härrastemaja. Südameaolisest luugiaugust säras valgus keskööni. Seal töötas mu armastatu ja ootas kahtlemata kevadet, mil jällegi oleks võimalus mõnikord lipsata härraste orjusest looduse avarasse rüppe.

Jõulud töid sellal sakstele rahutuid päevi. Ümbruses põletati mõisaid ja mässulisi tulesüütajaid oodati ka meie kanti. Saksad põgenesid mõisast linna, härrastemajas elas ja tegeles vaid teenijaspere. Ma teadsin seda ja süda ei annud mulle jõuluöhtul rahu.

Hilisel tunnil, kui vanemad laskusid unne, väljusin hütist ja asusin kiirrännakule. Mõisa sihis muidugi.

Siis oli enamasti igal aastal lumerikkaid talvi. Ja milliseid ilusaid öid valmistab pehme lumi pühade vaikuses... Suusatage, kaasvõitlejad, kord sügavasse metsa, siis alles näete, mis tähendab talilooduse ilu!

Ma polnud sellal veel suusataja, aga jalad olid varustatud justkui tiibadega. Kiiresti katsin maa mõisani. Siis harilik koputus aknaluugile ja paar minutit hiljem kuulsin juba kergeid samme krigiseval lumel. Ta tuli...

Männikus ei olnud siis tuulemühinat, okstel lasus ju lumi. Kuused langetasid oma lumistunud oksid meie peade kohale ja nende ristladvus säras tuhandeid kristalle.

Järveke metsa ümmarguses raamis polnud nüüd muud kui üks suur valge ratas, kus koomiliselt keksis jänesepaar. Aga kus neid tähti järve kohal! .. Miljoneid neid hiilgab ja vilgub taevavõlvil.

Kitsal padrikuteel puistasid puud meile kaela karget ja kõhisevat lund. Purdel murdus kõlinal mõni jääpurik. Muid öisi hääli ei olnud.

Me istusime lumistunud pingile, kus kolm männijändrikku, mille lavakroonid põimuvad vennalikult ühte ja kandsid nüüd meie kohal kumerat lumeläge. See oli suvel meie armsam paik. Siin oli nüüdki nii

hea ja ilus. Ümbruses sügav vaikus, lumeehtes mets ja kõrgel tähtede-riik ja kõrval inimene, kes kalleim kõigest. Jah, mu sõbrad, kui küsitlete mind, kus veetsin õnnelikumaid jõuluöid, siis vastan, et seal paigas, mida praegu kirjeldasin. Aga varsti pärast õnnelikke pühi saabus raskeid aegu.

Ma ei teadnud sakste tagasitulekust ja kui kord jällegi koputasin aknaluugile, tuli kuuldavale raskeid samme ja mu vana vaenlane, loogas seljaga koer lougas mu kannul nagu kurivaim. Käratas parun ja plaksatas püssipauke. Sõrmis tundus valu ja põgenedes jäi lumele punalilli...

Veel samal ööl oli parun kasakatega mul kaelas. Mis nüüd järgnes, see on liig süngel pühade-eelseks vestluseks. Ütlen vaid niipalju, et mind süüdistati mõisahärra tapmiskatses. Teise paugu lasknud mina. Ja milleks ma muidu hiilinud härrastemaja akna taga. Ma ei öelnud, milleks olin seal. Tapetagu kas või maha. Riia rääkinud küll tõtt, aga tema tunnistus ei suutnud mind enam päästa, oli ju vana-parunil vana vimmu mu vastu südames.

Vangistus ja külmale maale. Ega ma läinud ükski. Saadeti raudu kandma teisigi. Hiljem järelesaadetult kuulsin, et mu vanemad kihutatud nende hütist välja, Riia lahkunud mõisateenistusest.

Saabus pikk rida piina-aastaid. Siis maailmasõda, revolutsioon ja vaba kodumaa. Mis kõik on üle elatud veerandsaja aasta kestes... Vajun juba vanadusse, sõbrakesed.

II.

Läinud aasta talipühade ajal valdas mind äravõitmatu igatsus näha kaua aja tagant mu nooruspõlve kodukohta ja männikuid, kus elasid üle õnnerikkamaid hetki oma elus.

Sõitsin jõuluöhtul rongiga linnast välja ja parajal paigal asusin suuskadele. Küllap mõnigi maalesõitja, kes juhtus nägema mu suusaretke starti, võis muheleda. Et vaat, kus kummaline inimene, leidis kah ajakese suusatamiseks!

Mõeldagu mis tahes, mul pole kellegagi pistmist, Las' teised istuda soojas toas jõulukuuse all, mina aga liuglen lumeväljadel, külastan kuuski, mille tipud tõusevad taevani, ja naudin laias laanes õiglast jõuluõhtu rahu.

K.-M. JOH. TUSTI

TALLINNAS, KARJA 17
KÖNETR. 446-18

soovitab suures valikus

veine, napse, likööre

Kodumaa: Aiko, Rosen, Luscher-Matiesen, Calorica, Victoria, Valga, Emlo ja Tartu Aiavilja.

Välismaa: Bisquit Dubouché, Martell, Ed. Dupuy & Co., Hennessy ja uudisena inglise whisky ja rikkalik valik

koloniaalkaupadest.

Kõik kaubad saadud otse kodu- ja välismaa vabrikutest.

P. S. Värskest praetud oakohv.

Hinnad väljaspool võistlust!

K. mõisa põllul ker-
kib nüüd hulk uusi ma-
ju. Asunike elamud. Sõi-
dan järele vanaeidele,
kes ruttab kuhugi, kepi-
togimus käes. Saame nii-
viisi kahekõnele:

„Tere õhtust, ei-
deke!“

„Tere jumalime! Ma
mõtlin, kes see nüüd
suure ajuga tuleb...
Suurte laastudega lasete
kohe mis sahal. Mis
need on — isesõitjad või
kuidas?“

„Ei, memmeke, ise
need asjad ei sõida ku-
hugi, peab aitama kep-
pidega tagant. Kuidas
siin pool elatakse kah?“

„Elatakse ja ollakse
üht hullumoodi edasi.
Aasta kaob, teine vaob,
haua poole astume. Näe, mul vanainimesel võtab juba
hinge kinni. Külüm õhk läheb suhu.“

„Kas olete vana K. elanik?“

„Eks ma siin kandis ikka elanud hea patakas
aega.“

„1905. aasta sündmusi mäletate?“

„Kes säänsid asju unustab! Eks siin mõisas tehti
ju ka suurt kohut ja karistust. Sagardi-poiss saadeti
Siberisseggi. Saksa katel kees siis üha üle ja kõrvetas,
kes aga ette juhtus. Kes seda vana-parunit tappa tah-
tis, seda ei usu siin praegugi ükski inimese hing, aga
Sagardid said kannatada. Poisil jäi pruutki maha.“

„Ah pruut jäi maha?“

„No-jah! Jaaniaadu-tüdruk. Nuttis ja tõnnis mitu
aastat, siis läks Põlma-poisile mehele.“

„Läks mehele?“

„Jah. Aga mees suri maailmasõja ajal. Küllap
ta seal Augustovi all selle põõna sai. Riia peab nüüd
lesepõlve. Vaadake, sealsamas klaaskojaga majas.
Poeg olnud vabadussõjas maailmatu kangeline, anti ta-
suks asunikukoht. Tütar kah teisel tark ja tragi. Rää-
gitakse, et Rannaküla koolmeister kippuvat teisele kan-
gesti kosja, mina vananimene nüüd neid asju õieti tun-
nen või tean.“

Lasen eidekesel minna ja näpin suusarihmade kal-
lal, et mahajäämiseks oleks mõistlik põhjus. Ma ei näe
nüüd muud kui klaaskojaga majakest, mille ukse ees
kasvab tutakas kask ja taga kergib lumitunud sega-
mets.

Ses majas elab Riia... Milliseks on ta küll muutu-
nud nüüd? Mis on jäänud järele mu esimesest armas-
tusest. Kas külastada teda? Ta kindlasti ei tunne
mind enam. Üldse, kuidas võib siin olla juttu äratundmi-
sest: pruuninäolisest kaluripoisist on veerand aastasada
teinud hallipäise mehe. Jõuluõhtul ei tehta külaskäike,
aga ma võin leida sündsaid ettekäandeid. Küsin teed
Rannakülla või palun lihtsalt juua.

Majakesele lähenedes vasardas süda nii, nagu olek-

sin ma suusatanud sõtta. Piske koer, nagu karvanäss, haugatas paar korda hangel, kui astusin klaaskotta. Keegi avab ukse. Hetk hiljem seisain naise ees, kelle silmad ja naeratus on mulle nii väga tuttavad, kõik muu aga võõras. Kõhnus asuniku-eit, tööst suureks veninud kättega, peas hõre kord tuhakarva juukseid. Kus on endised toredad lokid, kus sale keha ja sädelev naeratus..?

Liig kaua seisain sõnatult. Perenaine võib küsitleda, et mida õieti tahab see võõras mees. Jääb ukse vahel seisima nagu sammast.

„Vabandust, pereprooua,“ avan viimaks suu, „ma tülitin teid kallil jõuluõhtul, aga suusatamisel võttis nagu jamutama. Kui oleksite lahke ja lubaksite klaasi vett. Edasi tahtsin minna siit mõisakandist läbi, aga ei tunne teed härrastemajani.“

„Ehk võtate istet,“ ütles perenaine, „meil küll kõik alles siin poolikul ja koristamata. Ma mõtlin, et tüdruk tuleb juba tagasi, läks viivakese aja eest kuuske tooma. Poisil oli tahtmine sõita kirikusse.“

Ma istun ja kuulen nagu kaugusest perenaise juttu. Kui karedaks ja kõlatuks on muutunud ta hää... Ta astub üle läve kööki. Astub pikkamisi, nagu oleks jalus tina. Mul meenub vallatlus padrikutee purdel, kui kerge ja paindub oli see naine siis...

Maja on veel uus. Siseseinad paberita, kõikjal vaid kuiv kollakas palk. Ahjust hõõgub pööraselt kuumust, mul aga sooja kehas ennegi küll.

Perenaine tuleb kõrgist veeklaasiga. „Meil poiss ikka pruulis pisut seda õllemärgagi, oleds ehk etem? Mõtlen, et pole hea juua külma vett, kui olete end palju väsitanud.“

„Pole viga, pereprooua,“ ütlen, „küllap pühade saabudes jõuab juua õllemärga, praegu eelistan vett.“

Näen ta sõrmi klaasi ümber. Tugevaid töösõrmi peenikese hõbesõrmusega. Ta küsib: „Lähetate mõisa poole külla? Kas ehk ringkonnavalitsejale? Seal pool kuuldi olevat suuri ettevalmistusi.“

„Ei. Ma tahan minna ikka Rannakülani välja.“

„Aga siis oleksite võinud minna ju raudtee äärest otse. Nüüd teete suure kõveriku.“

„Tõsi küll, perenaine, aga otsetee on lumevaene. Ma aga olen suusil Pealegi huvitusin härrastemajast.“

„Eks ta ole juba lagunemisel ja laokile jäetud, see härrastemaja. Ma juhatan kobe. Kui lähete, siis hoiduge sinna vana rehe kanti. Seal algab põlluvaheline tee, mis viib otsekohe mõisaõue.“

„Kas mõisas on vast koeri?“ küsitlen nagu tahtmatult. „Sääraseid loogas seljaga nudipäid?“

Meie pilgud hüpevad pikkamisi kokku.

„Ei. Ei koeri küll ei ole... Paar kutsikat on, need ei tee midagi. Teie, vabandage, et niiviisi ütlen, tuletate meele mulle üht meest...“

„Mina!? Noh, on ju juhtumeid, kus mõni inimene sarnaneb teisele. Ah siis otsekohe rehe sihis tuleb võtta sõidusiht?“

„Jah, minge aga siit otsekohe üle põllu!..“

„Tänan, pereprooua ja häid pühi!“ Tõukan kepid lumme ja eemaldun kiiresti. Ilm kipub juba hämaruma. Ja hämaruses seisab asunikumaine ikka veel ukse ees. Mineviku mälestus...

III.

Jah, härrastemaja on lagunemisel ja laokil. Rõdu võre ripneb, seintelt on langenud krohv. Ei tuletata see suur hoone enam meele valget kuningalossi, ta näib pigem vanglana, kust vangidepere ammugi on läinud vabadusse. Südamekujuline auk on aga ikkagi endiselt aknaluugis ja august vilgub ähmane tuli. Jumal seda teab, kes seal nüüd istub. Mind see ei huvita.

Padrikutee on kasvanud veel kitsamaks. Kohati on lumistunud oksad lausa kokku põimunud. Ei meie enam nüüd siin kõrvuti mahuks käima... Rääppinud palginnott on tallatud keskelt pooleks, otsad kaovad ojakese jäässe. Jää on aga nõrk. Tuleb teha vanaduseski piske vallatus: hüpata üle oja.

Äkki kuulen vihistamist. Lustiline viis. Keegi poiske vististi tuleb mulle vastu. Jah, tuleb küll keegi, aga mitte poisilaps, vaid noor neid kuusega. Mind määrgates kaob vile ta torrutõmbunud punahuulilt. Kaks selget silma vahivad mulle üllatunult näkku. Peas valge mütsike ja veel valgemat hund ja need põsekessed, kuidas need punetavad...

Mu ees seisab Riia. Riia, nagu ta oli ja jäi siia kahekümne viie aasta eest.

„Tee on kitsas,“ räägib ta kuuske kõrgele tõstes, „ehk pääsete kuidagi mööda!“

Milline kõlarikas hää!... Tunnen seda: See on mineviku ilusamaid helinaid.

„Pole viga, preili, küllap saab,“ ühman hääle värisedes. Jään paigale ja vahin kuusekandjale järele. Ta vaatab tagasi, naeratus näol. Küllap ta nüüd räägib kodus emale, et nägi kitsasteel kummalist meest. Jäi vahtima avasui, nagu oleksin ma jõluingel.

Viimaks liigun paigast ja siirdun järve ääre. Pink mändide all on alles. Pingi juures näen jälgi. Keegi on siin istunud äsja. On istunud pingi mõisapoolsel otsal. Ma istun männikupoolsele otsale ja takistan suuski, mis kipuvad kadast libisema järvele.

Hämarus tiheneb jõudsasti. Metsas levib sügav rahu. Kõrgel süüdatakse juba jõuluküünlaid. Ma istun ja elan uuesti üle jõulurõõmu ja rahu, mida nautisin siin paljude aastate eest. Katsun vähemalt seda üle elada. Jõulu ajal ei tohi olla hinges nukrustunnet ega meelekibedust.

Tänavu sõidan igatahes jälle jõuluõhtuks K-le.“

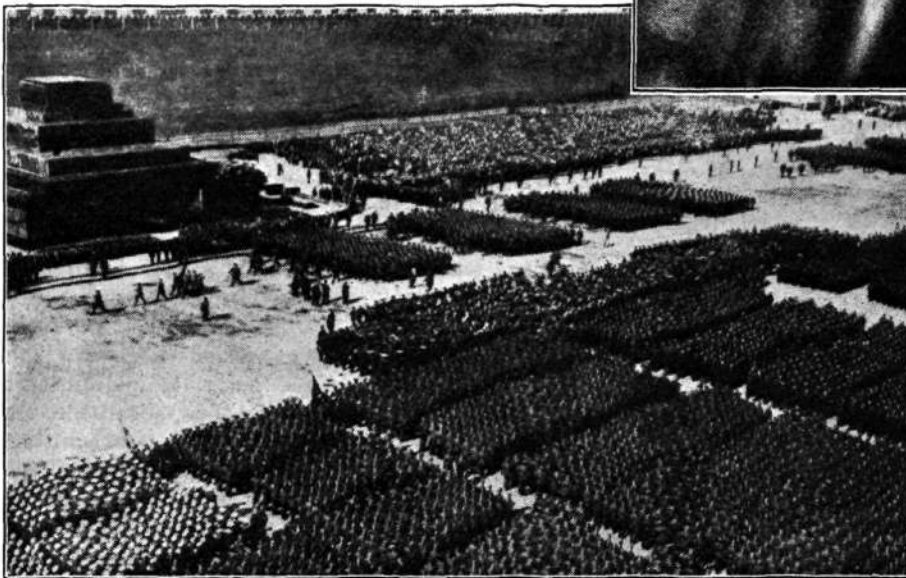

TÄNAPÄEVA VENEMAA

VIISAASTAK, DUMPING JA STALIN

Viie aasta kava, nõukogude üldistungil maikuu 1929. a. kinnitatud rahva majanduse edendamise juhtkava, „viisaastaku“ — nagu see Eestis osalt on läinud tarvitusele — kandvaks mõtteks on ettevõtete kiire industrialiseerimine, põllumajanduse kollektiviseerimine ja kogu rahvamajanduse laialdane sotsialiseerimine. Tööstuse toodang peab viisaastaku lõpuks kasvama rohkem kui kahe ja poole kordseks. Tööstus toetab põllumajandust, varustades seda masinate ja keemilise toodangu poolt pakutud vahendite abil ja põllumajandus oma poolt hangib tööstusele ja välismailt sisseveetavate masinate ja tarvete tasumiseks maalt eksporditavaid tooteid. Eesmärgiks on industrialiseeritud põl-

*STALIN, Moskva punane khaan.
Vas. all: Nõukogude vägede paraad Moskvast.*

hemalt 110 protsenti ja kui tööstuse omakultusarvud alanevad 35 protsenti.

Aga kommunistlike juhtide mõistete järgi „viisaastak on miljonite tööliste ja talupoegade tööinusele puhkemise tulemus“. Usatakse, et tehnika moodsamate relvadega, endisest pa-

lumajandus. Edasi sisaldab kava raudteerasutuse laiajoonelise ülesehituse, auto- ja õhuliikumise tarvitusele võttu jne. Kõikide nende kavatsuste finantseerimiseks kulub 78,4 miljardit rubla, millega ehitatakse sadu moodsaid tööstusasutusi, 42 ringkonna elektrijaama ja umbes 20.000 km uusi raudteid. Põllumajanduse alal mõeldakse neli viiendikku kõigist majapidamistest võtta eriliste föderatiivsete organisatsioonide korraldusele.

See hiiglakavatsus täitub ainult juhul, kui toodanguline töö kasvab vä-

rema organiseerimistöö ja enne kõike muidugi tööliste tööhuvi ja -inuse tõttu saavutatakse need kommunistliku erakonna ja valitsuse poolt nõutud, kava teostamiseks vältimatud, tulemused.

Niisugune on, võimalikult lühidais üldjoontes, see nõukogude majanduse hiiglakava, mille originaalsemal ja hoopis vähenõudlikumal kujul juba ise Lenin aastal 1920 esitas nõukogude istungile, tõstes küsimusse Venemaa elektrifitseerimise. „See on meie partei teine juhtkava,“ sõnas ta. „Meil on lisaks partei poliitiline

juhtkava, aga sellest ei jatku. See peab muutuma majanduslikuks ülesehitusjuhtkavaks, sest muidu see partei juhtkavaks ei kõlba. See peab end täiendama teise juhtkavaga, mis on sihitud kogu rahvamajanduse uuestisündimisele sedamööda, kuidas tehnika täieneb. Majandust elektrifitseerimata me ei või asuda selle ülesehitusele ega või kõnelda põllunduse, tööstuse ja sideühenduste harmoonilisest uuestisünnist.“ Ja otsekui aimates kava teostamist kohtavaid raskusi, kuid ühtlasi viidates selle sügavamale põhisisule, ta jatkas: „See kava on ainult esimene võimas üritus Venemaa tõstmiseks sellele majanduslikule kõrgusele, mis kommunismiseisukohalt on vältimatu.“

Üteluse lõpu järgi võime otsustada, et „punane tsaar“ juba üksteist aastat tagasi, andes Nõukogude Liidu tööstuslikule ja põllumajanduslikule ehituskavale oma esimese iseloomustuse, ühtlasi pidas silmas bolševismi lõplikku eesmärki, maailmarevolutsiooni. Venemaale endale jälle need majanduslikud ülesehituskavatsused tähendavad nõukogude organisatsiooni toetamist ja kindlustamist. Tööstuse ülalpidamine on bolševikele esmajärguline majanduslik küsimus: kuigi Venemaa võikski nii või teisiti saada toime tööstuseta, siis bolševism ei või vabrikutööliseta püsida, kaks ja pool miljonit vabrikutöölise ja — ustav, hästitoidetud punaarmee — need ongi nõukogude organisatsiooni kindlaimad alussambaid. Punaseil võimukandjail ei pruugi seetõttu palju hoolida rahulolematuist talupoegadest, kuigi viimaste arv ongi palju suurem kui seda tööliste ja punaarmee oma kokku. Talupojad asuvad laiali mööda ääretuid maa-alasid, mis oma elanike vahelise ühenduse mõttes asuvad eraldatult. Niiviisi ei või talupojad Venemaal moodustada mingisugust ühist jõudu, ja täitsa õigesti öeldud, et kes seal valitseb Piiteri, Moskva ja poolkümne teise linna üle, valitseb ühtlasi kogu maad.

Aga oma viie aasta kava teostades Venemaa tarvitseb ka poolteist miljonit metsatöölise, sest käesoleval aastal on ekspordeeritava puukauba eelarve 64 protsenti

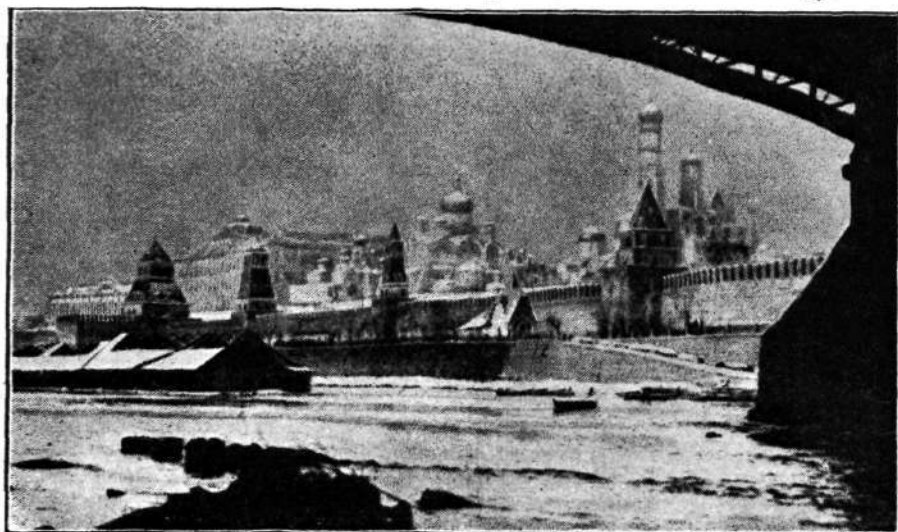
suurem läinud aasta omast. Kui juba seni metsatöölise puudus on olnud äärmiselt tunduv, siis on iseenesest selge, et käesoleval aastal ei ole suudetud kava teostada ilma tööliste sunnivõtmiseta, mingi eksimuse tõttu kodust välja saadetute või vangide tööjõuta. Lõppeks — põrutavad teated Ingerist on jutustanud, kuidas seal on tühjendatud terveid küli ja nende elanikud saadetud Venemaa ääretuisse metsadesse, teostama viie aasta kava üht poolt orjatööga. Sel viisil küll vähemalt puukauba tööstuse alal tõesti „toodangukulud vähenevad“, aga abinõud selleks on ka niisugused, et nende tõttu Euroopa idarajaks peetakse Poola idapiiri, nagu keegi saksa majanduslane üsna õigesti kirjutab.

Venemaa tööstuse ja põllutoodete dumping kuulub lahutamatu rõngana viie aasta kava teostamisse. Venemaa lähtekohaks on, nagu rootsi „Affärsvärlden“ talvel kirjutab, et ta ei suuda teostada maailmarevolutsiooni, kui Euroopa töölistes võivad säilitada oma praeguse elatistandardi. Ainult sel juhtumil, kui elatistase suudetakse viia alla nagu Venes, kui vene kehvus pääseb võidule, ainult siis on läbiviidav nõukogude kavatsus maailmarevolutsioonist kodanliku ühiskonnakorralduse vastu. Moskva võimupidajad avaldasid oma õpilasile, et kommunism pea hävitab kapitalistliku ühiskonna, ja venelased teevad kõik selle kokkuvarisemiseks. Sel eesmärgil nad müüvad vilja ja puukaupu, püüdes tekitada ikka rohkem segadust maailmaturul, mis kriisi tõttu juba ongi kõigutatud.

On loomulik, et mujal maailmas pole võidud oodata risti käsi vene viie aasta kava ja siia kuuluva dumpingu tagajärgi. Paljud majanduspoliitikud eri-mail lähevad välja oletusest, et viie aasta kava on teostatav vähemalt astmeti ja peajoontes. See iseenesest ei olegi mingisugune ime, sest Vene toodang, vaadates maa loodusrikkustele ja suurusele, on veel sel astmel, et tal tahes-tahtmatagi tuleb end tunduvalt parandada, kui tal on himu tõusta enamarenenud maade tasemele. Prof.

Paul Haensel, Moskva ülikooli endine finantsteaduse professor, kes ise on olnud viie aasta kava loomisel, kuigi ta hiljem oli sunnitud siirduma välismaale, usub loomulikult kava teostamisvõimalusse, aga on ühtlasi arvamisest, et kui see võit kirjutatakse „sotsialistliku meetodi“ teeneks, siis tuleb pidada ühtlasi meeles, et kapitalistlik korraldus oleks viinud siin palju kaugemale.

Vene dumpingu poolt põhjustatud vastuabinõud on möödunud talve ja nüüd kevade jooksul viinud erimaid olukorra teadlikumale arvestamisele. Ameerikas on avaldatud valitsuse määrus, mis keelab vene puukauba sisseveo 60. laiuskraadist põhja pool asuvaist vene sadamaist, pealeselle on 52

„Moskva khaani“ valitsuspalee — Kreml — talvel.

isamaalist ühendit pöördunud palvega presidendi poole, et igasugune kaubaühendus Venemaaga katkestataks. Kanaada on juba katkestanud majanduslikud suhted Venemaaga ja Inglismaal, kus sealne sotsialistlik valitsus on tunnustanud kaasa viie aasta kavale sotsialistliku katse, on Londoni kaubakamber teinud ettepaneku rahvusvahelise konverentsi kokkukutsumiseks ühiseks seisukoha võtmiseks Venemaa vastu. Romaanias ei lasta vene dumpingviljaga laaditud laevu üldse sisse romaani sadamasse.

„Viisaastaku“ ja „dumpingu“, nende Nõukogude Vene omapäraseimate ja kogu maailmale palju kõneainet pakkuvate suuruste kõrval üllatame lugejat, kaldudes maa kolmanda, tänapäeva Venemaa suurima, suuruse juure, kes oleks ei keegi muu kui Stalin, nagu teda praegu nimetatakse, Nõukogude Venemaa kõikvõimas valitseja ja isand.

Aga asume lähemalt Vene praeguse valitseja Stalini juure, nagu see on toodud „Hakkapeliittas“, soome kaitseliidu häälkandjas.

„Vene revolutsiooniliikumise kirjanduses on viimasel ajal hakanud ikka selgema esinema selle mehe isik ja elulugu, kes praegu vanade tsaaride viisil, võimuga, mis ei tugene Jumalal ega truudel alamail, vaid G. P. U.-l ja selle väesalkadel, valitseb Vene ja Aasia ääretuid legendikke ja viimaseil asuvat inimmerd. See on Stalin, vene punane diktaator, kellest hiljuti saksa keeles on ilmunud mahukas, 400 suurekaustalist lehte sisaldav elulooline teos, kelle autoriks on ta nooruse tuttav Essad-Bey. Niisama suur raamat on ilmumas ka prantsuse keeles Pariisis. Viimase autoriks on tuntud G. Z. Bessedovski, kelle teosest juba on olnud katkenud prantsuse ajalehtedes.

Praegusse, legendaarsesse salapärasusse ja üksindusse sulgunud Moskva diktaatori elu peitvad eesriided eemalduvad ja meie ette ilmub kokkumatumaist kokkumatum revolutsionäär, keda Lenin veidi enne surma ähvardas tagandada parteist ta tooruse ja võimuiha tõttu.

Stalin — „terasest“ nime andis talle Lenin — on Essad-Bey järgi grusiinia kingsepa Dshugasvili poeg. Ta on sündinud Kaukaasias, Grusiinias, väikeses Gori nimelises mägestikulinnas, mille poriseil tänavail „Soso's“, nagu tema kodu kutsuti, ta sai oma esimese kasvatusena. Kui „Soso“ oli neljateistkümnenda-aastane, kolis kingsepp Dshugasvili oma perega Tifliisi, kus poeg algas peagi elama ulaelu, olles igapäevaseks võõraks linna turul ja kõrtsides. Ta varastas ja oli alati kõiksuguseile julmusele valmis. Kõrtsis ta tutvus ka streikijate tööliste ja revolutsionääriliste agitaatoritega, kes andsid talle lugeda keeldud kirjandust. Ometi Soso Dshugasvili ei jõudnud neis veel täiesti rahuldada oma uudishimu, kui ta pandi vaimulikku seminaari.

Aastal 1908 Stalin moodustas seminaari õpilasist revolutsioonilise rühma, kes õseti kogunes ta pimedasse tuppa, kus loeti Marxi ja revolutsioonilist kirjandust. Aga noored grusiinlased, mägipojad, kes juba üheksa-aastasena olid õppinud tarvitama oda ja püssi, ei rahuldunud ainult teooriaga, vaid kavatsesid ka selle teostamist praktikas.

Kaukaasia selleaegne käskija vürst Golitsini politsei sai ometi peagi teateid noorte revolutsionääride kogunemiskohast ja pani kingsepp Dshugasvili juures toime läbiotsimise. Stalini toast leiti keeldud kirjandust ja tagajärg oli, et ta vabastati seminaarist. Aga samal päeval, kui Stalin vabastati, sündis Kaukaasias ennekuulmatu juhtum. Seminaari rektor sai Stalinit kirja, milles see andis üles kõik need seminaari õpilased, kes olid käinud õistel koosolekuil. Nüüd eemaldati ka kõik need õpilased koolist.

Kui Stalini alatu tegu sai grusia revolutsionääride seas teatavaks, äratas see ääretut hämmastust ja pahameelt. Grusiinlane — ja äraandja! Stalin nõuti revolutsioonilise kohtu ette, andma oma teost vastust.

Kui kohtu esimees küsis Stalinit, kas ta on annud ära oma seltsimehed, vastas see külmalt ja üsna rahulisele: — Olen, see on tõsi.

Esimees muutus tummaks jahmatusest, kuid sõnas siiski lõpuks: — Ja te tunnistate seda nii rahulikult?

— Jah, ma tunnistan, vastas Stalin, aga ajas end ühtlasi sirgeks ja ütles: — Seltsimehed, parteil on vähe liikmeid. Seminaari õpilasist on saanud kirikuteenrid. Mina olen päästnud neist revolutsioonile kaksteist jõulist inimest, sest kui nad on tagandatud seminaarist, ei saa nad enam pöörduda kodanlikku ühiskonda.

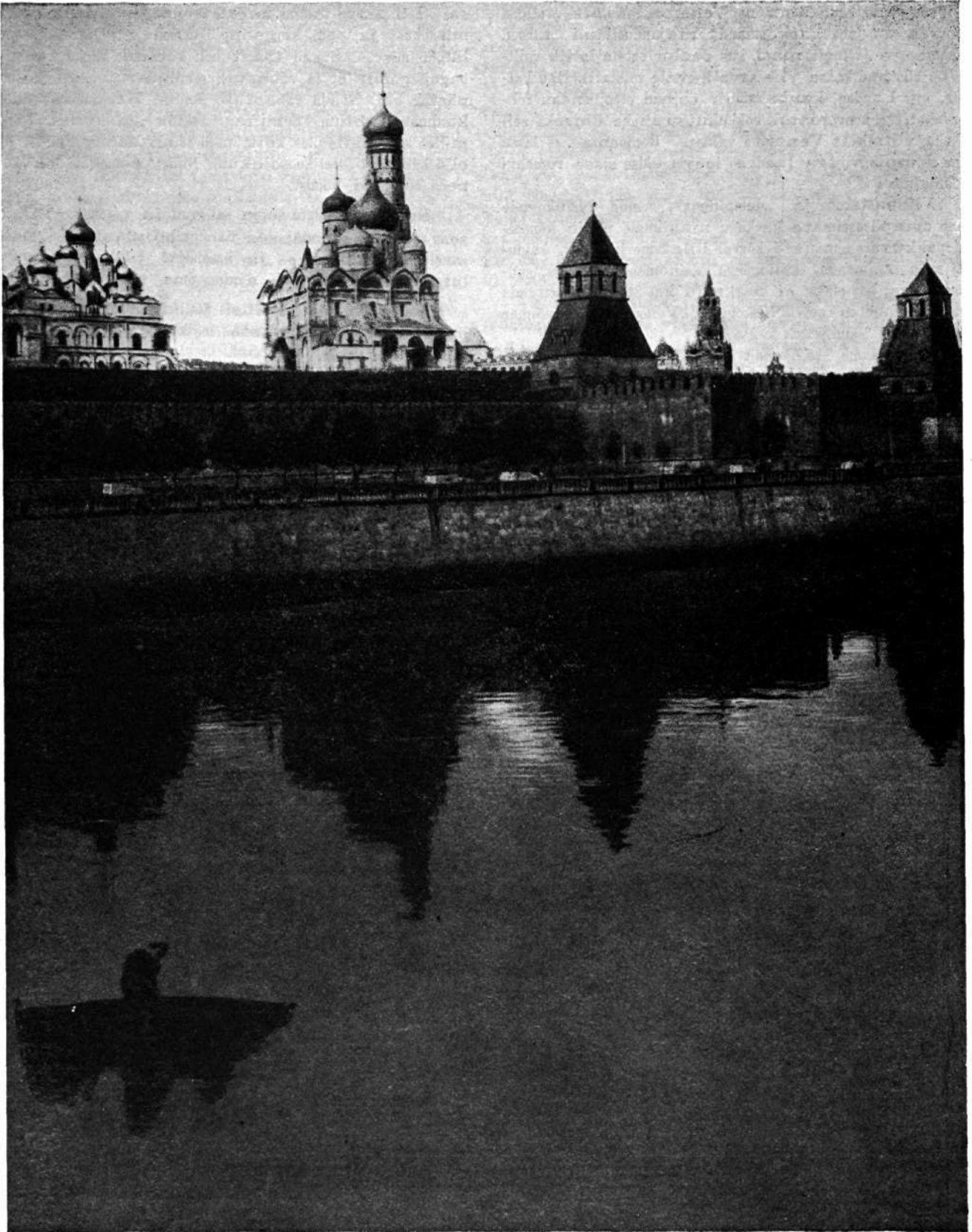
Parteikohus vabastas Stalini süüdistusest. Mõni aasta hiljem küsis Lenin kord Stalinit: — Kas võiksite partei nimel teha midagi inetut või häbistavat? Stalin vastas talle vähenõudlikult naeratades: — Partei nimel küll.

A. 1904 Stalin, keda sel ajal kutsuti Kobaks — nii jutustab Bessedovski — põgenes Siberist, kuhu ta oli sunniviisil saadetud, Kaukaasiasse oma kodulinna Tifliisi, kus ta üsna politsei nina all asus energiliselt töösse uue enamlasterakonna moodustamiseks. Koba jälgis valvas kümneid parimaid salanuuskureid, aga teda ei saadud kinni. Ta vahetas alatasa riidetust, kandis võltsvurre ja -habet, esines ametnike klassi kuuluvate vanapiigade peigmeheks ja lõppeks ühe algkooli õpetajana. Politsei käsilased ei suutnud midagi paljastada sellest kaukaaslasest, nimega Arsene Lupin. Samal ajal oli Koba energilises revolutsioonilises tegevuses. Ta asutas pörandaaluse lehe, kogus löögirühmi, hankis relvi ja unistas üldisest mässust Kaukaasias.

Aga tegevuseks vajati raha, mida ei olnud. Siis Koba otsustas hankida seda röövides. Erakonna nõuetega tuttav, kirjutas ta kavatsusest siiski varem Leninile, kes sellal viibis Soomes. Lenin saatis vastuse, kus ta kiitis Koba plaanid täieliselt heaks, aga õhutas ühtlasi korraldama asju nii, et erakonda ei oleks võidud süüdistada rüüstamistes. „Moodustage eriline löögirühm ja valige selle juhiks mees, kes, kui ta areteeritakse, pigemini sureb kui paljastab tõe,“ kirjutas Lenin.

Koba matkas Soome, kus ta sai Leninilt mitu makedoonia tüüpi pommi, mis ta siis võttis Kaukaasiasse ühes. Tifliisis asus ta sedamaid rühma moodustamisele, kuhu lõppeks kuulus 75 relvastatud meest. Selle

Vaade Moskva Kremlile.

juhiks ta sai kellegi Petrosja-nimelise armeenlase, uhke, kauni, haruldaselt tugeva mehe, keda revolutsionääride keskel kutsuti Kamoks. See oli kokkumatu, äärmiselt julge, külmavereline mees, kes oli nagu loodud röövlisalgga juhatajaks. 13. juunil 1907 kell 11 hommikul Kamo salk tungis peale Tifliisi kesklinnas, krahv Vrontsov-Daškovi maja lähedal riikliku panga rahasid kuljetavale sõjaväeosale. Rahasaadetus, 375.000 rubla, oli sõidukis, kus istus panga kassir Kurdjumov. Sellele järgnesid teised sõidukid, kus istus neli relvastatud sõjameest. Mõlemad sõidukid olid ümbritsetud kõikjalt viiekümne kasakaga. Stalin ehk Koba, kes oli karanud ühe maja katusele, heitis sealt raha kuljetavale väeosale kohutavalt tugeva pommi, mille lõhkedes kõik aknad kahe versta ulatuses purunesid. Ühtlasi heideti tänaval asuvast Kamo salgast veel mõned pommid ja avati tuli ellujäänud kasakate peale. Plahvatuse jõul paisati kassir sõidukist välja, aga hobused jäid terveks ja kihutasid mööda tänavat edasi ühes rahasisaldava sõidukiga. Siis keegi tänaval jalutlev pikk mees — Kamo — jooksis hobuste juure ja heitis neile jalgu pommi. Uus plahvatus. Hobused purunesid tükkideks ja sõiduki esiosa murdus. Kamo sööstis suitsevasse sõidukisse, kust võttis rahalaeka ja põgenes käepärast oleval hobusel, sihtides revolvriga enda ümber ja heites tänavale veel kaks nõrgemat pommi.

Kallaletungi ajal sai surma ja haavata sadakond inimest, aga Lenini erakond sai 375.000 rubla. Rahad, mille numbrid tehti teatavaks kõikjal Venemaal, vahe-

tati välismaal ümber. Pariisis pidas prantsuse politsei kinni Litvinovi, kes tegi seal katseid rahavahetamiseks.

Stalin põgenes Kaukaasiast Berliini, kust ta esitas Leninile plaani, mille sihiks oli vangistada tuntud pankiir Mendelsohn, et nõuda talt pandina 5 miljonit rubla. Saksa politsei oli siiski Stalinist nobedam. See toimetas läbiotsimise salapärase välismaalase juures ja leidis mõned pommid, mistõttu Stalin peeti kinni.

Moskvas välispool olevas Gorjki külas, samas majas, kus Lenin veetis oma elu viimased päevad, asub nüüd Stalin, Vene punane diktaator. Küla elanikud on saadetud välja ja nende asemele on saabunud Stalini truud ihukaitsjad, ta kaardivägi, mis on moodustatud üksi grusiinlasist ja ossetiinidest. Stalin ei usalda venelasi, ja tema autode juhtidekski on sakslased.

Stalini maja valvavad talle truud tšekistid. Seal asub ka ta noor naine — Stalin on hiljuti teiskordselt abiellunud — Nadja Alleluja, ossetiinlanna, kes idamaises ümbruses hoiab oma mehe lapsi. Igal hommikul sõidab Stalini maja ette kuus samasugust seespoolt soomustatud Rolls Royce autot, milles Stalin teda saatva sõjaväeosaga võtab istet. Ükski kõrvalseisja ei tea, missuguses autos just asub Stalin, ja kogu tee on hooltsasti valvatud. Moskvas autokaravaan ajab otse Kremli, kus Stalin sageli töötab kuni hilise ööni. Ta sööb vana grusiinia talupoja poolt, kes ei tea midagi bolševismist ega kommunismist, valmistatud toite. Ja kaukaaslased on uhked Stalinile.

(„Hakkapeliitta“ järgi.)

Olge praktilised tänavuse jõulukingi valikul!

Kinkige vaid seda, mis tõesti vajaline.

Sobivaim pühadeking on
elukindlustuspoliis,

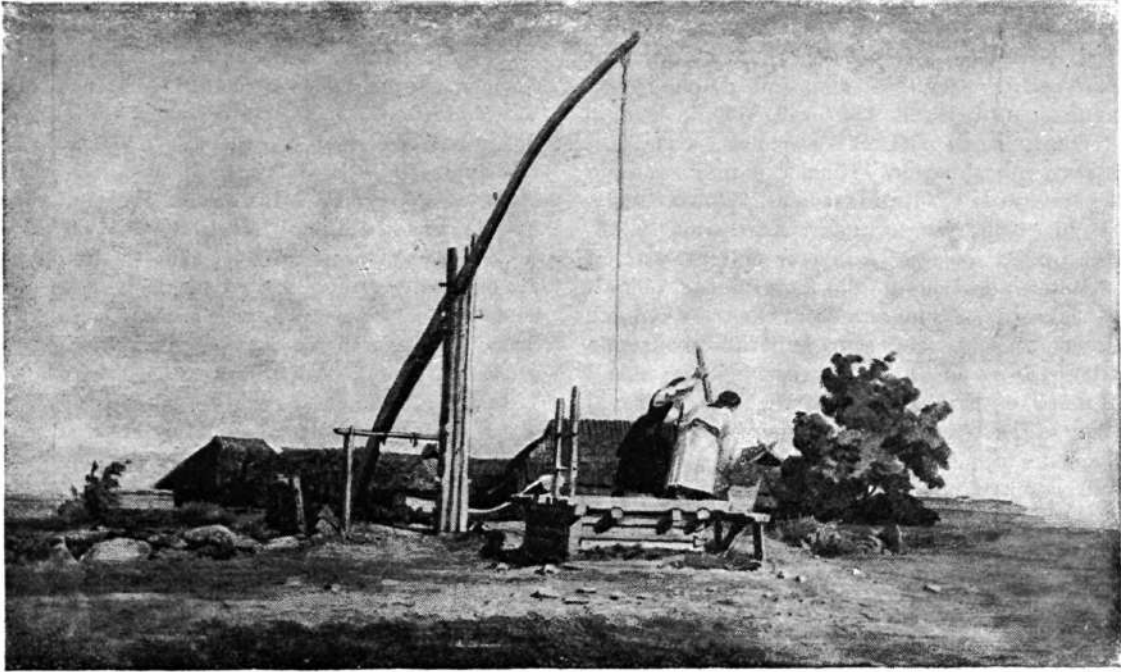
sest just majanduskriisi ajal osutub kindlustuse kaitse vajalisemaks kui kunagi varem.

Mitmekesiseim valik kindlustusviisidest ja soodsad maksutingimused on kodumaa suuremal ühistegelisel kindlustusettevõttel

kindlustusseltsil „Eesti“

(asut. 1907. a.)

Valitsus: Tartus, Suurturg nr. 8.

Johann Köler: „Hiu naised kaevul“ (akvarell).

EESTI RAHVALAULUDE KULTUURAJALOOLINE TAGAPÕHI

Välisministeeriumi ülesandel kirjastab Akadeemiline Kooperatiiv ligemal kuudel rea pikemaid saksakeelseid ülevaateid eesti ajaloost ja rahvuslikust kultuurist. Avaldame alamal väljavõtte Eesti Rahvaluule Arhiivi juhataja dr. O. Looitsa artiklist „Eesti rahvaluule ja usund“, lootes et ka kodumaalasi huvitab süntees eesti rahvalauludest eriti sellises, iga eestlase hingetuksele nii kallis mineviku-vaatevinklis, millest autor siin lähtub. Toim.

Eesti rahvalaulude kolossaalselt suur repertuaar oma värsimiljonitega jaguneb kahte formaalselt teravasti erinevasse rühma: ehtsad eesti rahvalaulud ei tunne lõppriimi ega salmide jaotust, mis tungivad siia kirikulaulude kaudu ja kodunevad peamiselt alles 19. sajandil. Sama kultuurimurrang, mis 18. sajandi keskpaigu hävitab balti-saksa „plattdeutschi“ patriarhaalselt-primitiivsema miljöö ja asendab selle (vähemalt näiliselt) euroopalikuma valgustusaaja kultuuriga, sama murrang leiab argset vastukaaja ka eesti rahvaloomingus vormi, maitse ja ainekite moderniseerumise näol. Saksa miljööle lähemal seisvate mõisateenijate, ametmeeste ja linna „hantvärkide“ kaudu saavad tuttavamaks paljud saksa ballaadid, romansid ja muu moesolev luule,

mida kobamisi katsetatakse tõlkida eesti keele. See õnnestub aga alul õige abitult, sest endised laulu-traditsioonid ja luuletamistehnika erinevad diametraalselt uuesti. Uue ja vana poeetika sobitamiskatseid dokumenteerib hulk toleaegeid rahvapärastunud laule. Lõppriimiline rahvalaul koduneb varem S a a r e m a a l, kus olud on lähedamad ja suhted sakstega ka paremad, kuna mandril lõppriimi-revolutsioon saavutab otsustava võidu alles 19. sajandi algupoole (setu rahvalaulikuile aga on siiaaani veel võhivõõras). Seejuures ei tohi alahinnata ka kooli, kunstluule ja igasugu trükitud anonüümsete „laulikute“ kaasmõju. Nagu uued moeasjad ikka haaravad massiliselt meeli ja arenevad liialdusse, nii ka eesti rahvas põeb 19. sajandi keskpaigu ja lõpupoole epideemiliselt levivat nakkushaigust, mille naljanimeks võiks olla „vemmalvärssim“ — n. n. vemmalvärssse, neid lõppriimilisi paarvärssse taovad siis igas vallas ja peagu igas külas lugematud „luuletajad“. Paljud neist on oma värskuse, sõnastuslopsakuse ja aktuaalse teemi tõttu nii levimisvõimelised, et sütitavad kulutulena kogu maa. Harilikumalt nad piirduvad siiski ligema ümbruskonnaga, lähevad peagi moest ja surevad unustusse nagu nende autoridki. Nende sisuks on eeskätt igasugu realistlikult nähtud elu koomika, koduküla päevakajad, erootika, kakkused, pilge, lori ja otse oheldamatu ropendus, mida ei söandata isegi esitada viinapudelist

„KAITSE KODU!“ SISU

AASTAL 1931

1. Juhtkirjad, artiklid.

	Lhk.	Lhk.	
Algavaks aastaks. K. Einbund	6	Okkiline tee. J. Junkur	401
Millest peaksime mõtlema uuel aastal. R. E.	7	Võõrastelegion 100-aastane	414
Miks on kaitseliit vajaline? J. Tõrvand	8	Optimism ja pessimism. E. V.	424
Lutsi „Maarahva“ rahvusesind. P. Voolaine	16	Märkeid tänapäeva Hispaaniast	426
Eesti merimeeste kurbmäng Põhja-Jäämeres. V. K.	26	Gdynia — Poola aken merele	432
Noorte kasvatamine Venemaal. V. K.	44	Mootorsõidukid ja nende tähtsus eraelus ja riigikaitseteenistuses	434
Eestlasele eesti nimi. M. Morrison	54	Frantslaste vaateid Eestile. J. Junkur	438
Lumes ja jääs. V. K.	57	Soomuslaev „Osljaba“ hukkumine	439
Füüsilisest kultuurist ja tööviljakuse tõstmisest Eesti iseseisvuse tunnustus. —	66	12 tähtsamat daatumit	441
Eestlased sõjavangidena Saksamaal. V. K.	78	Lipp ühendab südameid. T. H.	450
Kokkuhoid ja sihikindel töö — meie heakäigu tagatis. H—n.	81	Via dolorosa. K. Anton	461
Sõdade mõju kunstile. Ch. Foulkes	100	Ühendatud, vaba, tugev ja rahuline Euroopa. J. Tederson	474
Esimene Eesti lennupost Soome. V. K.	102	Ühe tsivilisatsiooni hävimise puhul	476
Öös ja jääs. O. T.	106	Üle Atlandi	485
Kangelased õhus. A. Under	110	Hinnakem päikest ja värsket õhku	488
Kui soomlased Ameerikas mässasid	133	Meie väliskülastest. R. S.	490
Iseseisvuse versta-postidel	139	Kümme tõelist kristlast	498
Tere tulemast! Sakalamaa maleva juhatus	164	Soome, Ungari, Eesti — käbid ühisest kannust. J. Roska	516
Šveitsi riigikaitse. J. Junkur	171	Soome-Ugri rahvaste riigikujud. M. Morrison	517
Arendagem oma jõudu vabadus- ja rõõmupäevadel. H. Linsi	180	Soome võitlus oma iseseisvuse eest. Onni Talas	520
Sõjapoliitiline olukord Euroopas aastaks 1931. N. Kg.	194	Ülevaade Ungari uueast ajaloost. Professor D. Augyal	525
Elupäästjad 1930	212	Ungari ja sugurahvad. Prof. dr. St. Csekey	530
Nägemine pimeduses	221	Säärane on Ungari	533
Kas mälestussammas või kultuurhoone	235	Ungari hariduse arenemine. J. K.	540
Madjarite maal. M. Morrison	248	Paar sõna propaganda alalt	562
Teraslindude teekonnalt	249	Sportikooli tegevusest Soomes. E. L.	564
Tuvid sidepidajaina. F. K.	261	Kaks prantsuse suledaami ringreisil „naissõdurite“ maal	566
Suuskadel üle lahe	264	Püha Isa kaitseväge	569
Jaht „karvakalale“. V. K.	275	Loodusmälestusmärke Eestis	583
Vabadussõjalased olid koos	279	Nimede eestistamisest, perekonna traditsioonidest ja muist ebamoodsaist asjust. Prof. Julius Mägiste	604
Hümn Eestile. Enn Võrk	296	„Hakkapeliitta“ — Soome „Kaitse Kodu!“ Vih-tori Simonen	607
Sahaara vägimehed. V. J. Vatanen	298	Desarmeerimine ja meie. H. Fr.	611
Gaas! Gaas! Gaas!	299	Tšehhi Sokoli 70. a. juubelipidustusteks. M. Rimmelgas	620
Haige ja arst. J. Lattik	302	Kaugenägimese probleemide lahendusviisid. K. Anton	626
Kristus ja tänapäev	324	Asunikust pärisperemehe ni	651
Eesti päev Soomes	325	Sõjavõlad ja nende tasumine. Ed. J-on	656
Seal, kus veerevad Njemani vood. M. Mardus	326	Sinine-must-valge. —or—	659
Kuidas vallutati Siber. M. R.	330	Lvov — lövi linn	662
Kultuurpropaganda tähendus rahvusvahelisis vahekorris. A. T.	340	Jõuvahekorrad Idamerel	666
Idealismi- ja usujanu SSSR-is. E. Viskel	360	Punanahkade maalt	669
Millisesse rassi kuuluvad eestlased	364	Pealinn gaasi hädaohus	684
Maikuu on tulnud	386	Riigivanema ja diplomaatkonna ringsõidult	691
Eesti päevad Soomes. J. Maide	388	Shanghai kaitseliit	698
Kas areneb Hispaania revolutsioon kommunistlikuks? E. Jalak	389	Ingeri ja Ida-Karjala hõimuaadetest	705
1349. a. Jüriöö küsimusi. J. Libe	394		
	398		

Kuidas langes Suure Vene viimne ülemjuhataja. V. K.	711
Euroopa — minu isamaa	716
Polaarmaade uurimused	719
New-Yorgi eestlaste elust	722
Kas surm võib kohutada?	725
Gorni Dubniaki tuleproov	732
Kauge-Ida hiiglane	738
Varajase hämariku inimesed	747
Lipp on truuduse ja ustavuse sümbol. J. Roska	756
Üksmeelne töö on kannud head vilja. F. Pinka	757
Lõuna malevkond tänasel aupäeval. P. Rein- tam	758
Viis aastat tagasi. R. Raudsepp	761
Kaitseliidu Tallinna 4. jaoskond. O. Suursööt	766
Loomispäevilt. P. J. Kuusik	771
Juhus inimkonna päästjana. R. Thévenin	775
Kuidas vanasti sõditi	777
„Reichswehr“ ja punavägi	781
Noorsugu lippude all	787
Kõigile olgu kallis oma töö. M. Pung	805
Eesti nädal ja eesti töö. J. Pohk	806
Eesti väliskaubanduse areng ja suund	808
Maailma kaubanduse kriisi põhjusi. J. Taklaja	811
Angud väliskaubanduses. R. S.	814
Mõtteid kaitseliidu koosseisust	829
Õhu vallutamine. K. Anton	843
Majasteedi retk Soome. H. R.	855
Poola ajaloolised kogemused desarmeerimise alal. T. Kovalski	863
Kuidas elab ja töötab Gabriele d'Annunzio	864
Eesti töörahva kommuna. Ed. Laamann 902, 936, ...	980
Königsbergi lennusaadamas	912
Kauge-Ida keerdsõlm. J. Junkur	941
Soome-Ugri sugurahvaste otsustamata küsimu- sed. M. Morrison	945
Kuus aastat	949
Meresügavuste vallutamine. K. Anton	950
Kõuepilvi Belgia ümber maailmasõja eel. V. Horn	957
Üldine kriis ja rahakursi langused. H. Nie- länder	961
Marssal Josef Piłsudski	985
Poola kütid. A. Balder	986
Kui mürtsusid kahurid Paldiski lahes. V. Ü. Kaptan Wierzbicki muljed Eestist	990
Oma noorele sõbrale elu eeskuju otsimisel. K. Einbund	1012
Koostööl. A. Piip	1013
Kasvagu noored rõõmuks vanemaile ja auks Eesti rahvale! J. Roska	1015
Eesti kangelaskuju — kpt A. Irv. P. Villemi	1027
Üks väike lugu kpt. Irve nooruspõlvest. N. Schmidt	1030
Lennuk-mudeli ehitamine	1034
Esimene samm on raske. K. Greenberg	1037
Et ei korduks 1. detsember. A. Tõrvand- Tellmann	1053
Soome lotad Eestis. H. Riipinen	1054
Kauniks päevaks. H. J.	1060
Julgesti vastu raskele ajale	1065
Antiiktsivilisatsiooni hukkumise põhjusi	1070
Lend stratosfääri. K. Anton	1080
Headus peab tulema uuesti võidule. J. Roska	1098
Sina kuuled palvet. Jaan Latik	1099
Igavese rahu poole. —e.	1100

2. Ilukirjandus.

Laul kodumaale. F. Karlson	32
Vabadussõja päevilt. J. Aino	42
Hirm	46
Nukker mets. Mart Mardos	62
Haarang. T. B.	63

Lhk.		Lhk.
Oli õhtu, oli suvi. Mart Mardos	65	
Lemminkäise päivölä retk ja surm	68	
Ideaalne salakuulaja. —n.	87	
Ringreis Ceylonil. M. R.	94	
Kodune muld. T. Braks	229	
Hingekell. M. Mardos	236	
Näitemäng. Vambo veste	238	
Kaks, kes lendasid üle ookeani. H. B. Krautz	240	
Laane talu uus peremees. E. Parts	286	
Vabadussõja päevilt. J. Aino	304	
Salakuulaja	308	
Koju! Mart Mardos	313	
Päikesemäng. Vambo veste	338	
Kui sõber palub. P. T.	334	
Vennad. Ed. Männik	370	
Vana vihavend. Arno Riis	500	
Ühest rünnakust. Mart Mardos	550	
Lasketiiru ehitajad. Ed. Männik	579	
Laev põleb. Jack London	585	
„Emdeni“ dessant. V. K.	677	
Stepp vaikib. A. S. Masoch	693	
Pilke pilvist	709	
Noorusjoud. Arno Riis	728	
Hirm. R. Stratz	744	
Heinamajast. A. Tammann	749	
Mälestusi. E. Peterson	772	
Jube teatriendus. H. Nieländer	916	
Võitlus Vallimäel. A. Riis	964	
Kahtlus. Ed. Männik	1003	
Kuidas väikelinn oma noorte eest hoolitseb	1020	
Käärivad hinged. Jul. v. Farkas	1041	
Jõulurahu. T. Braks	1109	
Kaks painajat. Juhan Jaik	1129	

3. Sõja- ja laskeasjanduslikud artiklid.

Naised laskerajale. R. L.	37
Laskeinspektor laskurliidust. V. K.	40
Pealetungilahing	114, 199
Tulevikusõjast. N. Rg.	124
Lühike alveelaevade arendamise ajalugu. A. Pontak	256
Gaas ja gaasisõda. P. T.	282
Püstol-kuulipilduja. M. P-n.	306
Eesti Laskurliit. A. P.	310
Pommikindel varjend elumajas. D. Buxhoevden	362
Gaasikaitse vahendeist	368
Meie kaitselaevastik ja ta lähemad ja kaugemad naabrid	410
Mõnd täpsuslaskmisest ja täpsuslaskureist	430
Väike retk uuema aja tulirelvade valda	458, 492
Eesti Laskurliidu esimesed laskevõistlused	537
Laskuritega Helsingis. H. S.	571
Mispärast peame tegema kaasa laskesporti?	575
Mõnd väikekaliibrilise püssi laskesportist. R. L	673
Suuri lennüggede manöövreid. Jotu	700
Meie laskesportlaste esimene tuleproov rahvus- vahelistel suurvõistlustel. O. Sternbeck	834
Gaasisõda ja tulevik. K. Anton	837
Latvia aizsargside ja Eesti kaitseliidu vahelised laskevõistlused	858
Õhu- ja gaasikaitse alalt teistes riikides	918
Mere vaatluspostilt. G. K.	921
Tulevikusõda bakteride kaasabil. K. Kr.	926
Üks huvitavamaid laskevõistlusi eeloleval talvel. R. L.	1001
Kuidas elab Eesti sõdur	1106

4. Ajalugu, mälestused, tähtpäevad.

Kas Tallinn on valmis? O. V.	14
Meie mineviku raskeid päevi. H. Sepp	34
Täiendus ja märkmeid ajalooliste kirjutiste kohta „K. K.'s“ nr. 1. H. Prants	95

Eesti muistne iseseisvus. H. Prants	Lhk. 167
Sada aastat tagasi. H. Prants	191
Veerandsada aastat Vene-Jaapani sõjast. L. Prants	216
Pontus De La Gardie sõjaretk 1581. R. Kenkmann	328
Talurahva käärimisest Lõuna-Eestis	346
Kevad veerandsaja aasta eest	407
Saja aasta eest. H. Prants	495
Raudse Peetri rusikas	635
Kodukaitse organiseerimine Eestimaal 1700. a. Muistse Eesti asustusest	644
Ajalugu ja legende Oleviste kirikust	688
Mälestusi k.-l. Tallinna maleva V jaoskonna loomispäevilt. V. Resev-Resel	702
Väljakohtud veerandsajandi eest	759
Lahkumine „Eesti Kirjameeste Seltsis“. H. Prants	789
Polonia restituta. K. M.	851
Jõuluõhtu eesti talutares. Mag. A. Leinbock	994
Eesti rahvalaulude kultuur-ajalooline tagapõhi. Dr. O. Loorits	1102
Prof. Joh. Köler	1118
	1124

5. Kaitseliidu elu.

Kaitseliit ratsasporti demonstreerimas	45
Muljeid Sakalamaa maleva rühma- ja jaopealikutete täienduskursustelt	92
Sakalamaa maleva jao- ja rühmapealikutete kursustelt	105
Ülevaade kaitseliidu majanduslikust tegevusest Viljandi linna malevkonna tehnilise kompanii 6-ks aastapäevaks. K. Vatter	143
Kodukaitse ja kultuuritöö Petseris	197
Pudemid ratsameeste elust	376
Pealikute õppused Kuresaares	416
Märjamaa malevkonna 6. aastapäev	418
Märjamaa malevkonna naisjaoskondade tegevusest	481
Laskesporti arenemisest Märjamaa malevkonnas	482
Muljeid Helme malevkonna suvilaagrist. O. Treimann	483
Suvilaagrid Tartumaa malevas	634
Eesti kaitseliit võitis poola kütte	664
Hargla malevkonna elu ja tegevus. H. Schmidt	727
Lõuna malevkonna lipu kirjeldus	736
Laskesporti areng Lõuna malevkonnas. E. K. Nõmme malevkond laagris	768
Kaitseliidu 1930./31. a. tegevuse aruanne	773
Aruküla manööver	774
Põlva sügismanööver	807
Eesti kaitseliidu ja Poola kütide võistlused „Strzelezi“ valgustusel	907
Võru maleva ja Latvia Valga polgu vahelised laskevõistlused	963
Valga linna malevkonna 7-daks aastapäevaks. M. Kont	970
	992
	1067

6. Naiskodukaitse.

Millistes oludes tuli töötada Saare naiskodukaitse tema algpäevil. M. Laurits-Bondartšuk	20
Mõnd naiskodukaitse Audru jaoskonna tegevusest. M. P.	22
Samariitlaste kursused Jõeletmes	132
Võõpsu kodukaitse 5-aastane. A. K.	238
Koidutarid ja tähetütred	272
Sakalamaa ringkond maleva toitlustamise teenistuses	335
Naiskodukaitse Järva ringkonna tegevusest. A. Leemann	454

Jäneda naiskodukaitse kursusel	Lhk. 609
Jõeletme naiskodukaitse matk Virru	624
Naiskodukaitse Lõuna jaoskonna tegevusest	767
Naiskodukaitse ülesanded. M. Raamot	1052
Naine tervise valvurina. Dr. V. Sumberg	1052
Kodukaitse tööst	1058
„Kodukaitse“ organiseerimise eel	1060
Tihenegu naiskodukaitse read. A. Sass	1061
Eesti kodukaitse naised Soome Lotta Svärd ühingu 10 aasta juubelipidustustel Helsingis. M. R.	1062
Tallinna ringkond kodukaitse töös	1073
Naiskodukaitse Võrumaa ringkonna tegevuse ülevaade 1. nov. 1931. a.	1075
Jõgeva jaoskonna naiskodukaitsele on õnn olla esimene naiskodukaitse organisatsioon Tartumaa	1076
Ülevaade naiskodukaitse Petseri ringkonna tegevusest	1077
Sakalamaa ringkonna töö möödunud tegevusaastal. E. Oskar	1078
Ülevaade Narva ringkonna tegevusest. Adele Kirikmar	1079
Lühike ülevaade naiskodukaitse Lääne ringkonna viimase aja tööst-tegevusest	1079

7. Noored kotkad.

Aasta 1931 — noortele kotkastele. J. Tederson	23
Noorte kotkaste vormirietus. J. T.	188
Petseri noorte kotkaste juhtide kursused	263
Türi noorte kotkaste elust. K. Aun	374
Jooni noorte kotkaste elust. J. T.	451
Jooni Mustvee malevkonna Lullikatku noorkotkaste rühma tegevusest. R. K.	465
Esimene noorkotkaste lipp lehvib Tartus	484
Arvustavaid märkmeid noorte kotkaste I õppe-laagri üle Jänedal. J. T.	647
Noorte kotkaste Harju maleva laager Leetses	740
Noorte kotkaste Lõuna malevkond. R. Määr	769
Noored kotkad kasvatusliku tegurina. M. Raud	1016
Kasvatus, õpetajaskond ja noorkotklus. J. Kornfeldt	1019
Noorte kotkaste võistluskirjutised	1022
Jooni noorte kotkaste I õppelaagri elust. A. Liiv	1031
Pilk noorte kotkaste Tartu maleva aastasele tegevusele. A. Eglon	1036
Ärgu puudugu vaim noorkotkaste üritustes. E. Valdas	1038
Muljeid Petseri noorte malevkonna esimesest suvilaagrist. Al. Roop	1039
Üksikuid noorte organisatsiooni puutuvaid küsimusi. E. Susi	1064

8. Sport.

Uisusport purjedel	70
Jääpurjekas talvespordi vahendina	119
Suuskaedel Tallinnast Petseri	128
Kaitseliidu paigavahe suusatamine ümber Eesti Üleriiklikud suusatamisvõistlused Viljandis. E. L.	130
Suusaspordi ajalooost. Telemark	172
Talvoss. Kuidas seda ehitada	178
Suusapäevad Viljandis. L. S.	196
Üleriiklike suusatamisvõistluste kokkuvõtteid	224
Matk suuskadel Riesenbergid mägedel. M. Remmelgas	225
Suured slükjõingu võistlused	232
Eesti kaitseliitlaste üle-mere-retk Soome	242
Muljeid üleriiklikest kaitseliidu raskejõustiku võistlustest	254
Kaitseliidu kolmas jalgrattaretk	437
Lume- ja jääspordi võlu	448
	1126

9. Üldpäevasündmused, kroonika.

Lhk.

Molotov — Nõuk-Vene uus valitsuse juht?	13
Eesti noorte merimeeste julge seik	30
Lääne õpetajate seminaar 10 a. vana	109
10.000 pilti Eestist ja välismaalt	136
Pealik A. Vanause kolmekordse juubeli puhul K. Kustus	195
Poola kodukaitse juhid	255
Kõrgem sõjakool 10-aastane	831
Gaasikaitsepäevad Tartus	1000
Tänapäeva Venemaa	1113

10. Mitmesugust.

Lhk.

Toimetusele saadetud kirjandus 47, 72, 291, 377, 417, 639, 1046, 1136.	
Kirjavastused 47, 242.	
Male 72, 197, 243, 378, 503, 639.	
Ristsõnade mõistatus 198, 242.	
Pilte muistsest Eesti elust	243
Mõtteteri	243
IV Soome-Ugri kultuurkongressi üleskutse	465

„julgust“ võtmata. Kuid käsitellakse ka sotsiaalseid ja kultuurielu teeme, mis aja peegeldusena on õige huvitavad: valla- ja kooliasjad, eriti aga papid ja parunid saavad teenitud sauna, kirjeldatakse eesti mehe raskeid kannatusi, väljarändamist, „ususegamist“, hundijahte, kaugeid sõjaretki kogu sajandi vältel (alates „Rantsuse Muskvas“ käimisest läbi Krimmi ja Türgi sõdade kuni Jaapani sõjani), ümberrahvastamist kadaksaksteks ja pajuvenelasiks, kokkupõrkeid eesti oma avalikus elus, isegi sajandi keskel alustatud kirjaviiši reform ärritab vemmalvärssitamisele. Trüükivabadust täiesti halvava vene tsensuuri terroriaega iseloomustabki see, et siis selline poolkeeldud ja käsitsi salaja kopeeritud pamfleediluule jõude levib ja rahvapärastub. Kergesti rahvapärastub tol ajal aga ka kunstluule üldse ja leiab ohtralt ümbertöötust ja edasiarendamist või vähemalt mälestussalmikuisse kopeerimist. Sajandi vahetusel vemmalvärssitamine vaihub sündmuste keerises tahaplaanile ja kaotab oma epideemilise ilme, jätkudes muidugi vähemal määral ikka edasi ja plahvatades reaalelu suursündmuste kõrgepinge voolus ajuti taas sädelevaks ilutulestikuks või jõuliseks helgiheitjaks, mis valgustab järelpõlvedelegi oma aja elutunnet, mentaliteeti, tungide ja tormide haripunkti. Selliseks massi sütitavaks plahvatuseks on näit. 1905. a. revolutsioon oma vabadustungi, mõisate põletamise, karistussalkade, vanglamüüride, sunniaasumise, maapao ja põrandaaluse agitatsiooni luulega, veel enam aga 1919. a. v a b a d u s s õ d a oma üle öö tekkinud ja kogu maa läbi tulistanud sõduriluulega, täis mehisselt-robusti julgust ja rütmirikast jõudu, mille iga värss otse pulbitseb ja lõhkeb uimastava võidu ja piiramatu vabaduse tunnetusest elus ja hinges, tegudes ja muidugi siis ka sõnastuses, mis ei karda absoluutselt midagi ega pörka tagasi ühegi asja ega fakti õige nimega väljapurskamise eest. Võidetud on järsku 700 aastat orjust ja oma „mina“ allasurumist, võidetud kahe maailmariigi — Vene ja Saksa — sõjaväed. Võitja joobub elutahtest ilma piirideta, elurõõmst ilma mõõtudeta, elukirest ilma läbipõlemist enam liial kartmata.

Sootu teissugusesse elurütmi ja elutempo atmosfääri viivad meid nn. vanemad rahvalaulud. Vähe on siin pakitsevat aktiivsust ja kiiresti edasitormavat sündmustikku — siin on staatilised pildid, aina korduvad ja üksikasjus varieeruvad. Vähe on siin üldse eepilist tegevust, mida hangunud ja aheldatud elu tegelikult ju ei pakkunudki, vaid siin domineerivad lüüriilised meeleolud, argielu kogemused ja elamused. Isegi tundeid ei usaldata siin hästi vallandada mässuliselt tormitsevaks kireks, vaid peidetakse neid argsi-vargsi võrdluste ja paralleelide maalimise, miljöö ja dispoosioonide kirjelduse või koguni aimuste, mõistukõnede ja unenägude varju. Dissonantse pehmendava melankoolia sordiini all nad kirkastuvad tihti kosmiliseks harduseks. See on väriseva laululinnu hella ja sooja südame tukse, mis on suletud reaalelu kitsasse ja kõledasse vangipuuri ega pääse avarusse, vabadusse, vaid ainult unistusse, igatsusse, illusiooni. Juba oma rütmilki see on üsna tasane ja tagasihoidlik: värss värssi

järele voolavad siin rahulikult šabloonilised neljajalg- sed trokeid, mille monotoonsust vaheldavad siis dak- tülotrokeid, tuletatud tihti lauliku poolt otse instink- tiivselt rütmi elustuseks mõningate kord- ja kiilsõnade või irdsilpide abil.

Selle rütmiliselt süiski veel küllalt nõrke ja elas- tilise värssitiku pättunnuseks on ometi algriim, mis väliselt eraldabki nn. vanema rahvalaulu eelpool käsiteldud uemast, kus lõppriimiline „vemmalvärss“ on tunginud algriimilise „regivärssi“ asemele. Alliteratsioon ja assonants või mõlemad koos, üldse sõna- alguliste vokaalide ja konsonantide kooskõla, see on eesti poeetilises alateadvuses niivõrd tugevasti juur- dunud, et selle järelmõju annab end igal sammul tunda veel tänini ja püsivalt ka edaspidi nii uemas rahva- luules kui ka kunstluules. Kahtlemata algriim ongi palju omasem ja sobivam eesti keele struktuurile, eriti esi- mese silbi rõhutamisele, ja tema esteetilis-psühholoogi- line suggestioon ulatub kaugele üle lauluvärsside iga- le poole kõnekäändudesse, vanasõnadesse, jutuproo- sasse ja elutarkuse sõnastatud arvamisisse, juhtides ku- jutelmade arengut ja mõttepiltide suunda ning mõjus- tades seega kindlasti ka sisu tähendust: otsa peal on orja täid, pealael on laisa täid, kõrva ääres kõrgi täid; ütle, ütle üttele, kaeba, kaeba kassile, räägi räime-rotile (öeldakse tülitsevale poisile, kes ähvardab kaebama minna); ahju külje ahtmine, kana kaela söömine ja lapse perse pühkimine, need olevat kõige halvemad tööd; söökide mõjust öeldakse, et kiisliga kindad kätte, kõrdiga saab kõie rekke, pudruga pool sülda puid koju; haned lähevad — halvad ilmad, kured lä- hevad — kurjad ilmad, luiged lähevad — lumi maas; esmaspäev enesel oldi, teisipäev teole mindi, kolma- päev koera tapeti, neljapäev nahka müüti, reede rasva riisuti, poolpäev putru keedeti ja pühapäev peetigi püha; Mikkel mõtleb, Mart matab, Kadri katab, And- res arutab, Nigul niisutab, Lutsi pühib luuaga kokku, Peeter pistab pulga ette, Simm teeb silta soole peale, Toomas tore mees tuiskab taga taaripuuga laiali ja sõi- dab sillast üle.

Sisuliselt eesti rahvalaulu konstruktiivseimaks joo- neks ja värstarkiteektoonilise stiili määrajaks on mõt- teparallelism, s. t. korduvate värssidega üld- pildi üksikasjade, värvide, nüansside ja detailide tihen- damine, meeleolu süvendamine, tundetooni paisutamine, mis liialdusse kaldudes küll väsitab ja saavutab paha- tihti ka vastupidist. Just parallelism muudab eesti rahvalaulu nii omapäraselt heikivaks ja sädelevaks, igast viiklist ja kaarest erilisel murduvaid ja läbi- segi ristlevaid kiiri puistavaks mosaiigiks. Selle üksi- kud värssikillud eraldi isoleerituina näikse küll peaaegu mittemidagiütlevad või koguni ilmetud ja sisult otse absurdseid, opositsioonitekitavad või primitiivselt lapsi- kud, kuid tervikuna nad alles moodustavad kalliskivi, mille habras ilu ja pehmelt looritatud pildid suudavad siiski võhuda ja suggereerida palju lüüriilist meeleolu, kuigi vähe plastilist mõtet. Kui laulikneiu leelutab, et

üks olin öde viiet vennal,
sõtse seitsmel vennanaisel,

siis ta ei mõtlegi just viie venna ja tervelt seitsme vennanaise peale (arvu tingib lihtsalt tehniline võte — algriim), vaid paisutab ainult tundeliselt tugevamaks kontrasti ühe üksiku õe ja paljude vendade-vennanaiste vahel, suggereerib seega endale tarvilist meeoleu kuulajais, et seda mõjuvalt asuda siis oma suhete ja koduelu konkreetsete piltide maalimisele.

Eesti rahvalaulude värsimõõdu, algriimi ja mõtteparalleelsimi puhul on mõnel korral puuduteldud ka nende ja sellega ühtlasi rahvalaulude eneste algupära ja vanaduse küsimust, ilma et viidetest ja paralleelide tõmbamisest täpsemad järeldusi teha oleks veel saadud. On jälgitud kõigepealt kaugemate sugurahvaste rahvalaule ja jõutud tulemusele, et praegused laulutraditsioonid ei ulatu läänemeresoome-mordva ühisaega. Ja olemasolevat repertuaari sõeludes on leitud, et see oma valdavas enamikus osutub veelgi nooremaks, juurdudes osalt küll juba ka paganlikust nooremast rauaajast, kuid jõudes oma õitsengule siiski alles katolik u keskaajal ja veel hiljem, nagu seda oletavad m. s. ka just läti autoriteetid oma dainade kohta (vrd. Lääne-Euroopaski rahvaluule õitsengut umbes 1300—1500 paigu). Teiselt poolt aga on juhitud õigusega tähelepanu hoomatavale sarnadusele eesti-soome ja läti-lee du värsimõõdus ja isegi laulumotiivistikus (mõned ühised ained töölaules, lastelaules, pulmalauludes, eepilisis laules jm.). See pälvib senisest tõsisemat tähelepanu, kui peame meeles, et arkeoloogide selgitusel avaldub Eestis ja siit edasi ka Soomes keskmisel rauaajal (ca 450—800) õige tugev balti mõju üldse, mille kultuuriline ja eriti rahvaluuleline pale on seni kahjuks täiesti selgitamata. Samuti on selgitamata, kuivõrd germaani algriim on mõjustanud või soodustanud selle arengut ka läänemeresoomlaste juures ja kui kaugesse aega see mõju võiks ulatuda.

Mis puutub spetsiaalselt eesti rahvalaulude ajalukku, siis on seda valgustatud seni peamiselt ainult soome uurijate poolt ja arusaadavalt soome huvidest lähtudes: on käsiteldud soome ja eesti repertuaarile ühiseid laule, eriti veel Kalevalas esinevaid, ja nende vastastikust rännakut siit sinna või ümberpöördukt, kas Ingeri kaudu või üle lahe otse. See on puu-

dutanud teadagi ainult väikest arvu eesti laulutüpe, eeskätt eepilisi, kusjuures tulemused on tavaliselt kaunis üldisõnalised, piirdudes laulu eesti või soome algupära fikseeringuga. Eesti laulutüüpide tekkimise aja, koha, levingu teede ja tingimuste, algkuju ja edasiarengute täpsem määritelu on alles tulevase uurimistöõ teha. Ei ole kahtlust, et see toob palju lisavalgust ka eesti kultuuri- ja asustusloole, erirajoonide läbikäimisele ja vastastikusele mõjustusele, murrete ja üldse keelekuju arenemisele jne. Juba praegugi paistab silma kaks tähtsamat laulu ala oma tugevate keeleliste jm. traditsiooniga, mis nähtavasti on olnud paljude laulude hälliks, ja nimelt Virumaa ja Lõuna-Eesti. Kõnevaks probleemiks on Lääne-Eesti ja Saaremaa repertuaari saatus: kas herrnhutism ja uuemad laulud on nõrgendanud kuni osalise hävinguni siin vanema laululademe või pole see siin kunagi nii tugev olnud kui Ida-Eestis? Ka Lääne-Eesti on ju veel küllalt rikas laulumaa, kuid seni tavaliselt oletatud laulude lavinguskeem läänest itta (ja edasi Ingerisse) vajab vist küll mitmel puhul revideerimist. Põhjalikku kaalumist vajab ka veel laulude vanaduse probleem: kuigi suur osa eesti algriimilist rahvalaulest on ajaloolise aja produkt ja mõnedki neist alles 18. sajandiks kristalliseerunud, osutavad keelelised ja sisulised erinevused teiste juures taas hoopis vanemat algupära. Iseäranis huvitavad selles mõttes on seni peagu täiesti uurimata pulmalaulud ühes vastavate kommete ja toimingutega, mille traditsioonid küll kindlasti kaugemasse paganusaega tüüriivad. Just pulmalaulud aga moodustavad eesti rahvalaulude repertuaaris väga olulise osa.

Kuigi uuem lõppriimiline rahvalaul hakkab konkureerima vanema algriimilise juba 18. sajandil, püüvad vanad regivärsid sel sajandil siiski päris elavatenä, täienduvadki veel uute lisanditega ja jätkavad oma orgaanilist eksistentsi suurelt osalt edasi ka 19. sajandi algupoolel. On iseloomustav, et 18.—19. sajandi künnisel mitmed laulud levivad kahes redaktsioonis: algriimilises regivärsis ja lõppriimilises vemmalvärsis. Alles sotsiaalse ja kultuurilise murrangu ja moodsama tsivilisatsiooni pealetungil raueb vana rahvalaulu loomejõud, mis oma sisult ja vormilt kajastab ju

ASUT. 1849

Veinitundjad ostavad ainult

C. PETENBERG'i

veinikauplusest

Pikk tän. 17.

Tel. 434-85, Tallinn.

Täiuslik ladu kodu- ja välismaa jookidest

võistlemata headuses soodsate hindadega

Iga sisseost saadetakse soovikorral koju.

hoopis teist miljööd ja elutunnet ega sobinud enam sugugi uuele ajal. Ometi vana regivärss elab põlvest-põlve edasi üksikute laulikute mälus veel tänapäevani, kus teda lauldakse elus küll harva-harva ja sedagi võib-olla ainult vanavara kogujaile paberile panemiseks, raamatusse raiumiseks. Täitsa elujõulisena algriimiline regivärss eksisteerib aga veel Setumaaal, kus naispere in corpore ja sageli ka meespere seda veel leelutab nii tööil kui ka peol ja kus sünnib üha uusi „lauuemasid“ rikkaliku repertuaari ja üllatavalt leidliku improvisatsioonikunstiga. Peab otse imetlema kogu Setumaa lauluarmastust ja -kirge, aga ka leelutamisoskust ja -tehnikat, mis on massiteadvusele nii eranditult omane, et süttib ja sütitab iga päev uutes ja uutes värssides ja kajastub setu elu kõige moodsamate päevasündmusteni, nagu näit. perekonnanimede panemine, hingemaade planeerimine, uue raudtee ehitamine, pühapäevakoolid ja setu laulupeod Petseris või suured Eesti-Soome-Ungari hõimukongressid Helsingis jne. Värssidesse valatud on siin Jakob Hurt, kes tutvustas kogu maailmale setu lihtsais külanaiestes suuri luuletajaid, Eesti siseminister ja setude „apostlid“, kes teostasid siin pärast vabadussõja lõppu suuri reforme, soome muusikud ja kujurid, kes käisid jäädvustamas siin setu lauluemasid küll fonograafi, küll graniiti jne.

Esimese eesti rahvalaulu trükkis Kelch oma kroonikas 1695 (Sõrru, jõrru, jooksema Tullen) ja järgmise Brand oma reisikirjus 1702 (Tulle tenne tütreken).

Samm-sammult jõutakse eesti rahvalaulude esteetilise ilu ja psühholoogilise väärtuse tunnustamisele. Aga neisse otse armutakse ja nad sünnivad tuhandete teisenditena paberile uut ja igavest elu elama alles siis, kui kolmandaks tunnetatakse selgesti ka nende rahvusajaloolist väärtust, mida uuele kultuurielule virgub eesti rahvas ise vaistab otsekohe kõige oma südamega ja pihib seda oma vanavarakuninga J. Hurda suu läbi suhtumise mõõdupuuks ja tegutsemise baasiks: „Die alten Volkslieder erschienen mir als... eine ureigene Chronik des Volkslebens.“ — Jah, millest vaikivad kirjalikud kroonikad ja saksa-balti, resp. vene tuimad ja sihilikud dokumendid, sellest kõneleb eesti rahvaluule, — see on rõhutud rahva ajaloota ajajärgu ajalugu, siin on kannataja hädakisa, mis pidanuks panema kividki kaastundest sulama, ei ole sulatanud ent kividkõva südamega rõhujaid mitte reformele. Aga nüüd, vaat, rahvas ei kardagi enam neid rõhujaid: oma luuleloomingu ta tunnetab sajandite kannatusi kui hävimatut jõujaama tulevikuga jaoks, just jõujaama, mille iga rakukene kõneleb kümnete põlvede esivanemate visadusest ja võimsast potentsist kõige needuse kiuste võita siiski iga kannatust ja sulatada seda oma ilu-ääsil ülevaks ja õilsaks luuleks — ei sellisel rahval ole kadu karta. Selle tunde-ga on seletatav ka rahva kirglik andumine rahvaluule kogumisele 19. sajandi lõpupoole, kuna venestamise ja saksastamise katsed jooksevad samal ajal täiesti liiva.

Kui nimetu maarahva ängistavalt ahtasse raamistikku pressitud elu-olu kroonikat, nii tulebki eesti rahvalaulu sisuliselt vaadelda. See haarab kõik

tavalise, stereotüüpse ja sisaldab äärmiselt väherakordset, eriskummalist. See ei mõista veel paljut mõelda ega järeldusi teha, küll aga palju näha ja tunda. See haarab argielu massi-inimese elusaatuse hällist hauani kõigi selle pisisündmustega, igapäevase töö ja toiminguga, väikeste helgete rõõmude ja pidupäevadega, enam aga süsimustade murede ja valude, kibeduste ja pettumustega. Ei puudu siin ka katsed liita üksikuid juhtumeid, kogemusi, mälestusi ja meeleolusid suuremaks nimetu lauliku autobiograafiliseks tsükliks, kuid neist pole kristalliseerunud selliseid „lauujakse“ nagu Karjalas: eepilist sündmustekitti eesti argielu on pakkunud seks liig vähe. Mitte asjata ei ole iseloomustatud eesti rahvalaulu üldilmet naiselikuks lüürikaks. Tõepoolest domineerib siin naiselik meeleolutsemine ja passiivne vastupanu eluraskuste pealetungile, süübitamine enam sissepoole elamusisse kui välispoole tegevusse ja vastuataaki. Naised on ühtlasi eesti rahvalaulu peamised leelutajad oma koduses ja perekondlikus elus, kuna väliselu kirjeldus ei tohi alahinnata ka meeste kaasloomingut. Eriti just töölaules kajastub ilmekaimalt eesti rahva traagiline ajalugu, kui mõisas piinatav teoori kaebab, et

Kurat pandud kubijaksi,
pagan valla pealikuksi,
saatan seatud kilteriksi.

Auru-värvimine, keemiline puhasustus, kiirpressimine, plisseerimine ja dekateerimine

Hoff-Man's Method

Apteegi t. 1
tel. 430-10

Niguliste t. 6
tel. 436-77

Osakonnad:

Tartus, Rüülli t. 11 ja Riia t. 41

Pärnus, Vilmsi t. 12

Värvitakse, puhasustatakse ja pressitakse

kõiksugu siid-, plüüs-, sammet-, villaseid ja puuvillaseid riideid.

Töö vilunud eriteadlaste juhatusel võistluselul korralik.

Hinnad odavad.

Hinnad odavad.

Kui ma pääsen mõisa'asta,
siis ma pääsen põrgu'usta,
pääsen kui soe suusta,
kõvi lõugade vahelta,
havi hammaste taganta.

Muidugi otsib ori siis lunastust oma piinadele pa-
radiisi-nägemusis, kus Maarja maksab sulase vaeva,
kuna peremees ei pääse pidulauda, või ta hingest mürs-
kub värssidesse inferioursustunde mürgitatud kätte-
maksu tung:

Oleks minu demine,
teiseks minu tegemine,
küll mina teaksin, mis mina teeksin:
paneksin härrad härgadeksi,
prouad peale pulkadeksi,
paneks 'aksad sahkadeksi,
junkrud paneks juttadeksi,
kültrid taha kiilideksi,
kupjad peale kurgedeksi —
ise taha kündijaksi.

Härrad siis iksid ikke'essa,
kupjad kurtsid kurgedessa,
kupjanaine nabalpulgas,
kilter kiiksus kiiludessa,
roua raksus roomadessa,
reeli räksus rinnusesa:

„Oh sina kulla kündijani,
„oh sina härgiafajani,
„päästa paelust, päästa kaelust,
„saada vangid vainuulle,
„kõiealused koduje!“

Mina siis mõistsin, kohe kostsin,
teadsin targasti kõnelda:
oh sa kulla kündijani,
hullu härgiafajani,
kõnna sina kõva söödimaada,
söödimaada sitke'eda,
metsamaada mättelikku,
kõrvemaada künklikku!
Aja sina ära sõnni sarved,
sõnni sarved, härja ehted,
kukutele kurekesed,
rikutele roomakesed,
riku rangid rinnustagi!

Siis jääb soiku sopsimine,
siis jääb koju kopsimine,
pääseb valda vaevastagi,
pääseb pere piinastagi,
talv tule keske'elta.

Ainult kodusest elust ja loodusest leiab lohutust
teoori, looduseelüürika ongi eesti rahvalaulule nii oma-
ne. Ühised hetked talgul, õitsil, kiigel, kõrtsis, tähtsa-
mail aasta ja elu tähtpäevil, kõige enam aga pulmas
valmistavad ajutist rõõmu. Siin tõuseb tuju ja valla-
tuslust, siin luuletatakse juba huumoriküllaseid nalja-
ja pilkelaulu, tehakse vigureid ja mänge, lüüakse
tantsulugusid. Need on aga elu episoodid, nagu poo-

leilijäavad katked ja killud, nagu enesetunde-helgi-
heitja heledamad momendid elu lõpmatus pimeduses
ja enesesalgamises, mille hetkelises valgusjoas aima-
takse nagu kuski teisal, kuski teadmatuses ja lõpmatu-
ses, siiski mingit imemaad ja õnnelat ja naljatellakse
unistamisi:

Kunas, kunas, vennikene,
kunas meie sinna saame,
kus on lutik lehma suurus,
kirpu kirju härja suurus,
ritsikas rebase suurus?
Kunas, kunas, vennakene,
kunas meie sinna saame,
kus need kuked söövad kulda,
kuked kulda, kanad karda,
haned haljasta hõbedat?!

Sealsamas ärgatakse aga kohe pohmelusest ja tai-
batakse kohmetult, et see on ainult juule — nonsens.
Juba kustub rõõmu helgiheitja — jälle kobatakse ma-
sendava mure rõskuses ja udus. Pulmad vaevalt möö-
dunud — juba noorik ahastab kurja ämma või joodiku
mehe pärast või leinab peagi lesepeõlves samuti nagu
vaenelaps emata. Lein ja mure, kannatus ja valu, see on
sajandite märkgaas, mis immitseb kodumaa soode ja ra-
bade sülest, mõisate ja losside poolt talurahva taredesse,
vallarahva vainuulle ja lähmatub meeli seda matvamalt,
et igal sammul satutakse nägemata kontrastide kuris-
tikku ja võrdlema oma elu teiste, saatuse hellikute
eluga:

Muud küll käisid kirikuteeda —
mina käisin karjateeda.

Mulle anti muuda tööda —
mulle vaesele' musta tööda.

Kogu eesti rahva saatuse ja ajaloo sümboolseks
mälestusmärgiks paisub see kontrasti-tunnetus lihtsa
laulik-neiu halamisises:

Muud istuvad ilumäella,
ilupilli neil peossa,
ilulauda neil eessa,
ilulaasid laua pealla,
ilukarikad käessa,
ilukannid kaindelassa,
iludied hõlma alla.

Mina istun muremäella,
murepilli mul peossa,
murelauda mul eessa,
murelaasid laua pealla,
murekarikas käessa,
murekannid kaindelassa,
mureõied hõlma alla.

Mulle jõin murekarika,
tänavu joon teise täie,
kolmat täita täidetakse,
neljat laasi lastanekse,
viiet vaati veetakse,
kuuet toopi toodanekse...

Ja nõnda ikka edasi — seitsmendat, kaheksandat, siin eesti tapva töö ja matva mure hädaorus, säilitada üheksandat värssi — muremõõt ei saa iial täis: ja istutada idanema rõõmu, ilu, luulet:

Kes meid kuuleb laulemaie,
laulemaie, laulemaie,
see ütleb ilul olema,
rõõmu päevi meid pidama,
lusti laulu laulemaie.

Ma laulan läbi murede,
läbi leinatse südame,
läbi hoole hoogutelen.
Suu laulab, süda muretseb,
silmad vetta veeretele,
pale laseb laine'eda,
kuulnud kulla tilkemeida.
Süda teaneb süüda palju,
palju pakkuda mureta.
rinnad hoolta raske'eda.

O minu süda süsine
või minu pale punane,
või minu meeli mustukene!
Eks võind süttida põlema,
kui ma sinda sütitasin,
tunamulgu hakatasin
linasella riide'ella,
takusella kanga'alla,
villasella pehme'ella.

Südamas oli sütevakka,
pealael lõke laia,
põues oli tuli punane.

Aga noored ometi, uue põlve kaunishin-
ged, need ei tunne ainult piiritut hellust oma vane-
mate vastu („Mihlil maksan memme vaeva!“), vaid
ühtlasi ka jõulist elurõõmu ja taht jätkata vanemate
poolehijäänud elu, elada enamat ja paremini.
Kargelt ja üllalt mõjuvad just neidude õrnadesse värs-
sidesse peotatud soovtungid, hingeihad, unistused ja
üle kõige oma suure ajaloolise missiooni teadvus, et
vähemalt veel neid noored suudavad siiski säilitada

Ilu sõitis jõge pidi,
Laulu laia välja pidi,
Hobu hoietud eessa,
Regi tammine tagana,
Naine roogune reessa,
Sõnad sõelaga sülessa,
Laulud lõngaga kaelassa.

Mitte poiste ega naiste hulka, vaid just noorte
neidude keskele kaldub eesti Ilo:

Ega te ilu unustele,
laulu meelest minetele:
neil ilu eessa jooksis,
nalja tagana naeratas,
ise keeras keskeessa,
ise valas ta vahella, —
sestap te ilu ei unusta,
laulu meelest ei mineta.
Kui on kuu kirja seessa,
päeva pesa ääre pealla,
nii on neid ilu seessa,
lapsed laulude vahella.

„Vanavara“, see on eesti rahva suurim kultuuri-
pärandus aegadelt, kus võoraste surve ei võimaldanud
talle loomingut muil akadel. Luule kõrval see sisaldab
eestlaste maailmavaate, elutarkuse, keele ja kultuuriloo
kvintessentsi ja tõestab pidevalt, et eesti rahvas on
olnud jõuline iseseisvaks vaimseks eluks kõige ihu-
lise orjuse kiuste ja võimas säilitama rahvuslikku oma-
pära läbi sajandite traagilise saatuse ja võõrõjude
määratu tulva. Näüd lõppeks eesti rahvaluule on leid-
nud ülemaailmse tunnustuse ja teda ekspordeeritakse
Eesti Rahvaluule Arhiivist järjest enam igasse
ilmakaarde uurijate ja sõnaseppade kasutusse, kes
rahvusvahelisel vaimuväljal teenivad nii Ilu kui Tõde,
kunsti ja teadust. O. Loorits.

Tartu, 1. XII 1981.

**SUURIM EESTLASTE
VALMISRIIETE ÄRI**
«K. = M. LYON»

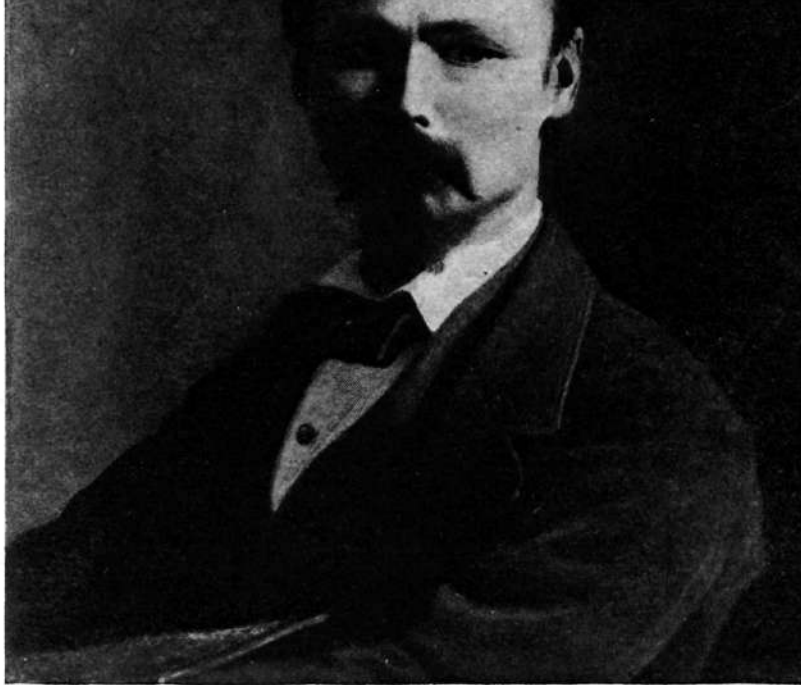
TALLINN,
HARJU 39

(KULD LÕVI VASTAS) TELEF. 444-84

Soovitame rikkalikust valikust naiste ja
meeste üliriideid. Oma räsepatöökoja
saadused. Tellimiste vastuvõlmine era-
ja vormiriiete peale. Pidage mees —
ainuke suurim eestlaste valmisriiete äri
«LYON»

Austusega

R. BORMANN & A. KUUL

Professor JOHANN KÖLER.

PROFESSOR JOHANN KÖLER, vene keiserliku kunstide-akadeemia ajaloolise ja portree-maalikunsti professor ja üks tähtsamaid Eesti ärkamisaja tegelasi, sündis 24. veebr. 1826. a. Vastsemõisa vallas Viljandimaal Lubjasaare rendikoha pidaja Peet Köleri ja tema naise Kaie seitsmenda lapsena.

Viljandi kreiskooli sattudes noores Köleris tekkisid juba varajases nooruses kunstilised huvid. Pärast ainelistel põhjustel katkestatud õppimist J. Köler sattus Võnnu maalermeister Faberi juure õpilaseks, kus omandas ka sellipaberid.

Siit peale hakkab noores Köleris mõjuma ta kunstnikuveri. Võnnu maaliline ümbruskond andis selleks kahtlemata inspiratsiooni.

Õppinud maalrina siirdus Köler 1846. a. Riia kaudu Peterburi, kus sai koha sildimaaler Goelitzi juures.

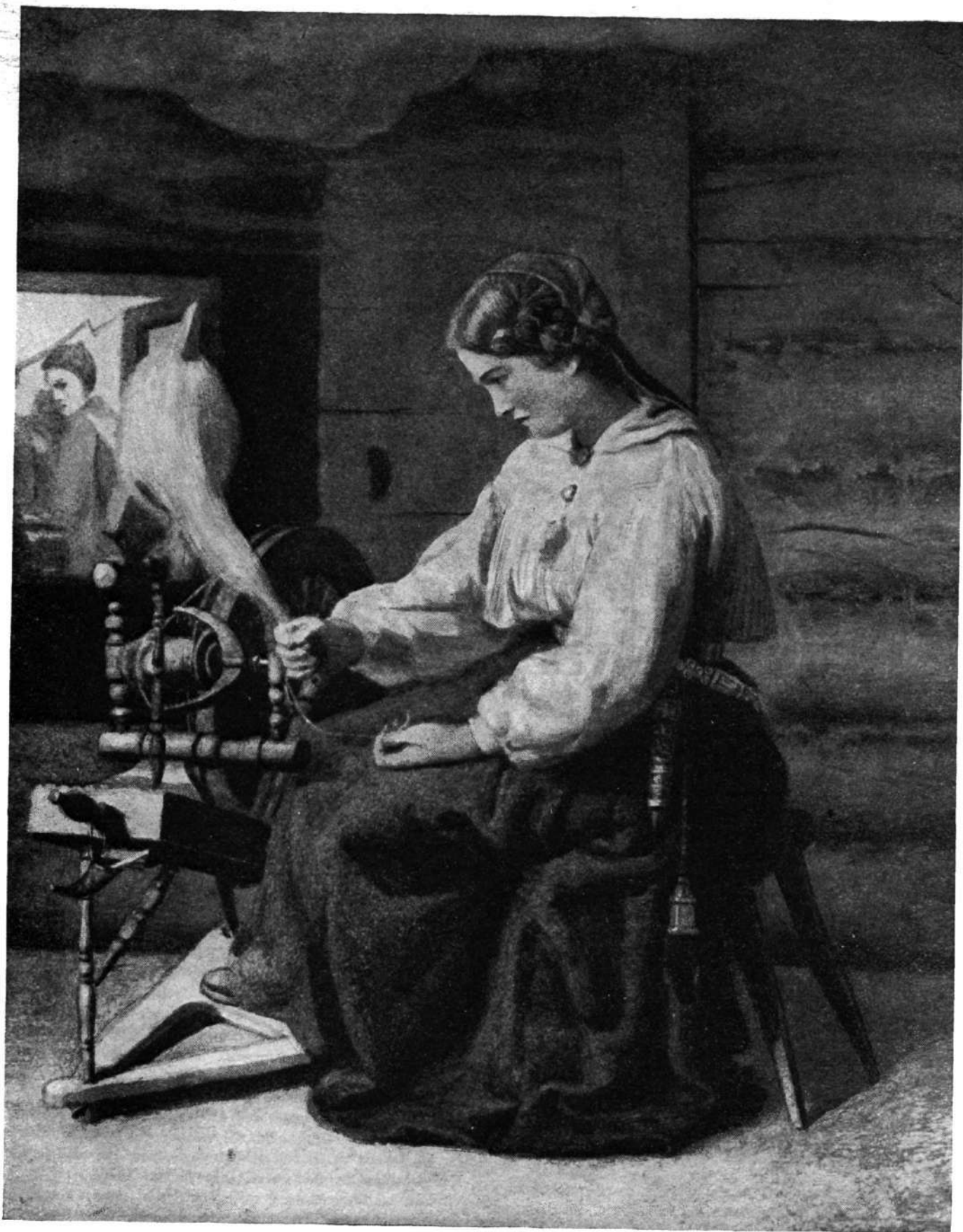
Kaks aastat hiljem võeti andekas noormees kunstide akadeemia õhtuklassi õpilaseks.

Nii oli noorele kunstnikule tõusu tee vaba ja oli vaja vaid äärmist hoolt ja püsivust, et saada nimetatud 1867. a. 10. oktoobril ajaloolise ja portree-maalikunsti professoriks. Väsimatu töötahe ja pikad õpingreisid välismaal olid suutnud teha kehvast Viljandimaa rendikohapidaja pojast suure kunstniku.

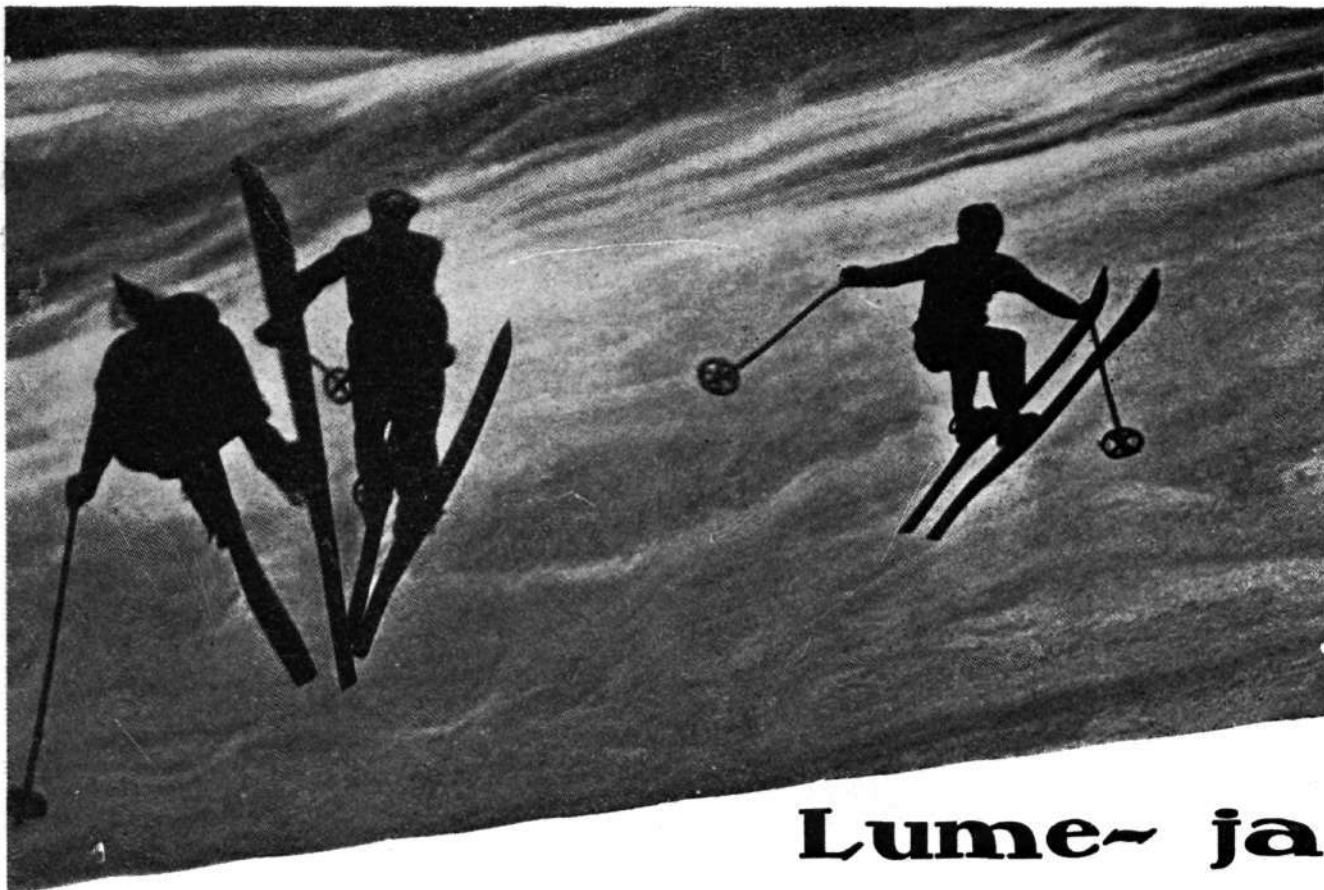
J. Kölerit on nimetatud esimeseks eesti kunstnikuks. Ta ei olnud siiski üks suur kunstnik, vaid ka suur patrioot. Tema mõju Peterburi kõrgemates ringkondades kasutasid tihti tolleaegsed Eesti ärkamisaja tegelased, mida suure eestlase hingega kunstnik ei keelnud kunagi rakendamast võõra riigi orjuses sipleva Eesti maa ja rahva kasuks.

Joh. Köler: „Ketraja“ (akvarell).

Lume- ja jääspordi võlu

Talvesport on pärit juba muinasaegadest. Ta tähtsaimad vahendid, suusad, uisud ja kelk, kuuluvad inimkonna vanimate tarbeasjade hulka ja on pärit Põhjala kultuurist, maalt, kus kare loodus sundis leiu-tama inimesi abinõusid külma ja liikumistakistuste vastu.

Talveliikumisvahendeist vanimaiks võime pidada suuski, kuna inimene, enne kui ta julges astuda jääle (veele), tegi katseid maad mööda liikumiseks.

Kahtlemata oli suusa esialgne kuju kinga või sandaali kujuline, mis oli õige suur, punutud põhjaga või valmistatud terveni puust. Kohati kandsid vanaaegsed suuski asendavad liikumistarbed sookingade nimetust. Viimased on Sireliuse *) teadete järgi ka Eestis olnud tarvitusel.

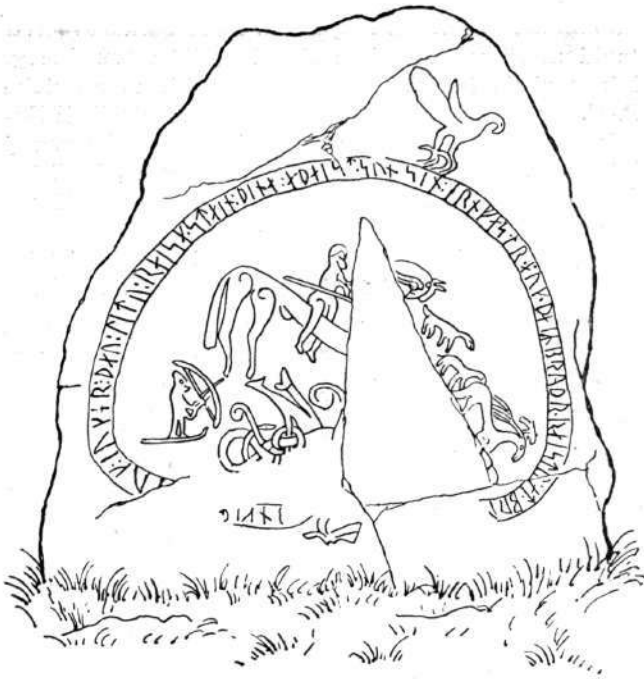
Suusa arenemiskäik ümarakujulisest pikaks on veel vähe selgitatud. Ometi arvatakse, et silmapilgust peale, mil märgati, et nahal tagasipöördud karvadega on võimalik kerge edasilibistumine lumel, arenes lumekingast suusk, mis vastab tänapäeva mõistele. Igatahes on oletatud nahaga löödud suusad olevat vanemad paljaist puusuuskadest. Nahana on tarvitatud põdra- ja hülge-

nahka. Neil nahkadel libistusid mäeelanikud istudes mägedest alla, nagu teatatakse aegadelt e. Kristust. Naha puudus või kallidus põhjustas hiljem paljaste suuskade tarvitusele võtu.

Suusa levinud nimetuse „ski“ kõrval tarvitati Skandinaavias veel nimetust „andor“. Õieti käis see viimane nimetus parema jala suusa kohta, mis oli lühike ja nahaga löödud ja seisis paaris kitsa, pika suusa-pahema jala jaoks. Seesuguseid suuski tarvitasid veel 1800. a. norra suusasalgad.

Sõda on kauges põhjas kõikidel aegadel peetud osalt ka suuskadel. Esimesi, kuigi mitte täiesti usaldatavaid, teateid sellest annab „Saxo grammaticus“ (Gesta Danorum, 1200. a.). Seal kõneldakse soomlaste edukaist võitlusist suuskadel Daani relvastatud kuninga Ragnar Lodbrok'i vastu. Nanseni teadete järgi on tarvitatud suuski Iseni lahingus, märtsis 1200, kus suusamehi saadeti välja peamiselt salateadete hankimiseks oma vägedele. Norra suusakompaniid, mis koosnesid „paremaist ja tublimaist meestest“, said 1733. a. esimese teenistuse eeskirja suusarühmadele saksa keeles. Hiljem harjutati suusakompaniides suusatamist spordina ja korraldati võistlusi. Esimesi teateid sel alal saadi Kristiaanist (praegune Oslo) aastal 1767. 1774. a. kõneldakse ühes norra kuninglikus resolutsioonis auhindade jagamisest suusasportlasile. Seega oleme jõudnud

*) Suomen kansanomaista kultuuria. Helsingfors, 1919.

Vanaaegne kivipilt, mis kujutab muistseid jahimehi suuskadel, a. 1050 (Upsala lähedal).

suusataja Trysil Knud'i ajajärku. See oli sõdur Österdali suusapataljonis. Tema tegudest kõneldakse luuletuses, mis on tuntud kõigile norra lastele. Knud oli „esimene mees kompaniis“, kõigi auhindade vääramatut võitja, mees, kes hüppas alla hüppemäelt üle tosina mehe, tarvitades ühtlasi oma laskerelva; mees, kes jooksis kiiremini kui hobune ja kes suuskadel ka kalurite ja talupoegadega mõistis vallatella.

Üldiselt arenes suusaspord Norras vahetus seoses suusakompaniide sporditegevusega. Viimased võitlesid norra-rootsi sõjas aastal 1808 suure eduga. 1914. aastal kasutati kogu norra jäägrikorpus sõjasportlikule näitusele Kristiaaniasse. Korpuse võimed suuskadel äratasid suurt imestust arvurohkete pealtvaatajate riidades. Sellele järgnes siis suusaspordis langus. Kuid peagi saabus uus tõus. 1867. a. leidis Kristiaanias aset suur suusavõistlus, kus esinesid esmakordselt nüüd nii kuulsad telemarklased, kelle esinemine „mõjus nagu ilmutus“. Seega oli antud suusatamisele võimas tõuge. Aastal 1883 asutati ühing — „Ühing suusaspordi arendamiseks“. 1890/91. a. matkas Nansen suuskadel läbi Gröönimaa, mille järele kirjutas teose Gröönimaa ekspeditsioonist, mis andis suure tõuke suusaspordile Kesk-Euroopas. Esimene suusakaart „suusateede“ üle ilmus 1893. a. Kristiaanias.

Aga pöördume veel telemarkide juure, kuna fakt, et talupojad oma eraldatud üksinduses ja juba ammu enne sporditegevuse üldist ajajärku tõusid internatsionaalse spordi loojaiks, leiab vaevalt kuski paralleele, ja on seda tähelepandavam. Tänapäeva mälestuses seisab telemarkidest esikohal suusakunstnik Sondre Nordheim, vaene metsatöölaine. Tema 100. sünnipäeva mälestuseks püstitati 1925. a. Norras ausammas.

Eriliselt suurt hoogu suusaspordile Kesk-Euroopas

andis, nagu tähendatud, Nanseni kirjutus ta Gröönimaa retkest. Suurimat edukust näitas siin suusaspord Alpides, aga ka mujal.

Tekkisid Austria, Šveitsi ja Saksa suusühingud, mis kokku moodustasid Kesk-Euroopa suusühingu. Saksa suusühingu ringidest suudeti maailmasõja ajal a. 1914 asutada vabatahtlik suusakorpus, millest mõned suusapataljonid tegutsesid Vogeesides, Karpaatides ja Alpides.

Pärast sõda võttis suusatamine kõikjal rahva seas suurt hoogu, nagu Saksamaal, Austrias, Šveitsis, Itaalias ja Prantsusmaal. Õige palju on teinud ära suusatamise propageerimise ja populariseerimise alal ka tänapäeva Venemaa, kes 1923. a. alates edendab igasugust sporti oma maal. Nõukogude Spordiamet, Kehalise Kultuuri Nõukogu, püüab sotsialistlikul baasil õhutada rahvas üldist huvi suusaspordi vastu.

Poolas on aastast 1920, tänu Poola suusühingule, märgata suusaspordi suurt tõusu. Poola suusatajad on esinenud väljapaistvalt ka välismaal. Ungaris on alates 1918. a. suusühingu „Magyar Si Szövetseg“ kaasabil tõustud internatsionaalselt tähtsale kohale, muuseas hüpete alal.

Ka Tšehhoslovakiast mainiksime tähelepandavaid saavutusi suusaspordis, kuigi see võis areneda seal alles pärast riikliku iseseisvuse saavutamist. Tšehhoslovakiast on korraldatud hiilgavalt organiseeritud suusavõistlused ja rahvusvaheline suusatajate kongress Prahas.

Inglismaal töötab 1903. a. peale „Ski Club of Gocat Britain“. Inglismaal suusaspordi harrastasid eeskätt jõukad seisused ja akadeemiline noorsugu, mida muudugi ei või tõestada ka käesoleval ülemaailmsel demokraatiseerimise ajajärgul maksvaks.

Prantsusmaal opereerisid suuskadel maailmasõjas alpijäägrid. 1925. a. peale astub tegevusse endise C. A. F. — Club Alpin Français — asemele paljudest mägi-gruppidest koostatud suusühing (Fédération Française de Ski).

Poola sõjamehed suuskadel 1578. a.

Jaapanis on näidatud suusaspordi alal jõudsat arenemist. Seal ilmub oma suusaspordi ajakiri „Yomo to ski“ (Mägi ja suusad). Peamise tähtsusega ühinguks on „National Ski Association of Japan“. Tänapäev korraldatakse jooksu- kui ka hüppevõistlusi, esimesi ka naistele.

Ameerikas on suusatamine juba ammine sport. Juba 1905. a. asutatakse siin „National ski association of America“. Ameerikas on tuntud huvi esihoones suusahüpete vastu. Juba 1917. a. jõuti seal hüpeteni 60 m kaugusele, milliseks spordiks annavad hoogu eriti kõrged auhinnad. Tähtsaim ühing: „Canadian amateur ski association“.

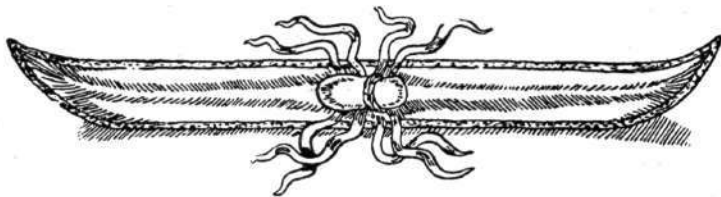
Seni vaadatud maad on kõik Internatsionaalse Suusühingu liikmed. On korraldatud rahvusvahelisi suusatajate kongresse (1910. ja 1914. a. Kristiaanias, 1911. ja 1922. a. Stokholmis, 1912. a. Münchenis, 1913. a. Bernis, 1923. a. Prahast, 1924. a. 8. rahvusvaheline kongress Chamonix's). Ühing on töötanud välja rahvusvaheliste võistluste reeglid.

Muudest tähelepandavaist juhtumeist suusaspordi ajaloos olgu nimetatud: 1893. a. matkas Montenegro suuskadel läbi norra pealik Angell, tutvustades Cetinje öukonda suusasõiduga. Kaua enne suusasõidu üldist teostumist ilmus Münchenisse noor norralane, kes seal suve ajal asus suuskadele ja hiljem võttis suusad tarvitusele ka Sahaara kõrvelivas. Saksa suusasõitjad tarvitasid suuski tõusmiseks Kilimandžaro mäkke. Norralased on lekitanud suusad ka Põhja-Aafrikasse sealseile kabiilidest elanikele. Ka Lõuna-Ameerikas on tarvitatud

suuski kõrgel Andide mägilmaal. Ka Austraalias tutvustasid norralased a. 1901 sealseid elanikke suuskadega. Hispaaniaski leidub suusaklubisid; 1904. a. asutatakse S.-C. Quadarrama; hiljem suusaklubid Madridis ja Barcelonas. Suusapiirkonniks on Sierra, Quadarrama ja Püreneed. Maailmasõja ajal õpetati türgi, kurdistani ja isegi araabia sõdureid Armeenias Erserumi lähedal suusasõidus.

Siiski tähelepandavaima suusateekonna pani toime Roald Amundsen, kui ta jõudis lõunanabale. Tema andmete järgi võitis ta Scott'ile nii kurvalt lõpnud „võidujooksu lõunanabale“ ainult seetõttu, et tal olid suusad, aga Scott'il mitte.

Siiski me ei ole peagu rääkinudki Soomest, Norra kõrval teisest tähtsaimast suusatajate kodumaast. Soome suusatajad ja soome suusad omavad siiski ülemaailmse kuulsuse, püsides kindlasti oma kohal Norraga kõigi rahvaste esireas suusasõidus. Soomlased on püstitanud terve rea rekorde. Muuseas olgu nimetatud 1901. a. Antio 30 km kestvusjooks, mille ta sooritas ajaga 1,46,15, seega sõites 16,9 km tunnis.

Vana norra suusk.

Täielisim spordiäri Eestis
Kaubamaja „Sport“

Tallinn, S. Karja 18, kõnetr. 446-00.

Kaitseliitlased ja sportlased!

Leiate meie ärist kõike vajalist talviseks hooajaks.

Uudis! Uudis!

Saapatööstuse a/s „Globuse“

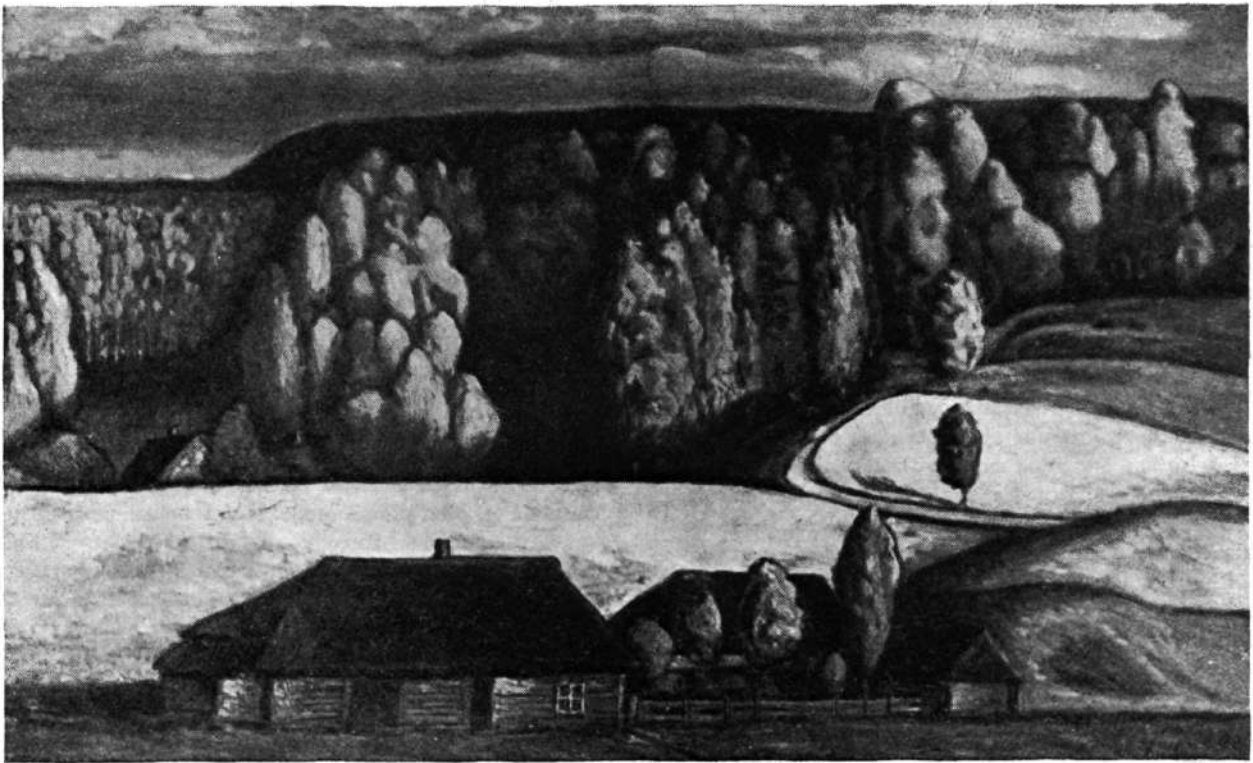
eriti valmistatud

suusasaapad „Union“.

Kaitseliitlastele hinnaalandus.

M. Taevere: Kasaritsa maastik.

KAKS PAINAJAT

Juhan Jaik

Pühad, ka jõulupühad, on niisugused päevad, mis tulevad suure rõõmuga ja lähevad pahura tujuga. Mõnikord pahurale tujule seltsib veel peavalu ja jupp värsket viha kellegi vastu, kuid väsimus on see alatine pühade pärandus. See on nii meie päevil ja see on olnud nii vanastigi.

Kuid sellele vaatamata jõulupühi oodatakse, oodatakse pikisilmi. Neid oodati pikisilmi ka vanasti mõned aastad pärast teoorjuse kaotamist.

Pühad nõuavad inimeselt eelarvet nii ainelise külje kui ka aja korraldamise suhtes. Enamasti aga need eelarved ei lähe täppi, sest alles pühade ukse ette jõudes selguvad mitmesugused asjaolud, mis löövad segi kõik enne tehtud kavatsused.

Kuusemäe Jaan, mõisa renditalu pidaja Puruvere vallas, ootas ka pikisilmi jõule. Need päevad näisid kaugelt igatsetuina nii veetlevad, nii paljupakkuvad, et meeles mõlkus soov, et alati oleksid jõulupühad. Mõeldes jõuludele meelestusid kõigepealt vorstid, mis ujuvad sularasvas nagu vettinud puunotid, mis vee voolus ikka aegajalt lükivad nina volksti välja ja kaovad siis jälle üle pea sularasva sügavustesse. Siis mitu vaba päeva, mil pole tööd ega muret, magada saab nagu parun või veel rohkemgi. Parunist oli ju üldiselt teada, et temale käib kodukäija, kes ei laskvat magada, ja pa-

runi ööd olevat oigamine öhtust hommikuni. Parun üldse oli rahva suus suurem patune kui ükski teine, keda kuulnud või nähtud. Rääkimata sellest, et ta laskis vitsutada orjarahvast, omistati temale ka palju muid hirmsaid asju. Ta olevat näljutanud ära oma naise ja lasknud maha oma poolvenna. Need kaks käivatki mõisas üksteise alla igal ööl ja igal vana-aasta öhtul vanakurat ise pidi sõitma mustade hobuste ja tõllaga talle järele, et viia see parun kord elavalt ära põrgusse. Räägiti ka, et parun hoolimata oma rikkusest olevat suur varas ja käivat ka varastamas vaeseid talumehi. Nendel käikudel olevat tal kaasas üks elav kurat põrgust, kas nõõri otsas või ilma, seda ei teatud. Kurat olevat kaasas selleks, et varastamist hästi juhtida ja kavalusi õpetada, ja ka veel selleks, et kui keegi ärkab vargaid kuules, siis ta sureks kuradi nägemisest. Küllap niisugune patune nagu oli see parun Hollstein juba teadis ka, kust käivad värvavad põrgusse ja millal need on tema jaoks lahti. Ja küllap ta ka mitte ainult ükskord põlnud käinud põrgus ja küllap kuradeist temal oli isiklike tuttavaid ka rohkemgi kui see üksainus, kes käis varastamistel temaga kaasas.

Nii vald elas nii paruni kui ka kuradi hirmu all, kuigi teoorjus juba oli kaotatud. Mõisat kardeti kõvasti, sest talud olid ju ikka veel mõisniku omad ja

teiseks oli mõisnikul ühendus kuradi väega. Et aga oli teada, et vana kurja jõud vahlas on suur, siis kardeti kõvasti ka jumalat ja paluti teda ülirohkesti.

Ja kui Kuusemäe Jaan juba palju aega oli oodanud ja igatsenud jõule, et saaks korralikult magada ja laiselda, siis viimaks ükskord jõulud olidki üsna ukse ees.

Samal ajal selgus ka mõndki, mis vähemalt esialgu näisid Jaani laisklemisunistusi natuke kahandavat. Ega jõulud olegi vaid inimesele endale, need pühad on peamiselt jumala pühad. Neil päevadel tuleb paluda ja palvetada nagu korralik ristiinimene seda peab tegema. Juba käiski vallas kuuldus, et käesoleval jõululaupäeval mõisavalitseja peab samuti vallarahvale palvetundi nagu viimastegi jõulude ajal. Ühtlasi oli ka teada, et õpetaja kirikus on juba mitu pühapäeva järjest rääkinud, et põrgusse läheb see, kes ei tule öisele jumalateenistusele jõululaupäeva õhtul. Siis oli teada ka veel, et parun on annud käsu valla vöölmündrile teha palvetund kogu vallarahvale esimesel pühäl. Teisel pühäl oli jällegi kirikus laurahvas ja õhtul kooliõpetaja pidas palvetundi koolimajas. Ainult viimne püha oli prii palumistest, et inimesed saaksid puhata, sest järgmine päev on tööpäev. Seda rohkem palumisi aga oli kuhjunud eelmiste pühade peale.

Jaan oli kirjaoskaja inimene ja kritseldas kõik need palvetunnid ja kirikuskäimised paberile, et võtaks neist kergemini jagu. Sellest aga ei tulnud kasu, sest nimestik näis talle nii pikk, et kui jõudis esimese otsa veerimisega lõpule, seniks viimne lõpp oli meelest läinudki. Köster, ah ja, see pidi tulema loetama viimse püha hommikul neid, kes ei olnud kirikusse saanud, kooliõpetaja, vöölmünder, valitseja, kaks korda kirikusse — ots ja aru oligi läinud. Jaan võttis siis asja nii, et kaugeemale pole tarvis mõelda kui ainult laupäevale, siis nimestik jääb edasiarutamiseks juba lühemaks.

Nii-siis seisis küsimuses — kas minna kirikusse või mõisa kontoris valitseja jutlusele. Muidugi Jaanil polnud mingit lusti mõisa järele. Oleks olnud üpris hea, kui nad poleks seda teinud, seda oma palvetundi, oleks siis läinud kirikusse. Kirikus on see õige jumalalumine, mõisa kontoris on niisama muidu tembutamine. On sellest valitsejast nüüd kellegi lugejat või lauljat, kumbagi pole. Kuid niipea kui Jaanile tulid meele valitseja teravad silmad ja hall habe, nii ta kohe lõi kahtlema. Aga kui need teravad silmad vaatavad rahva üle ja leiavad, et teda nende hulgas ei ole — mis siis? Siis valitseja on pahandatud ja teda lepitada pole enam nii kerge. Mine tea, kus ja kuidas ta selle eest parajal kohal väänab. Loeb mässamiseks, kui ei lähe siis, kui mõisa kutsub palvetunnile. Valitseja on ju ennegi pannud tähele isegi neid, kes käivad vähe kirikus ja kes ei vii sinna ka oma lapsi. Nendelt ta on küsinud mõnedki korrad:

— Noh, kas tahad hakata mässajaks või, et enam ei käi kirikus?

Ei, ikka peab minema mõisasse, siis valitsejal pole põhjust pahanduda. Kõik lähevad ju sinna, keegi ei julge jätta minemata. Ja kui siis seal üksi puudub

Kuusemäe Jaan, siis see torkab seda enam silma. Peab minema, ei aita ükski kavalus.

Jaan oli arvestanud õigesti. Mõisasse peale mõisa oma rahva olid tõepoolest kogunenud kokku ka kõik valla peremehed. Kontor oli rahvast täis. Istet polnud rohkem kui mõnele seinäärsele ja riideid polnud kuhugi heita. Et rahvas alatasa käis uksest sisse ja välja, siis ruum oli ka niivõrd külm, et kasukata oleks olnud raske olla. Eespool oli küll lahedamat ruumi, seal säras jõulupuu ja valitseja poeg süütas küünlaid. Valitseja ise käis vahel seal, ütles kõigile ühe tere ja kadus siis ruumidesse tagasi pikaks ajaks.

Mehed hakkasid juba sosistama omavahele, sest palvetunni algus näis jäävat hiljaks. Kõik olid väsinud seisvast. Valitseja aga ilmus alles tüki aja pärast.

— Annan kristlikule vallarahvale teada, et see jumalateenistus on jäänud hiljaks seepärast, et armulise mõisahärra poolt oli saadetud linna mõisa ülemvalitseja, kõrgesti õpetatud härra von Wildhausen, et tuua jumalakartlikule vallarahvale üks kallis jõuluringitus armulise härra poolt. Ja et kõrgesti õpetatud härra ülemvalitseja von Wildhausen pole veel jõudnud tagasi, me ei tea, mis teda peaks kinni pidama, siis algame nüüd selle jumalateenistusega ja palume seni jumalat, kuni tema tagasi jõuab. Aeg on pikk tühjade mõtetega, ent jumalaga vaimus rääkides meie elu kaob nagu üks silmapilk.

Kui siis valitseja lõi lahti oma palveraamatu, siis üks mees esimeses reas, kes tahtis olla eriti valitseja meele järgi, laskus põlvili. Valitseja sai ütelda ainult paar palvesõna, kui ta pidi selle asja katkestama, et seada ruumis kord jalule. Selgus, et selle esimese põlvitaja järele ka kõik teised tahtsid heita põlvili, kuid selgus ka, et inimene põlvitades võtab rohkem ruumi kui seistes. Taha väljasirutatud jalad ei ole tühi õhk, need vajavad ka ruumi. Kuna aga igauks kindlasti tahtis laskuda põlvili, siis tekkis niisugune rüseelemine ja tõuklemine, et pühad palvesõnad oleksid kindlasti läinud kaduma.

„Ai,“ karjatas üks mees, kellele teine oli saabas- tega astunud sääremarjadele ja venitanud sel moel valusasti kintsusooni. Ta äigas käega ja jalgadele astuja mees lendas kolmele põlvitajale otsa, sundides oma keharaskusega neid kummardama maani. Need aga ei sallinud, et omasugune istub neil kukil, ja viskasid ta vastu tagumist põlvitajate paari, millest esialgu neil meest kukkus selili ja nende järele veel rida mehi kuni nendeni, kes ruumipuudusel ei saanud heita põlvili. Need mittepõlvitajad olid pidanud taganema põlvitajate eest ja suruma osa rahvast ukse taha. Need ei leppinud sellega ja pressisid kõva jõuga tagasi sisse. Neil oli selleks rohkem tahtmist, et oli oodata ülemvalitseja poolt toodavaid suuri ja kalleid kingitusi. Kui nad oma õlgadega surusid vastu eesseisjate selgi, siis need andsid järele ja hulk neist kukkus omakord põlvitajatele kaela. Juba oli kuulda vandumisi ja tülitsemishääli, sest igauks arvas enese olevat selleks, kes peab noomima tagantpoolt pressijaid. Viimased aga süüdistasid esimesi, et need olid tõuganud neid ukse taha kadedusest ja ahnusest, et saada kingitustest suurema osa.

See siiski ei kestnud nii väga kaua, sest valitseja vali hääl käskis kõigil tõusta püsti. Ta kutsus mehed lauale lähemale, et kõigile jatkuks ruumi seal toas.

Nüüd valitseja võis jälle alata palvetunniga.

Esimene palvetunni kava oli vahejuhtumisega actud sassi. Ta tegi nüüd teissuguse alguse ja ütles ette koraali sõnad.

Nagu ta ise algas viisi ja nagu palvetunnirahvas taipas, mis viis see on, nii valitseja jällegi kahvatas näost. Kõik see uus tüli tuli sellest, et üks esimeses reas seisev mees tahtis olla eriti valitseja meele järgi ja paista silma, ja ta algas laulu niisuguse kõva ja mõirgava häälega, et valitseja pidi teda panema tähele ja vaatama talle otsa. Mehel oleks läinud ehk hästigi, ainult teised ei võinud näha, et temal läheb hästi. Nad mõistsid väga selgesti, kuhu tüürib see Jaagu mõirgamine, ja Jaagu õnnetuseks teistel kõigil kõri oli veel laiem kui temal. Jaagu algatusest igauks võttis eeskujuga andis häälele täie pressi. Enne nii pühalikus vaikuses seisnud mehed olid äkki muutunud otsekui mõirgavaiks lõukoerteks. Niisugust müra põlnud keegi kuulnud veel eluilmas.

Kui kaks rida oli lauldud läbi, valitseja ei ütelnud uusi enam. Ta oli toppinud mõlemad kõrvad kinni, kuid seda rohkem pärani oli avanud oma silmad. Ja ta nägi, et inimesed ei laula, inimesed ei rõõgigi — inimesed mõirgavad. Ja valitseja nägu muutus teiskordselt vihaseks.

„Kas te olete ristiniimesed või olete hundikutsikad? Kas olete tulnud metsa röökimä või pühale palve-

tunnile? Kas olete enese viina joonud täis, et kisen-date nagu sead? See on jumala teotamine, kui kallist jõululaulu aetakse sedaviisi suust välja. Kas te ei oska laulda inimese viisi või on saatan tükkinud teie sisse, et meelega pahandate jumalat ja mind? Kui te ei oska laulda inimese viisi, siis kasige koju.“

Valitseja lõpetas pragamise. Ta vahtis tüki aega veel inimestele näkku ja ta näos peegeldus selgesti, kuidas viha kadus sealt nagu suvine pilvevari lagendikult ja andis jälle aset palvetamise kohustusele.

Laulu algus oli nüüd ka soigitud ja valitsejal oli piirlik alustada raiskuläinud laulmist uuesti. Et temal aga kolmandat algust ei olnud, siis kordas ta need-samad laulusõnad uuesti.

Kuid ta oli praganud mehi vist natuke palju. Mehed tulid kurja söimamise mõjul välja teise äärmusega. Kui laul pidi algama, siis mõned inimesed natuke kaasa, suurem osa, kel oli kare hääl, ei julgenud üldse teha suust midagi kuuluvat, vaid liigutas ainult huuli. Ja selle juures vahiti hoolega valitseja silma.

Esimised kaks rida lauldi läbi haruldaselt tasa. Kuuldus, nagu valitseja oleks laulnud üksi ja talle oleks inisenud kaasa suurem sääseparv. Teiste ridade alul valitseja tõstis häält, lõi hääle tõstmiseks paar takti käegagi, kuid see ei aidanud. Meestel tekkis arvamine, et valitseja ise tahab näidata, kuidas peab laulma, ja soovib, et teised rohkem kuulaksid ja õpiksid, kuidas peab laulma püha laulu. Ja nende laulmine jäi veel vaiksemaks.

Uusi ridu valitseja enam ette ei ütelnud, vaid jäi

Põllumajanduslik Keskühisus „ESTONIA“

Tallinnas, Jaani tän. 6.

Telegr. aadr.: Zentrestonia.
Kõnetraadid: 446-01 — 446-09.

Suurim ühistegelise keskorganisatsioon Eestis.
Omakapitalid üle 1.000.000 krooni.

Kõik elujõulised piimaühingud on „Estonia“ liikmeks ja saavad oma või „Estonia“ kaudu müügile.

„ESTONIA“ kätte on koondunud kuni 60% kogu meie või väljaveost.

Tõsise karjamajanduse ja piimaühingute huvide kaitsja võib olla ainult oma keskühisus.

Piimasaaduste väliturule toimetamine sündigu eranditult

P. K. „ESTONIA“ kaudu.

Oma väikemüügikauplused Tallinnas.

pungis silmi vahtima meeste otsa. Nii ruttu kui enne vihapilved kadusid, nii ruttu need tulid jälle tagasi.

„Laulge, kui teil suu on ja kardate pattu, aga ärge inisege. Kurat teid võtaks, kas see siis on kellegi laulmine? Kas te olete tõesti tulnud siia narrima jumalat ja mind? Ja kas arvate, et armas jumal taevas ei näe, kuidas teie siin mõnitate jõuluõhtut? Käige välja kõik, ärge olge siin, kui teil jumalat pole südames. Kord röögite nagu kuradid, siis jälle nii nagu oleks suu vett täis. No kelle jaoks ma seda palvetundi siin teen, kas endale või? Ja mis asjamehed teie siis olete siin juures? Ma ütlen — välja silmapilk kõik, kes ei oska pidada ennast jõuluõhtul nii, kuidas sünnis. Käige silmapilk minema siit, mulle pole teie rumalaid nägusid tarvis.“

Nähes, et asi läheb lõomaks, osa mehi oligi juba poetanud enese sabaja uksest välja ja annud hobusele piitsa. Suures hirmus oli äkki tulnud meele mitu vabandust hädakorraks. Et laps oli haige, naine külmetanud ja lehmil vasikas olemisel. Siin täna on niisugune palvetund, mis võib lõppeda ei tea millega.

Suurem hulk mehi siiski oli jäänud sisse ja kuulas hirmuga valitseja pragamisi. Kui see oli siis jäänud lõpuks vaiksemaks, siis üks julges küsida:

„Aga armuline valitseja-härra ütelgu siis, kuidas me peame laulma. Kas meil on seda haridust või õiget jumalatundmist, või me oskame siis kohe laulda nii, nagu on jumala meele järele?“

„Laulge nii nagu laulan mina. Just nii kõvasti. Pole tarvis mõirata, kuid ka iniseda ei tohi.“

Ja ime sündis. Ühekorraga kõigil oli laulmine nii selge, et valitseja süda tundis suurt rahuldust. Mehed ja naised laulsid just nii nagu peabki laulma. Hääleseadmise raste töö oli läbi.

Paaril korral valitseja katkestas palvete lugemise, et küsida järele, kas veel pole jõudnud pärale von Wildhausen. Kui kuulis eitava vastuse, siis kõigutas murelikult pead ja luges uuesti.

Kõik oli muidu hea, kuid palveraamat ei pidanud enam vastu. Jõulupalved olid kõik loetud läbi. Jäid raamatusse üle veel ristimise ja puusärkipanemise palved. Pikema mõtlemiseta valitseja asus lugema ette ka neid, sissejuhatavalt tähendades, et ta loeb need selleks, et inimesed neid kuuleksid ja meeles peaksid.

Lauldi läbi kõik surma-, puusärkipanemise ja ristimise laulud, kuid von Wildhausen ei tulnud ikka veel.

Nüüd valitseja ütles lõppsõnas, et arvatavasti ülemvalitsejaga on juhtunud kallil jõuluõhtul mingisugune õnnetus, mida veel ei tea. Et aga aeg on hiline — kell juba kaksteistkümmend — ja kõigil on viimne aeg hakata sõitma kirikusse, siis peab siin siiski palvetunni lõpetama, et inimesed ei jääks kirikusse hiljaks. Selleks see palvetund olevatki kutsutud kokku, et tuleb meele, et inimesed sel kallil õhtul sõidaksid kirikusse. Seda õpetaja olevat palunud teada anda ja tema, valitseja, vaatavat järele, kes ei täida seda õpetaja soovi.

Aga et parunihärra tahtnud anda oma rahvale kaldeid kingitusi, milledega aga ülemvalitseja pole veel jõudnud linnast pärale, siis peavad kõik tulema tagasi

siiasamasse viimisel pühäl kell viis pärast lõunat. Kõrgesti õpetatud ülemvalitseja-härra tahtvat siis ka ise ütelda rahvale jumalasõna ja anda välja paruni kallid kingid. Nüüd aga rutaku iga mees, et ei jääks kirikusse hiljaks. See oleks häbi kihelkonna ees, kui siit vallast ei läheks kirikusse ainustki peremeest. Seepärast kõik sõitku siit otsekõhe.“

Kui juba oli kannatatud siin pool vaeva ära, siis tuli kannatada ka see teine pool. Ei pääse kuhugi. Kui siit keerad koju, ega siis see siin olemine enam päästa. Oled ikkagi jätnud valitseja käsu täitmata. Seepärast sõitsid kirikusse kõik ja nende hulgas ka Kuusemäe Jaan.

Puruvere mõisa ülemvalitseja von Wildhausen oli enda lagedaks joonud üliõpilane. Kuna ta oli parunile kaudselt sugulane, võttis see ta enda juure ülemvalitsejaks. Rahvas aga rääkis, et selle vonni ülesanne olevat purjutada koos paruniga ja kaitsta teda öösel kodukäijate eest. Kuid sellest hoolimata rahvas teadis rääkida, et paruni jalad altpoolt põlvi olevat sinised kodukäija pigistustest. Need olnud sedasorti kodukäijad, et pigistanud suurima heameelega nimelt jalgu. Muud ainult hädakorral. Seepärast parun olevatki jalgadest kange. Käivat nagu keppide otsas.

Kuna ta üle hulga aja sai linna, siis muidugi asi arenes joominguks. Ja kui valitseja palvetunnil teda oodates luges surmapalveid, lamaski ülemvalitseja juba nagu surnu üle saksa konvendi laua all.

Kui vastu hommikut Kuremäe Jaan ja teised sõitsid kirikust kodu poole, siis hobune oli külmanud ja nälgunud, mees ise veel rohkem. Kuid lohutuseks oli asjaolu, et nüüd vähemalt valitsejal ei võiks olla midagi ütelda tema vastu. Kui rendilepingu pikendamisel või mõnel muul juhtumil tahetakse panna peale rängemat orjust, siis seda on hea tuletada valitsejale meele. See siis peaks ka aitama. Poleks aga sõidelnud neid sõite, siis poleks millegagi pehmemdada valitseja südant.

Ja kujuneski nii, et Jaan sai magada just paruni viisi, mis on ära seletatult — ta ei saanud üldse und silma ja pidi vaevlema kodukäijaga. Vististi ta oli liig teravasti vahtinud selle vihase valitseja silma ja liig südamesse võtnud selle söimamisi pühäl palvetunnil, sest nagu ta pani silmad kinni, nii ilmus talle valitseja vihast lõkendav nägu. Ja Jaanile näis, et valitseja eriti teravasti silmitses just teda ja et need kurjad noomimissõnad olid määratud peagu ainult temale. Valitseja näis olevat otsinud peasüüdlaseks just tema selle suure hulga seest. Ja tema nüüd pidi lödiseema ja värisema. Nagu valitseja nägu muutus kurjemaks, nii ta jälle ärkas üles.

Viimaks hommikul ta istus voodiäärel ja äratas naise ja lapsed.

„Ei saa mina magada, valitseja on hakanud mulle kodukäijaks. Nagu sõba läheb silmale, nii ta on kallal nagu summik. Eile paukus ja söimas, et me ei oska laulda. Tõsi ta on, et mina röögatasin paar korda kõvemini kui see Kanavarba Jaak, kuid oli neidki, kes röökisid mindki üle. Minul see hääl ei tule korraga välja. Ja pärast ma laulsin küll tasa, isegi ei kuulnud oma häält, aga see ei meeldinud talle ka. Viimaks ta andis

järele, aga laskis siis jorutada püstijalu neli tundi ja kirikus tuli laulda ka veel. Aga nüüd on vaevaja seljas.“

Jaani naine oli tuntud külaarst. Krapsti oli ta voodist väljas ja asus võitlema painajaga. Tema, kes sadu inimesi päästnud painaja käest, kas ta siis oma mehe jätab hätta? Seda ei ole.

Kõigepealt ta tõmbas mehe vasakusse jalga suka, pani verise seatapmise pussi põhukoti alla ja kaks teist nuga torkas terapidi seinaprao vahele. Võttis siis neljanda noa ja, lastes seista Jaanil keset tuba, torkis noaga seitse korda läbi Jaani varju põrandal. Otsis veel siis Jaani läbi, kas ta juures ei ole mõnd võõrast asja, mis murda katki. Selle otsimisega aga läks aega niipalju, et juba valge oli väljas ja Jaan pidi mõtlema, kuidas saada õigeks ajaks vallamaja juure palvetunnile.

Väsimus ja roidumus oli suur, kuid minemata ei saa jätta. Pealegi eile koju tulles Sikasarve Madis oli Jaanile ütelnud, et olgu see ettevaatlik. Völaküla Jaagup olevat käinud juba mõned korrad mõisas ja ihuvat hammast, et kevadel saada Kuusemäe talu endale rendile. Jaan peaks siis kevadel kolima välja. Vaadaku ette, parem on ikka olla paigal kui puistata oma varatukest maanteele.

Seepärast siis ikka peab minema ja olema õige kristlane. Kes teab, valitseja võib just selle tuua koha ülesütlemise põhjuseks, kui ei lähe palvetunnile, mis on korraldatud mõisahärra soovil. Siis ikka minek, muud midagi.

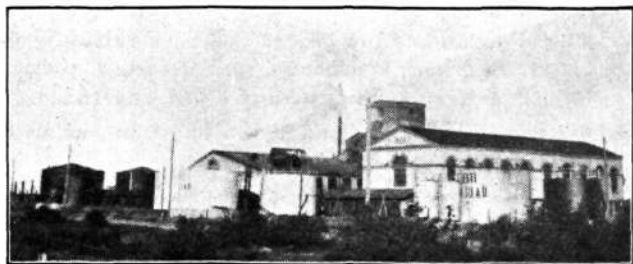
Vallamajas talle näiski, et Völaküla Jaagup ei vaata talle otsa, on häbelik nagu kanapesalõhkuja peni perenaise ees. Niisugune salalik ja kõrvale hoidja. Uss südames.

Vallamajas lauldi samu laule, mis mõisas ja kirikuski. Kui need juba enne poleks olnud peas, siis siin nüüd oleksid jäänud pähe igaveseks ajaks. Ka jutlus ja palve oli peagu juba peas. See oli sõnasõnalt seesama, mille luges raamatust maha valitseja mõisas ja õpetaja kirikus.

Õösel algas uus maadlemine kodukäijatega. Jaanil olid käes täitsa paruni ööd. Juba temalgi oli kaks kodukäijat — valitseja ja Völaküla Jaagup. Teineteise järele ronisid pigistama Jaani kõri ja rikkuma ta und. Naine arstis vahvasti. Tõi viimaks välja selle kõige kangema rohu lupainaja vastu, mis küll rikkus õhku, kuid oli ikkagi kõige kangem painajapeletamise vahendeist, mida ta tundis. Kuid painajad ei tulnud nüüd küll ligi, eriti valitseja hoidis pahast luhvtist õige kaugelt, kuid Jaagup pressis sellele õige ligi. Aga vaevama ta ei sõandanud asuda. Anu antud rohi oli küllalt kange.

Unes Jaan nägi, kuidas valitseja ja Jaagup tiirlevad toas ja aelevad kibeldes nagu tiibadeta kärbsed. Midagi neil sügeles, midagi kipitas kurjas südames, kuid kahju teha ei saanud.

Siiski Jaanil ei olnud pikka und. Need unenäodki olid küllalt vaevavad selleks, et lasksid magada ainult niipalju, kuipalju oli hädasti vaja. Juba jälle kella kuue ajal ta istus voodiäärele ja teisi äratamata hakkas rääkima:

„Eesti Kiviõli“.

Viimastel kuudel on meie kodumaa tööstus jõuliselt kasvanud õli- ja bensiinivabriku „Eesti Kiviõli“ valmismisega läbi.

See vabrik on nüüd suurim omasarnastest Eestis. Veel enam — seal püstitatud kaks tunnelahju, mis iga päev 260 tonni põlevkivi ümber töötavad, on suurimad omasarnaste seas terves maailmas.

Töotegevus „Eesti Kiviõlis“ on niihästi vabrikus eneses kui ka vabrikut põlevkiviga varustavas mäekaevanduses kõige laiemas ulatuses mehhaniseeritud. Mäekaevanduses töötavad õhusurve puurmasinad. Materjaliveoks maa all hõbuseid ei kasutata, kuna need on asendatud elektrivintsidega. Viimaste abil toimetatakse maapinnale täislaetud vagonetid, mis maa all liiguvad rippuvate köisteede abil.

Põletamisahjude varustamine põlevkiviga sünnib peaaegu automaatselt: elektrijõul töötavad kopad toovad põlevkivi suurest laopunkrist murdmis- ja sorteerimiskohtadele, kust üksikud sordid lint-koppade abil laiali kantakse vähematesse punkritesse. Samuti mehaaniliselt teel põlevkivi nendest punkritest toimetatakse edasi osalt materjaliks põletamisahjudele, osalt kütteks samadele ahjudele, kui ka kütteks aurukatlaile,

ÕLI- JA BENSIINIVABRIK „EESTI KIVIÕLI“

mis annab auru tervele vabrikule. Tähelepanu väärrib seejuures see, et põlevkivitölm, kui ümbertöötamiseks mittekõlvuline, seni kättesaavutamata viisil niihästi põletamisahjude kui ka katla küttekolletel peaaegu ilma suitsuta ära põleb.

Aurukatla ja ahjude küttekolletel sünnitatud jäätised — koks ja tuhk — toimetatakse vastavatesse mahapanekukohadesse elektrijõul töötava traatkõistee kaudu, millel ulatus Eestis seni nägematu.

Kõrvuti ahjudega on ehitatud suur õli- ja bensiinipuhastamise sissesead, missugune annab umbes 5000 tonni (olude kohaselt ka rohkem) puhastatud mootoribensiini märgi all „Estolin“ (avio-, auto- ja teiste bensiinimootorite jaoks) ja peale selle erilist bensiini piirituse denatureerimiseks märgi all „Estol“.

Elektrijõud juhitakse „Eesti Kiviõlisse“ Narva kose elektrijõujaamast ja nimelt 50.000-voldilise pingega, mis vabrikus transformeeritakse 380 voldile.

Ühe aasta jooksul on uues „Kiviõli“ raudteejaamas tekkinud suur tööliste asundus. Ettevõtte vabrik ja kaevandus annavad tööd umbes 700 töölisle ja ametnikule, kes suuremas osas leidnud ulualuse ettevõtte poolt ehitatud uutest elamutes. Niihästi vaimlise kui ka kehalise seal töötava rahva tarviduse eest on hoolitsatud. Ettevõtte enda poolt on ehitatud tore koolimaja ja eeskujuliku sisseseadega saun ja pesumaja. Töölistest ja ametnikkudest koosneva ühingu poolt peetakse ülal vabrikuvalitsuse toetusel suur spordiplats, raamatukogu ja muu sellesarnane.

„Nii siis minagi olen jõudnud niikaugemale, et olen rikas nagu parun. Kahjukes ainult kodukäijalt. Küll nad tantsisid siin öösel, küll nad oleksid vihaga neelnud mu ära, aga ikka kange asi on see inimese must asi küll, kurja vaimu ligi ei lase. Jaa, nüüd on teada, et valitseja ja Jaagup mängivad mõisahärraga ja kuradiga kokku. Siamaani arvati, et parun üksi käib igal neljapäeval põrgu suurvürstl külas, aga võta näpust. Küllap ka valitseja suhu on sattunud kuradi ja põrgu maik. Seda pidin arvamagi, sest milleks muidu ta tegi palvetunni asemel söömistunni. Ja Kristuse sünnipäeval laskis ta rahval laulda surma- ja mahamatmislaule. Juba see kuri ikka talle sosistas, et laulgu Kristus kohe sündimisel suruks, lasku rahval matta maha. Oi patutööd, oi patutööd, mis seal mõisas küll tehakse.“

Lapsed olid ärganud isa jutust ja pistnud ninad välja kasukate ääre alt. Vähemaaile oli tulnud hirm seda kõike kuuldes ja nad nutsid valjusti. Jaan siis istus nende ligi teisele voodile ja jutustas siis kõik üksikasjaliselt, kuidas valitseja Jaagupiga lõõnud siinsamas toas öösel kuraditantsu, kuidas nad püüdnud hüpata üle selle, mis oli Jaanil rätikuga rinnal. Aga nagu nad katsunud hakata hüppama, nii see asi selles nartsus veninud laiaks nagu meri, ja nad ei olevat julgenud hüpata.

Kui nad siis naisega sõitsid lanakirikusse, seda oli ju nüüd väga vaja, kui kurat hakkas tungima juba ka Kuusemäe perre, siis lapsed olid kogu päeva hirmul ja uskusid kuulvat igas pimedas nurgas kuradite krabistamisi. See hirm jäi vähemaks siis, kui lauakirikulised tulid koju ja ema jäigi koju, kuna isa ruttas pärast söömist koolimaja juure palvetunni. Nüüd ta sai oma käimiste ja palvetundide nimestikust juba aru ja otsa. Üle poole oli neist juba läbi.

Jaani tahtmine oli paluda siin veel õige hoolega, et öösel oleks kergem seista painaja vastu. Sest painaja on niisugune elukas, et kui kaks ööd juba on käinud, siis tuleb kolmandal ööl veel. Kui aga puhastada ennast hoolega palvega — vahest aitab.

Palumine oli nüüd kerge, kuna olid juba jäänud pähe kõik need loetused sõnast sõnani. Õpetaja ju oli sakslane ja oskas eesti keelt väga puudulikult, ja tal ei olnud huvigi hakata koostama uut jutlust, kui vana lugemine oli nii selge. Ja ta luges kirikus maha sama jutluse, mida Jaan oli kuulnud juba mitu korda. Ka siin koolimajas koolmeister luges sedasama. Ainult lauludega tuli äpardusi, sest Jaan oskas ka need peast ja kippus algama rea laulmist enne teisi.

Siis algas kolmas öö võitlust painajatega. Jaan oli lasknud siiski vedada enese sisse. Koolmeister oli ütelnud, et kui usk on kõva ja palud jumalat, siis ükski kuri vaim ei saa teha sulle midagi. Jaan uskus seda ja jättis selle oma naise muretsetud rohu välja ukse taha, kus see rippus päevalgi nartsu sees naela otsas. Pole tarvis seda, kui jumalasõna on isegi su ümber. Kaks kaitsjat kokku oleksid küll kangemad, kuid Jaan ei teadnud küll lahutusestest midagi, ta aga arvas siiski, et need kaks rohtu võivad kuidagi taineteist neutraliseerida.

Nagu ta aga jäi magama, ilmusid painajad uuesti. Päevasel palvetamisel polnud nähtavasti mingit mõju. Ja kavalad olid nad nüüd. Haarasid Jaani kõri korraga nii kinni, et ta ei saanud enam ei karjuda ega kisedada appi. Üks istus jalgadel nagu tina, et need ei liikunud paigast, kuigi Jaan püüdis teha kõik, et liigutada vasaku jala väikest varvast. Miski polnud enam võimalik. Teine aga sasis pea ümber ja kiskus rinnast läkastust kurku. Vajutas raske jõuga rinnakorvile ja takistas hingamist. Külma libe higi tõusis Jaani otsaesisele ja ihu värises seespoolt. Välispoolt aga ihuke oli painajate kätes nagu tangide vahel.

Õnneks aga painajad läksid liig ülbeks ja üks neist oli kogemata astunud jalaga Jaani naise ninale. See tundis kanget kōdi ja haaras nina käega. Tagasi langetes käsi sattus kuidagi vastu voodi otslauda ja just see sõrmusega sõrm puutus otslauda nii, et käis väike kõlakas, millest ärkas Jaan.

Ära jutustanud, mis temaga vahepeal oli sündinud, ta läks välja ja tõi sisse selle kindlama rohu. See oli küll külmanud kõvaks ja nainegi ei teadnud olla kindel, kas sel külmanud peast on seda mõju, mis on sulast peast. Otsustati siis oodata, kuni see sulab, ja seniks vaieldi ja haruteldi selle küsimuse ümber. Kuigi oli selge, et proovitud rahvarohust on rohkem kasu kui sellest, mida õpetas koolmeister, siiski ka jumala sõna aitab. Vasksõrmus, mis kõlksatas vastu otslauda, on pandud sõrme jumala sõnaga ja see vägi just äratas Jaani ja päästis ta painajate käest.

Vastu hommikut, kui rohi leiti olevat sulanud, usaldas Jaan jääda magama. Siis juba ka kuked olid laulnud mitu korda ja painajad ei võtnud enam midagi suuremat ette.

Kõstri jutlusest Jaan läks mõisa nagu valitseja oli kutsunud. Seal von Wildhausen pidi omakord pidama palvetundi ja jagama välja paruni kallid kingitused.

Rahvast seekord ei olnud nii palju. Jaan sai sinna ka varemalt ja sai istekoha sein ääre.

Ta meelest oli nagu oleks ta sattunud oma kodust kuhugi kaugemale paganate saarele, kus temaga tehakse seitse imet. Kui ammu see näis olevat, kui ta veel oli peremees Kuusemäel. Tegi iga päev tööd ja elas. Raske see oli, aga elu oli siiski nagu ta oli. Teisiti ei osanud seda kujutellagi. Aga siis tulid need pühad ja ta rahulik elu oli sattunud nõiakeerisesse. Nagu hakkasid peale ägedad palumised, nii tekkisid kaela ka hupainajad. Pole saanud aega ega võimalust teha tööd, et pääseda lahti kõigest sellest, mis oli nii ebatavaline ja surmani väsitav ta elus. Kuid kuski teadvuses siiski pesitses rõõmusäde — see olemine siin on viimne selles ahelas ja siis on lõpp nendel pühal. Jaan on siis jälle Jaan nagu oli enne ja see kõik on möödas nagu paha unenägu.

Ei tulnud von Wildhauseni, tuli jällegi valitseja. Ta vabandas, et rahvas on tulnud siia lootuses saada siit kõrge mõisahärra kallist kinki, kuid ometigi jumal on tahtnud teisiti ja see kink ei ole jõudnud pärle. Jumal olevat juhtinud von Wildhauseni teistele teedele ja ta ei olevat veelgi tagasi linnast. Nii-siis seda kinki ei ole anda. Et aga kõrge härra armu suurusel aru

saada, siis ta võivat ütelda, et parun tahtnud kinkida igale peremehele ühe raamatu, mille nimi on „Tullolikud õppetuse sanad ehk õpetus risstiinnemissele üllem-bade sana kuulmisses“.

Kui elu ja tervist jätkub, siis võib olla, et kõrge parunihärra on nii armuline ja kingib selle kalli raamatu tulevasteks jõuludeks. Nüüd aga peavad kõik jumala tahtmisel sellest jääma ilma. Aga sellest teisest asjast, mida valitseja kõrgesti õpetatud ülemvalitseja nimel lubanud, sellest rahvas ei pea jääma ilma. Selle eest juba hoolitseb tema, valitseja ise. Ja seda rohkem veel olgu see lubadus täidetud, et see teine lubadus pidi jääma täitmata.

Seekordsel palvetunnil ei tulnud enam segadusi, sest rahval oli selgesti meeles, kuidas peab laulma. Kõik läks imelibedasti. Oli kohe tunda, et rahva palumisoskus nende päevade jooksul oli tõusnud kõvasti.

Jaan vahtis üksisilmi valitsejat. Siin ta nüüd loeb jumalasõna, kuid öösel ronib minu kõri kallale. Et see püha raamat ka ta käes ei lõhke ega löö teda surnuks niisuguste tükkide eest.

Paaril korral Jaani ja valitseja pilgud puutusid ka kokku. Siis Jaan ikka kahvatas ja lõi silmad maha. Ega ta näinudki, kuidas valitseja pilk siis kauem püsis ta näol.

Siis algas palvelugemine. Nüüd see oli Jaanil juba sedavõrd selge, et oleks võinud ise lugeda seda rahvale.

Ta ei märganud, kuidas see juhtus. Sai asjast aru

alles siis, kui valitseja oli ta kõrval ja paukus kole-dasti.

„Ah nii kuulatakse jumalasõna? Ah siia tullakse magama? Või siis jumalasõna on asi, mida ei maksa kuulata? Nüüd ma sain kätte, kes mul siin teeb neid asju. Korra karjub nagu eesel, siis iniseb nagu vasi-kas, pärast pöörab keset jumalasõna norkama. On meil vallas sänikaelu, sina aga oled nende isa, kõikide jumalakartmatute eestvedaja. Ons keegi kuulnud, et jumalateenistusel võib magada? Oota sa, ma ei taha kallist palvetundi sinu pärast kaua rikkuda, aga pä-rast ma ütlen sulle midagi. Ah, parem ütlen juba praegu, et sul oleks rohkem põhjust veel nüüdsama sel palvetunnil kahetseda oma patte. Vaata, kevadel lähed oma kohalt välja. Otsi endale kas või niisugune vald, kus saab leiba jumalateenistusega. Käi või põrgusse, kui tahad. Niisugune ka mõni ristiinimene! Häbi võiks sul olla kõige valla ees.

Mehed naersid. Kõik see põlvitamisel sündinud rüselus, kõik see kõvasti laulmine ja tasa laulmine oli nüüd ainult Jaani süü. Jaani kanda olid kõik need pa-tud. Kõik tunnevad endid nüüd õigetena valitseja sil-mis. Kõik jäid sinna. Ainult Jaan lahkus kohe jala-maid. Mis teeks ta veel seal? Kevadel ta koht võe-takse ära, sinna tuleb muidugi Völaküla Jaagup. Tema peab aga minema — kuhu? Kevadel, kui on need Jee-suse ristilöömise pühad, siis peab Jaangi lunastama kõik valla patud. Siis lüüakse tedagi süütult kõigile neljale tuulele risti.

Isa tuleb...

Toimetusele saadetud kirjandus

Maailma maad ja rahvad. India. 9. vihk. Tänapäeva maailm sõnas ja pildis. Toimetajad: Aug. Tammekann — Tartu ülikooli geograafia professor, ja Edg. Kant — majandusgeograafia õp. Tartu ülikoolis. K.-Ü. „Looduse“ kirjastus, Tartus, 1931. a.

Jakob Rosenberg. Esperanto lugemik, täieline grammatika ja sõnastik. Autori kirjastus, Tallinnas, 1931. a. Hind — 1 kr. 60 senti.

A. H. Tammsaare. Tõde ja õigus. Romaan, III jagu, 441 lk. Noor-Eesti kirjastus, Tartus, 1931. a. Hind — 5 kr. 75 s.

R. Rolland: Michelangelo. Suure kunstniku elu. Illustratsioonidega kriitpaberil. Tõlk. M. Lepik. 199 lk., hind 2 kr. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

Eesti Kirjanduse Seltsi „Elulooline seeria“ pakub seekord maailma suurima kunstniku elupildi.

August Jakobsoni romaan „Miika Valtsbergi roim“. Esimene romaan tsüklist „Andruksoni suguvõsa“. 447 lk. Hind 5 kr. 50 s. Noor-Eesti kirjastus, Tartus, 1931.

Kuigi romaani „Miika Valtsbergi roim“ tegevuskohaks on teoorjuse-aegne mõisa ja tegevusajaks läinud sajandi teine veerand, pole see teos siiski niivõrd ajalooline kui võiks vahest arvata. Kogu raskus on pandud kahe peategelase, Miika Valtsbergi ja Eeva Andruksoni, vahekorra eritlusele. Need täiesti elujõulised inimesed kohtuvad juhuslikult, kiinduvad teineteisesse ja patustavad. Kuid sellest patust saabki alguse uus sugupõlv, mille sotsiaalselt arengut tahab autor käsitada teoksil oleva romaanide tsükliga.

„Miika Valtsbergi roim“ on selle tsükli esimene raamat, täiesti terviklik ja olenematu järgnevaist.

Oskar Lutsu Mälestused III „Läbi tuule ja vee“, 195 lk. Hind 3 kr. 25 s. Noor-Eesti kirjastus, Tartus, 1931.

Selles andes kirjeldatakse peategelase Andrese elujuhtumusi peale ta esimest kooliaastat.

T. Pakkala: Lapsed. Tõlk. H. Ratassepp. K. Mark'i illustratsioonidega. 128 lk., 1 kr. 50 s. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

Juttude tegelased on umb. 6—10-a. lapsed, tüdrukud ja poisid. Nende toimingud on väga mitmesugused, alates jõulupuu rõõmudest-muredest kuni vapra paranemiseni haigevooidil. Kuid eriti väärib tähelepanu, et iga laps on siin omapäraste individuaalsete joontega, tal on isemoodi arusaamised, soovid, kalduvused, isemoodi temperament. See raamat ei ole mitte üksnes lõbus ajaviide, vaid need lood jäävad lugejale meele, mõjutavad teda tugevasti.

Aino Kallas: Püha Jõe kättemaks. Tõlk. F. Tuglas. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus. 142 lk., 1 kr. 50 s.

Soomes tekitas „Püha Jõe kättemaks“ üldist imetlust, sest ta avas vaate eestlaste võitlevasse ellu minevikus: kuidas toomapäeval mehed viljakottides läksid alla heitma Viljandit, kuidas emasüda tõmbas sellest läbi verise ja saatusliku kriipsu; kuidas Võhandu kaldal elavad lõuna-eestlased said jõelt viljaõnnistust, kuidas nad hoidnud jõe puhta ja püha, kuidas mõisnik saagihimus ehitas jõeale veski, kuidas järgnesid vihmad ja ikaldused ja kuidas rahvas hävitas Sõmerpalu veski ja vabastas Püha Jõe. Eestis on need sündmused osalt tuntud, kuid A. Kallas suudab need kujundada võimsaiks uteks piltideks, näidates kangelaseks kasvavat talupoega kesk tugevaid põhjamaa tuuletõmbusi ja looduse ja saatuse salapärase võimu.

Valik läti uemat kirjandust I. Tõlkinud Karl Aben. Noor-Eesti kirjastus, Tartus, 1931. a. 252 lk. Hind 4 kr. J. Jaunsudrabini, J. Akurateri ja P. Rozitsi piltidega.

„Valik läti uemat kirjandust I“ sisaldab läti kesk-põlve kirjanike kolm viljakamat ja kunstiväärtuslikumat esindajat: J. Jaunsudrabini, J. Akurateri ja P. Rozitsi. Igaüks on esitatud ühe novelliga.

A. Saal: Aita. Ajalooline jutustus. Autori pildiga. 282 lk., hind 1 kr. 25 s., iluköites 1 kr. 75 s.

Hiljuti surnud Andres Saali paremad tööd ilmuvad „Valitud kirjatööde kogus“, millest seni on avaldatud juba mitmed köited. „Aita“ käsitleb A. Saali tööde hulgas kõige vanemat ajaloolist järku: XII sajandi lõppu, millal eestlased olid täiesti vabad ja iseseisvad, millal hakkasid sisse tungima esimesed sakslased ja millal eestlased olid sõjas veel värsked ja võidukad. Käesolev väljaanne on niivõrd viimisteldud ja hoolikalt tehtud, et peaks jääma alaliseks püsima. Sissejuhatavas osas annab O. Urgart üksikasjalisema kirjandusloolise ja eluloolise ülevaate.

M. J. Eisen: Meie jõulud. 148 lk., hind 2 kr. 50 s. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

Prof. M. J. Eisen on pikemat aega kogunud andmeid selle kohta, kuidas pühitseti jõule vanasti eestlaste seas ja millised kombid on veel praegu püsinud eripaikades. Rikkalikust materjaalist on ta teinud kokkuvõtte, mis käsitleb alguses jõulu nime ja Kristuse sünniaja kindlaksmääramise küsimust ja siis edasi väga mitmekesiseid eesti rahvakombeid, mis just ongi teose sisuks. Raamatust näeme, et jõulukombeid on väga palju ja eri maanurkades on nad isesugused. Seepärast kujuneb käesolev teos laiaks rahvaelu pildiks, mis sisaldab just eesti elu rõõmsamaid nähtusi minevikus ja olevikus.

Maurice Maeterlinck: Termiitide elu. Prantsuse keelest M. Sillaots. 180 lk., hind 2 kr. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

See on meie raamatuturul haruldane teos: on teaduslik töö, kuid nii palju uut pakkuv ja niivõrd arusaadav ning mõjuv, et teos ei lähe meelest iialgi. Termiidid on pisikesed putukad troopikamaail, kes elavad suurtes pesades, mis on paremini ehitatud kui ameerika pilvelõhkujad. Nad on nii spetsialiseerunud oma elukutses, et ei saagi olla teisiti — tööline saab olla ainult tööline, sõdur saab olla ainult sõdur (isegi süüa ei saa ise!), kuninganna on ainult sünnitaja ega pääse eluajal välja oma kambriist jne. Ühiskond on täiesti mehhaniseerunud: kogu pesa elu jookseb nagu töölinti Fordi vabrikus, tulgu mis üllatused ka ei tuleks. Termiit suudab kõik: võib munast kasvatada vajaduse ja tahtmise kohaselt kas töölise, sõduri või kuningliku olevuse, kas mehe või naise, võib seedita puud ja mulda ja kõiki jäänuseid, teda ei pea ükski asi jne. jne. Ainult üht kardab, sest see toob talle surma, s. o. päikesekiir. Maeterlinck on kasutanud kõiki võimalikke teaduslikke uurimusi, on uurinud termiitide elu ja süvenenud sellesse. Tema loodud pilt paneb uskuma, sest põhjeneb faktidel, kuid ka üllatab lugejat, sest termiitide ühiskond on täiuslikum kui inimühiskond, termiit täiuslikum kui inimene. Kuid ühtlasi haletsetavam ja viletsam. Kõik kokku hoiab nagu peeglit inimkonna ees: kuhu peaks jõudma inimene välja, kui ta mehhaniseerub ja täieneb nagu termiit? Lugejale on väga õpetlik vaadata sellesse peeglisse.

1932. aastal jaikab

„KAITSE KODU!“

oma ilmumist rahvusliku ilmeõga perekonnalehena.

Uude aastasse astudes „KAITSE KODU!“ loodab veelgi rohkem rõhku panna oma sisu mitmekesistamisele, rahuldades seeõga ka kõige piinlikuma maitseõga lugejate nõudeid.

„KAITSE KODU!“ on väärikas ajakiri iõga eestlase luge-mislauale. Seepärast õrgu õkski kaitseõliilane, õkski riiklikult mõõleja kodanik endale lugeõmisvara soetamisel eeltulevaks aastaks unustaõgu

„Kaitse Kodu!“ — eestlaste õhis perekonnaõajakirja.

1932. a. ilmub „KAITSE KODU!“ suureõdatud 32-lhk. kaustas kaks korda kuus heal paberil, roõkete piltideõga ja väärika sisuõga.

Tellimishind on endine: aastas 6 kr., 1/2 aastas 3 kr. ja 3 kuu peale kr. 1.50. Õksiknumber maksab 30 senti.

Eelmiste aastate eeskujul jaõgab „KAITSE KODU!“ oma aastatellijaile ka 1932. a. väärikaid kingõitusi, millede omanikuks võõib saada iõga tellija, kes 1932. a. tellimis-raha 6 kr. „Kaitse Kodu!“ talitusele hiljemalt 15. mõi-siks 1932. a. õra on tasunud.

Preemiaõiks on jõiõgmised asjad:

- 1) jalõgratas
- 2) spordipõuss
- 3) belõgia F. N. brovning
- 4) kirjutuslaua õõarnituur
- 5) paar suuski

**„KAITSE KODU!“ tellimõisi võõtavad vastu kõõik
:—: postkontorid ja kaitseõliidu instruktorid. :—:**

Plekitööstus
„G. Linholm“

Tallinn, V. Kalamaja 32, tel. 439-93.

Suurim ja täielisim oma
sisseseadelt Eestis.

Valmistab igasugu plekkartik-
leid ja teeb kõiksugu väljastant-
simistöid nii trükitud, värvilisest
kui ka valgest plekist.

NARVA KALEVI MANUFAKTUUR

ENDINE PARUN A. L. STIEGLITZ'I

KALEVIVABRIK

ASUTATUD 1846. A. NARVAS.

Suurmüük ja ladu Tallinnas, Jaani tän. 11, tel. 446-36 ja 446-38.

Kauplus: Narvas, kalevivabriku juures, tel. 26. Avatud äripäevadel kl. 9-12 ja 14-17.

Valmistab kõrges headuses ja maitserikkais moodsais mustreis ja värvides puhtvillaseid meeste- ja naisterahva palju- ja mantli-riideid, ülikonnariideid, fraki- ja smokingiriideid, naister. kostüümi-riideid, kaitsevõelaste ja kaitsekihti riideid, koolilaste kalevit jne.

Kõik kangad kannavad vabriku märki, mida ostmise juures tähele panna!

Iga tõsine isamaalane ostab ainult kodumaal valmistatud kaupa, vähendab seega tööpuudust ja hoiab ära valuuta kohutavat väljavoolu välismaale.

G. BIRK'I

auru-värvimise ja keemilise puhastuse tööstus,
Maakri tän. 23, telef. 309-18.

Vastuvõtmise ja väljaandmise koht
Raekoja platsil 13

(Ohvitseride Kasino kõrval), telefon 429-28.

Ülikondade, paltute jne. pressimine ja riide dekateerimine — ühe päeva jooksul.

Tööhinnad alandatud.

O.-Ü. HÖJGAARD & SCHULTS

EESTIS

ETTEVÕTJAD
JA
INSENERID

TELEGRAMMI-ADDRESS: «CONTRACTOR»

TALLINNAS, VABADUSPLATS 1, TELEFON. 8-23

AUTO-TRANSPORT

ED. POOLA

Tallinn, Laulupeo tän. 22.
Tel. 306-23, 306-24.

«Renault» — veoautod, kandejõuga 1½–10 tonni, õhukummidel, võimeldavad mōõblite ja kõigi muude raskete veetavate asjade kiiresti ja tervetkohale transporteerimise.

Tellimisi võetakse vastu igal kellaajal, raskusele ja kaugusele vaatamata.

G. HEINMANN

KONDIITRIÄRI JA KOHVIK

S. KARJA TÄN. 4. TELEF. 445-47.

KOHVIK PIKK TÄN. 11.

TELEF.: KONTOR 432-46, SAALIS 452-43.

Oma tööstuses valmistatud

šokolaad

tahvlites, šokolaadikompektid liht- ja maitserikas-tes ilukarpides alati suures valikus saadaval.

ALATI SAADAVAL:

tordid, koogid, küpsised, Viini ja kollane sai.

Tellimiste vastuvõtmine kõiksugu kondiitri-maustuste peale.

Hinnad mõõdukad. Hinnad mõõdukad.

EESTI ELEKTRIMASINATE-EHITUSE A/S.

END.

„VOLTA“

TALLINNAS, SOO 27.

Telef.: 426-12 kella 8–16
426-13 pärast kl. 16 dir. C. Stark.
426-14 „ „ 16 töökojad.

ESINDAJAD:

Tartus Paul Lall, Promenadi 7.
Viljandis Tõnis Parri, Lossi 31.

Generaatorid, dünamomasinad, elektrimootorid, lülitusseaded, ventilaatorid, kütteparaadid, rauast ribitorud, põletispuude saed, automaatselt töötavad veepumbad, piimapumbad.

Seega anname teada, et oleme annud oma puhkpillide esinduse ja müümise Eestis muusikafirmale

C. Leopas,

Tallinnas, Paldiski mnt. 14-a.

Palume kõiki meie muusikariist huvitatuid pöörduda selle muusikafirma poole.

J. Heinr. Zimmermann G. m. b. H.

Leipzig.

Ülaltoodud kuulutuse põhjal teatan, et võtsin enda peale

Jul. Heinr. Zimmermann'i,

Leipzigis

kõrgeväärtuslike puhkpillide esinduse ja pean alati laos tarvilisel arvul valitud muusikariistu nagu: flöödid, pikkolod, klarnetid, trompetid, althornid, metsasarved, tenorhornid, baritonid, zuggosaunid jne. Need puhkpillid olid kõigis Vene sõjaväe-orkestrites tarvitusel ja väga lugupeetud oma hea heli, täpsa häälestuse, kerge heliandmise ja vastupidavuse (kestvuse) tõttu. Need soliidsed muusikariistad on asjatundjatelt ka siingi otsitavad. Säärase peene meistritöö kohta on hinnad mõõdukad. Hinnakiri ilmumisel.

C. LEOPAS, muusikaäri

Tallinn, Paldiski mnt. 14-a.

HOTELL-RESTORAAN
«DU NORD»

RATASKAEVU T. 3

TELEFON 433-45

**KÕIGE PAREM
PEALINNAS**

Kirjaümbrikke, postipaberit, kirjaplokke

igasuguseid,

Ostes nõudke ainult märgiga

j. n. e. j. n. e.

Ostes nõudke ainult märgiga

Tuntud headuses paberikaupu.

o. R. A. F. H. A. A. R. L. A

kirjaümbriku- ja paberümbertöötamise tehas.

Tallinnas, Tina tän. nr. 9.

Telefon 302-56.

Parimaks ostukohaks Viljandimaal

on

suurem ühiskauplus

**Viljandi Eesti Põllumeeste Seltsi
kaubanduse osakond**

Viljandis, Tallinna tän. 3.

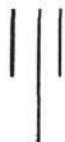
Telef. 6 ja 2-13.

Harukauplused: Tarvastus: telef. 20. S. Kõpus: telef. 5. Ölsus: telef. 8.

Müük suurel ja väikesel arvul.

Luksus-kinoteaater

Gloria-Palace

Vabadusplats 2-a. Telefon 452-13

Raadus & Osipov

Müürivahe tän. 22

Telefon 445-13

—
Valmistatakse igasuguseid

õõbeasju

sportlasile auhindadeks

—
Graveerimine

kuldamine

ja õõbetamine

—
Töö kiire ja korralik

Saapakreemi- ja küünlatööstus

HANS VICHMANN

Tallinn, Paldiski mnt. 20. Telefon 434-64.

Soovitab oma tööstusest parimas headuses

saapakreeme ja määrdeid

«Cirage», «Neva», «Okean», «Novus»,

«Vau» ja veesaapamääret «Kalamees».

Steariinküünlaid

igasuguseid ja metallipuhastuse
pulbrit «Vola».

Kaupade headuse eest täieline vastutus.

En gros head 0/0 0/0.

Suures valikus

naiste ja meeste

valmisriideid,

vihmamantleid,

mööbliriiet, gobelääni,

damasti ja põrandavaipu

kõigis suurustes soovitab

soodsate hindadega

M. JOSSELOV

Tallinnas Kuninga tän. 6

Kõnetraat 450-61

**Parimad
ja nägusaimad
jõulukingid**

**ostab igauks
kõige odavamini**

K/m.

Jüri Kodres'elt

Harju t. 21. Kõnetr. 436-50.

Kohvik
H. Feischner

Tallinn, Harju 45, tel. 445-00.

*

Alati saada suures valikus torte, kooke, küpsist, kollast saia ja mitmesuguseid Viini saia. Sokolaadkompvekke. Mesi- ja siirupkooke. Jäätist

Võetakse vastu tellimisi kõiksugu magusate roogade peale igal ajal.

Metsa- ja puutööstus

A/S. „Viktoria“

Tallinn, Koppel, Vene-Balti tehas.

Kõnetraat: Kopli 13.

Soovitab :

Pakk-kaste

igasugustes mõötudes kõikide kodumaa saaduste pakkimiseks suurel ja väikesel arvil.

Saepuru ja hõövlilaaste

suurel ja väikesel arvil, soovi korral saadetakse vaguni- ja autoviisi kohale.

Tunnustatud headuses **LUX** saadused, taskulambi anood-patareid ja akkumulaatorid igal pool saadaval.

Akkumulaatori- & elemendi-tehas

Konstantin Mühlwerk
Jaamat. 8, tel. 306-67.

Jõulumees

on pärale jõudnud!

Georg Stude

Pikk 16.

Mööbläri ja -tööstus

J. Kallo

Tallinn, S. Karja 18.

Kõnetraat 446-89.

Soovitab oma rikkalikust valikust kõiksugu **mööblit, toa sisseseadeid kui ka üksikult.**

Hinnad mõõdukad. Järelmaks võimaldatud.

Naiskodukaitsjad,

tehke kõik oma riidekaubaostud

A. Milleri riideäris

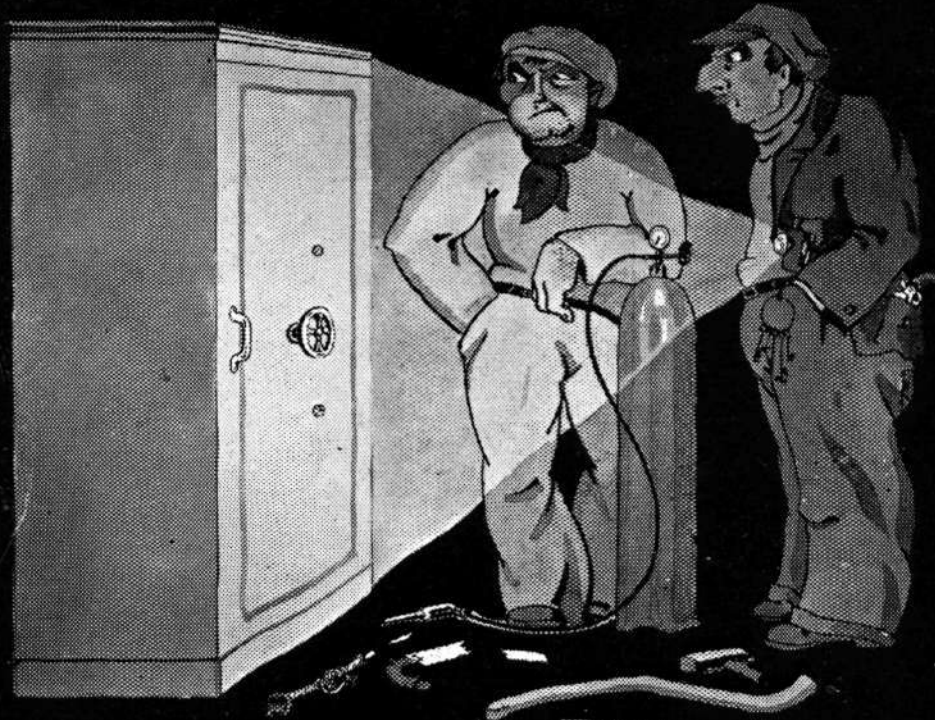
Vana Posti tän. 7.

Suur ja täieline valik kõigist riidekaupadest.

Vormikleidiriie vabrikuhinnaga.

KINDLAMAID RAHAKAPPE VALMISTAB

M/4 LAV-ERNA"

TALLINN PÄÄSUKESE 4 TEL. 308 - 12

Kas teate, et šokolaadivabrik „Soliiidi“

Uudis! Grillage Uudis!

on kõlge maltsvam šokolaadkompvekk?

Endised sordid šokolaadidest ja šokolaadkompvekest tuntud headuses.

Nõudke meie „Iris“ (punane ämblik) kompvekke.

Saadaval igal pool.

Tehas ja ladu: Kopli tän. 36, telef. 438-20.

Georg Hendrikson

Tallinn

Köie-, nõöri-, vöö-, kiikvõrgu- j. n. e. tehas.

S. Pärnu maantee nr. 83-a, kõne nr. (2)18-79.

Ladu: Väike Karja tänav nr. nr. 4 ja 6. Kõne raat 445-29.

Tallinna Eesti Kirjastus-Uhisuse välja-
andel ilmuvad:

«PÄEVALEHT»

kui rahvuslik, vabameelne, kodanlik, poliitiliselt erapooletu ja igapäev ilmuv ajaleht. Kõige suurem, loetavam ja mõjuvam ajaleht Eestis. „PÄEVALEHT“ võib tellida kõigis kodumaa postiasuistes ja esindajalt linnades ja maal.

«LASTE RÕÕM»

on ainuke iseseisev lasteajakiri Eestis.

Tallinna Eesti Kirjastus-Uhisuse

GRAAFIKATOOSTUS

Tallinnas, Pikk tän. 2, oma majas, telef. 11-08, valmistab kõige kiiremalt, odavamalt ja maitsesrikkamalt igasuguseid aktsidents-, raamat-, kivi-, offset- ja rotatsioontrükitõid, klischeid ja raamatukõitmisõid. -- Kõige soodsam tellimiskohi trükitõõde tarvitajatele.

Tallinna Eesti Kirjastus-Uhisuse

RAAMATU- JA KIRJUTUSMATERJALILADU

Suur Karja tänav nr. 23 ja Pikk tänav nr. 2
on kõige suurem, fäielisem ja valikurikkam Ees-
tis. Ostutingimused alati kõige kasulikumad ja
hinnad kõige soodsamad. Teenimine kiire ja
korralik.

Telefonid:

„Pvl.“ ja „Laste Rõõmu“ talitused 433-11 ja 433-54.
Raamatukauplused 446-11 ja 434-04.

